

Trutt Solheim: 47.
25 feb. 1941.

Dagens rim:

„Halvdan-Dråpa“

Stod han så fram
Johan hin Digre
knelte for Håkon
og kvad:
«Trutt har æ tjent dæ
Herre min konung.
Vilde du høre min bønn:
— Itte æ trur
frenden vår, Halvdan,
e' noe videre bra.
Skulde æ så
be dæ fra Churchill
sætte n' Halvdan uta.
Maser han følt
selvsamme Halvdan,
renner på møtene støtt,
itte syns æ
e' det no' rart at
Churchill blir gretten og trøtt.
— — —

Reiste han sig
Håkon hin Dane,
strøk sig om barten
og sa:
«Gå du og si
Halvdan på nynorsk:
— So er din konungs bod:
Slutta du må
Halvdan min frende,
fårleg er kjeften din no.
Legge deg sjuk,
so er mitt ynskje,
kvil deg og hald deg i rol»
— — —

Johan hin Digre
knelde for Håkon
reiste seg tungvint
og kvad:
«Som du befaler
så skal æ gjøre.
Nu vil bror Churchill bli glad.»

SNORRE

Julius Fegum: 45

22 feb. 1941.

Koht trått tilbake.

Skal man le eller
gråte?

Ifølge en melding fra London har en viss herr Koht, som i sin tid var utenriksminister i Norge og som flyktet fra landet, innlevert sin avskjedsansøkning til den såkalte „norske regjering” i London og fått den innvilget i et såkalt „statsråd” idag. Herr Trygve Lie blev utnevnt til hans efterfølger. Vi nevner denne „utenriksministerveksling” bare av den grunn at det er en kronikers plikt å ta med selv de billigste vitser i verdenshistorien. For denne såkalte norske regjering i London er virkelig en billig vits som til tross for at de selv tar denne „ministerveksling” alvorlig, ikke kan tas alvorlig. Forøvrig er det ganske interessant at denne mann, som gjennom sin forfeilede politikk hjalp til med å føre landet ut i krigen, nå forsvinner fra det politiske proformaliv etter at han gjennom sin flukt allerede hadde forlatt det egentlige politiske liv.

Som det gikk Koht har det også gått andre skyldige størrelser i det politiske liv.

Til slutt uttrykker vi vårt håp om, at medlemmene av den såkalte „norske regjering” i London gjennom denne regjeringskrise ikke blir altfor medtatt og ikke tar skade på sin sundhet.

"Tidens Tegn" nr. 36.

12 febr. 1941.

Halvdan Koht til U. S. A.

Som følge av
sterke angrep i den
engelske presse.

London, 10. februar.

(via „Transnews“, New York).

I velunderrettede kretser i London forlyder det, at utenriksministeren i den provisoriske norske regjering i London, Koht, om kort tid vil begi sig til Amerika for å hellige sig studier og eventuelt holde forelesninger ved et amerikansk universitet. Man tilskriver Kohts beslutning den omstendighet, at den engelske presse i den senere tid har rettet skarpe angrep mot ham og beskyldt ham for å være ansvarlig for den utenrikspolitikk, der førte Norge ut i ulykken.

Deutsche Zeitung in Norwegen Nr. 31
6. Feb. 1941.

Koth gibt seinen Posten auf

Durch den ehemaligen Gesandten Colbarn ausgeschaltet

Telegramm unseres Korrespondenten

Stockholm, 5. Februar

Der Londoner Vertreter von «Dagens Nyheter» meldet heute seinem Blatte, dass der ehemalige norwegische Aussenminister Koth von seinem Posten zurücktreten werde. Als

Nachfolger Koths wird in norwegischen Kreisen in London Lie genannt, jedoch steht in keiner Weise fest, ob Lie tatsächlich als Nachfolger in die emigrierte Regierung eintritt.

«Dagens Nyheter» zitiert in diesem Zusammenhang einen Angriff, den der «Manchester Guardian» gegen Koth gerichtet hat und in dem es heisst: «Herr Koth, norwegischer Aussenminister seit 1935, ist verantwortlich für die norwegische Aussenpolitik, die dem Land die heutigen Schwierigkeiten gebracht hat. Seitdem ist seine Volkstümlichkeit im Sinken.»

In Wirklichkeit dürften in London jetzt weder Koth noch Lie regieren, sondern der Gesandte der ehemaligen norwegischen Regierung Colbarn. Er dürfte in hohem Masse verantwortlich sein für das Unglück, das das norwegische Volk betroffen hat. Seine Bindung an die in London die norwegisch-englischen Beziehungen beherrschenden Bank- und Schifffahrtskreise und ihre Hintermänner zur britischen Admiralität ist bekannt. Colbarn muss die unglaublich dilettantische Führung der britischen Aussenpolitik zuerst gegen Finnland, dem auf dem Wege über norwegische Häfen Hilfe gebracht werden sollte, und sodann im Altmark-Fall gegenüber Norwegen und schliesslich in ihrem Gipfelpunkt bei der Minenlegung am 8. April innerhalb

der norwegischen Hoheitsgewässer zu einem Zeitpunkt, an dem die britische Flotte absolut ausserstande war, die militärischen Folgen dieser Massnahme auf sich zu nehmen, in ihren einzelnen Phasen mit angesehen haben, ohne sachgemäss über sie nach Oslo zu berichten.

Colbarn ist schon seit Kriegsbeginn an der Zurverfügungstellung norwegischer Handelstonnage auf allen Weltmeeren für die britische Wirtschaftskriegführung massgebend beteiligt.

Es scheint, als ob Colbarn begonnen hat, seinem ehemaligen Chef zu zeigen, dass in England er der Stärkere ist. Die britische Presse begann den ehemaligen Aussenminister als doktrinär anzugreifen. Die Gegensätze wurden mit der Zeit unüberbrückbar, besonders als Colbarn sich bemühte, jene Erklärung der norwegischen Schattenregierung in London über ihre nebelhaften Nachkriegspläne in bezug auf eine Allianz mit England durchzusetzen. Nicht Koth, sondern Lie gab die in Schweden und Finnland sofort abgelehnte Erklärung ab, dass nach dem Kriege die militärischen und wirtschaftlichen Verbindungen zwischen Norwegen und England in einer Weise neu geordnet werden sollten, die Norwegen praktisch aus einem souveränen Staat in ein britisches Dominion verwandelt haben würde.

9 april 1940.

Utenriksminister Koht redegjør for begivenhetene.

Stortinget gir redegjørelsen enstemmig tilslutning.

Utenriksminister Koht gav i åpent møte i Stortinget igår eftermiddag en redegjørelse for den britisk-franske mineutlegning i norsk farvann.

Allerede mellem kl. 15 og 16 samlet det sig interesserte som vilde overvære stortingsmøtet. Køen vokste hurtig, slik at den rakk hele fortauet nedover, svinget på hjørnet av Rosenkrantz gate langt inn på Eidsvolls plass, den lengste kø, da Stortingets dører blev åpnet. Galleriet fyltes hurtig og bare en brøkdel av den lange køen fikk plass.

Det lå spenning i luften, da stortingspresident Hambro gav ordet til utenriksminister Koht som under intens oppmerksomhet fra nasjonalforsamlingens side avgav sin utredning.

Utenriksministeren uttalte:

Jeg skal få lov å legge frem for Stortinget noen dokumenter som angår den alvorlige nøytralitetskrenkninger som Norge idag har været utsatt for. Det som er gjort mot Norge er allerede kjent for all verden, og jeg tror at i alle nøytrale land må folk være blitt opskremt av meldingen om et slikt rettsbrudd som her er gjort. Jeg skal ikke bruke sterke ord. Jeg tror gjerningen taler sterkt nok for sig selv. Jeg skal legge frem dokumentene og så vil regjeringen siden rådføre sig med Stortinget om det som vi på vår side må gjøre til forsvar av vår rett.

Det første dokument er en note som den britiske og den franske sendemann i Oslo kom til mig med nu siste fredags kveld den 5. april. Jeg skal her citere det i notene som har sammenheng med det som hendte idag; jeg gjengir efter teksten i den skrivelse som den britiske sendemann gav mig. Der står det:

«Jeg har den ære å melde Dem at efter at den kongelige regjering i samråd med den franske regjering har gransket omstendighetene med den måten som krigen mellem Sovjet-Sanveldet og Finland sluttet på, og det standpunktet som den norske regjering i den anledning tok, følger den sig nødsaget til å feste den norske regjerings oppmerksomhet på disse overlegninger.

Hendingene i de siste tre måneder har vist at uten hensyn til hvad det norske og det svenske folket ønsker, er den tyske regjering ikke villig til å la den norske og den svenske regjeringen ha den handlefrihet i utenriksaker som de har rett til. Den kongelige regjering har full forståelse av den vanskelige stilling som således trusler og trykk fra tysk side har satt de to regjeringer i, men om den må synes denne tilstand beklagelig, så kan den ikke annet enn dra den slutning derav som ikke er til å komme fra, at under de vilkår som nu råder, er de to regjeringene ikke helt frie organer (i den franske teksten står det; har de to regjeringene ikke full selvstendighet). Dessuten, om man ser bort fra selve den politikk som den norske og den svenske regjeringen kan bli tvunget til å følge, kan ikke lenger de allierte regjeringer finne sig i den tilstand som nu råder med at Tyskland i fra

Norge og Sverige får viktige hjelpemidler for krigsførselen sin og nyter godt av fordeler i disse land som er til skade og fare for de allierte. De mener derfor at tiden nu er kommet til å si fra like ut til den norske regjering om visse livskrav som de allierte vil holde oppe og verge på alle måter som de selv holder for påkrevet.»

Derefter regner noten op de livskrav som de to allierte regjeringer således vil fremholde. Jeg tar her bare med dem som peker frem til det tiltaket som de to regjeringene har satt i verk idag. De er formet slik:

«De allierte regjeringer vilde være nødt til å sette i verk passende tiltak for å verge sine interesser, så fremt den norske regjeringen vilde nekte, opheve eller beskjære de fordeler for handel og skibsfart som de allierte regjeringer holder for nødvendige for sin krigsførsel og som det ikke er urimelig for en nøytral regjering å gi samtykke til.

Når de allierte dessuten ser at de fører krig for formål som er like så meget til vinning for de små statene som for sig selv, kan de ikke finne sig i at fremgang i krigen kan bli hindret for dem av fordeler som Tyskland får fra Norge eller fra Sverige. De sier derfor fra om at de påberoper sig retten til å ta slike tiltak som de finner nødvendige for å hindre Tyskland fra å få fra disse land hjelpemidler eller fordeler som vilde være til gagn for Tyskland i krigsførselen eller til skade for de allierte.»

Til slutt uttaler denne noten at om de allierte kommer til å ta enkelte «særskilte tiltak» for sin krigsførsel, så er dette bare med tanke på å vinne seier for grunnsetninger som de nordiske folk selv holder på og til forsvar for rettigheter og liv for alle de små stater.

Da jeg fikk denne noten sa jeg fra både til den britiske og den franske

sendemann at det var en grunnløs krenkelse mot den norske regjering å si at den ikke var en fri og selvstendig regjering og at jeg syntes det var uverdigg å skrive i den tonen til den. Dessuten sa jeg at det var helt grunnløst å slå på at den norske regjering på noen som helst måte vilde fragå de avtalene den nylig hadde skrevet under på om handel og skibsfart. Men for øvrig hverken kunde eller vilde jeg på stående fot gi noe svar på noten, og man må legge merke til at ikke noe var sagt i noten om hvad slags tiltak det var tenkt på. Jeg la noten frem for regjeringen straks lørdag middag, og jeg hadde en samtale om saken i telefonen med den svenske utenriksminister. Vi var enige om at vi skulde gjøre i stand svar som kunde følge de samme linjene. Men før noe svar har kunnet bli gjort ferdig, har det hendt ting som skaper en helt ny situasjon.

Utenriksministeren leste op noten, som vi gjengir annensteds i dagens avis og sa så:

Jeg skal ikke si mange ord om tankegangen i denne noten.

Både den ene og annen krenkelse blir gjennomført utelukkende fordi de har makt til det. Vestmaktene fører krigen inn på norsk område, fordi de mener de lettere kan vinne krigen. Regjeringen har straks idag sendt ut en kunngjøring om saken.

Hr. president, sluttet utenriksministeren, jeg trenger ikke å legge et eneste ord til denne erklæringen.

Idet stortingspresident Hambro gav uttrykk for at Stortinget enstemmig vilde gi sin tilslutning til utenriksministerens redegjørelse, uttalte han håpet om at det vilde lykkes regjeringen å avvikle de vanskeligheter som er opstått for vårt land og at gammelt mellomfolkelig vennskap ikke bringes i for stor fare.

Stortinget sluttet sig enstemmig hertil.

Affekupaturen nr. 94
29 feb. 1940.

Utenriksminister Koht svarer

Det norske standpunkt er i full overensstemmelse med den britiske regjerings fortolkning så sent som i 1939, og med engelske lærebøker i folkerett.

Norsk Telegrambyrå har spurt utenriksminister Koht om han vil uttale sig om statsminister Chamberlains erklæring. Utenriksministeren svarte:

For det første er det å si med hensyn til den teori som statsminister Chamberlain nu hevder om krigsskips passasje gjennom nøytralt territorialfarvann at den norske regjering har ment å være i den aller sterkeste overensstemmelse med den britiske regjering ved sin handlemåte i dette spørsmål.

Det hendte i 1938 at den norske regjering reviderte sine bestemmel-

ser om nøytralitetsplikter og nøytralitetsrettigheter og bl. a. hadde en bestemmelse om rett til 24 timers opphold for krigførende makters krigsskib i norske farvann. Det blev av den britiske regjering oppfattet som at det også vilde gjelde når krigsskib var på fart mens den norske regjering bare tenkte på oppholdet i havn.

Den britiske regjering henvendte sig sommeren 1939 med forespørsel til den norske regjering om forståelsen av dette punkt og hevdet sterkt at den eneste mulige folkerettslige regel måtte være at krigs-

skib kunde selle uhindret i norsk territorialfarvann så langt de kunde uten hensyn til 24 timers begrensningen. Den britiske regjering hevdet at dette gjaldt i alle andre land.

Den norske regjering svarte at den oppfattet sin egen bestemmelse slik som den britiske regjering vilde ha den fortolket, og at ordlyden var valgt i samsvar med den internasjonale konvensjon av 1907 som også var undertegnet av Storbritannien.

For det annet kan man si angående spørsmålet om undersøkelsen at det kan tvistes om hvorvidt et statsskib som det her er tale om skal regnes

som krigsskib eller ikke. Men det er klart at det ikke kan behandles som handelsskib. Etter folkeretten må det derfor gå inn under kategorien som krigsskib, i dette tilfelle hjelpe-skib for den tyske marine. Derfor har det samme rettigheter som krigsskib, således rett til ikke å underkaste sig visitering.

Den norske regjering har ikke handlet under press fra nogen kant. Den har i dette tilfelle som i alle andre strebet etter å følge de folkerettslige regler så nøye som mulig.

Spørsmålet om betydningen av at fangene var ombord kan en finne besvart ved å slå opp i engelske folkerettslige forfatteres lærebøker om folkerett i krig. Man vil der finne sterkt fremhevet at den ting at fanger ombord ingen forskjell gjør i retten til å fare uhindret i nøytralt farvann. Bare hvis fangene kommer på land, er den nøytrale stat pliktig til å ta vare på dem.

Aftenposten nr. 93.
26 feb. 1940.

Leon Blum retter spørsmål til utenriksminister Koth.

På hvilken måte har vestmaktene
søkt å trekke Norge inn i krigen?

Blum er uvitende om at folkeretten tillater
krigsskips passasje gjennom nøytralt farvann

Paris, 20. februar.

(NTB.) I en artikkel idag i det sosialistiske partis hovedorgan Le Populaire kommer fhv. statsminister Leon Blum inn på noen uttalelser av utenriksminister Koth — formodentlig med henblikk på foredraget i Trondheim — om at det fra de vesteuropeiske makters side var gjort forsøk på å trekke Norge inn i krigen.

Leon Blum er meget ivrig etter å tilbakevise alle påstander i den retning. Jeg må si at jeg er overrasket, skriver han. Hvordan, i hvilken form og ved hvilke midler har de allierte regjeringer forsøkt å øve press på Norges eller andre skandinaviske lands nøytralitet?

I de første måneder av krigen — fortsetter han — reiste ikke dette spørsmålet sig noen gang. Sverige fortsatte med å tillate fri eksport av jernmalm til Tyskland og leverte med dette forsyninger som er absolutt nødvendig for de tyske våben- og ammunisjonsfabrikker. De allierte sa ingen ting. Etter at Den Botniske Bukt var frosset til, blev jernmalmen sendt over norsk havn og nådde Tyskland ved hjelp av skib som gikk gjennom norsk territorialfarvann. De allierte sa ingenting. Det er også grunn til å tvile på om disse farvann er absolutt forbudt for tyske u-båter. Men de allierte sa heller ikke noget til den ting.

De allierte har i det hele respektert den Skandinaviske nøytralitet slik den blev praktisert tross all den skade som de led som følge av disse forhold og selv om deres sak også er de nøytrales sak.

Hvad det finske spørsmål angår, er det på det rene at Finland trenger fol-

kehjelp. Finnene appellerte til Sverige som avslø. Vi forsøker ikke av den grunn å øve noget som kan kalles press eller tvang. Det er Sverige som får avgjøre sin egen skjebne. Men hvis den britiske og franske regjering som akter å opptre i overensstemmelse med beslutningen i Genf, inntok en annen holdning, vilde da Norge og Sverige gå så langt som til å nekte dem de midler som trengtes til å gjennomføre dette? Hvordan kan Sverige og Norge forlikte sine forpliktelser som nøytrale med sine forpliktelse som medlemmer av Folkeforbundet?

Slik reiser problemet sig om den skandinaviske nøytralitet. Det er ikke de allierte som har reist det. Det er Stalin da han kastet sig over Finland, og det er Hitler da han utleverte dette nye bytte.

Blum kommer så inn på «Altmark»-affæren og spør om det er Storbritannien som har bragt Norge inn i en vanskelig og farlig situasjon. Nei, mener han, det er Hitler. Det er Hitler som kynisk krenket Norges nøytralitet ved å sende et væbnet skib med krigsfanger gjennom norsk territorialfarvann. Det er han som stadig har truet og presset og derved hindret Norge i å skape respekt for sin nøytralitet.

Har nogen trukket Norge inn i disse vanskeligheter og konflikter som bringer det nærmere krigen, er det Hitler og han alene. Ingen nøytral kan være sikker på hvad næste dag vil bringe. Men hvor kommer faren fra? Fra de allierte demokratier eller fra despotene? Det som skaper krigsfare for disse land er den såkalte totalitære nøytralitet som Stalin krever gjennomført. Det gjelder ikke å sette tingene på hodet.

Ingen forslag, ingen samlingsregjering.

Statsministeren nærmest avisende. Han vil ikke ha „en uenig regjering“.

Utenriksministeren avgir en utforbeholden nøytralitetserklæring.

Trontaledebatten sluttet igår aftes.

TRONTALEDEBATTEN blev avviklet i løpet av gårdsdagen. Møtet sluttet klokken 19.45 igår aftes med Bondepartiets fører som siste taler. Der blev ikke fremsatt nogen forslag under debatten, og den bragte heller intet særlig nytt til belysning av spørsmålet om en samlingsregjering. I sitt innlegg stilte statsministeren sig nærmest avisende til tanken på det nuværende tidspunkt, men han erklærte dog at slik kunde forholdene bli at saken stilte sig anderledes. Fra regjeringsbenken hadde for øvrig utenriksministeren og finansministeren ordet. Utenriksministeren redegjorde for landets nøytralitetslinje, og finansministeren erklærte sig ikke uvillig til visse jenknings når det gjaldt verneeskatten.

Debatten igår eftermiddag blev åpnet av statsminister Nygaardsvold.

Han hadde tenkt på hvad som kunde sies og hvad som burde sies. Justisdepartementet hadde latt lage en plakat hvor det stod at man skulde være varsom med hvad man sa, og han mente at en slik opfordring var på sin plass i disse tider. På den annen side var det imidlertid enkelte ting som burde sies, ikke i partipolitisk interesse, men i hele folkets interesse. Fra et enkelt hold var det rettet et sterkt, ja, hånende angrep på Regjeringen for dens beredskapspolitikk. Når taleren vilde si noen ord i den anledning, så var det ikke for å sende op røkoffer, som hr. Hambro mente, men for å minne om det som var gjort i de siste år.

Det var nu snart 5 år siden den nuværende regjering tiltrådte. I disse år har det været opgangstider og bra arbeidsår for Regjeringen — og de resultater som er opnådd har været av betydning for hele folket, både økonomisk, kulturelt og socialt. Og de vil kanskje få ennu større betydning i årene fremover. I disse resultater ligger det et stort beredskap for vårt folk.

Regjeringen har med sin politikk tatt sikte på å utbygge landet som ennu på mange måter er et uferdig land, og dette arbeide må fortsette. De penger som er brukt til dette er ikke bortskjeddete penger. De vil i sin tid gi rikelig renter for det norske samfund. Det kan f. eks. gjelde bureising eller elektrisering av våre jernbaner. Og denne utbygging er støttet av et kulturelt og socialt reformarbeide.

Taleren vilde også minne om hvad det var gjort for å bedre lønnsomheten i forskjellige næringer. Han vilde i denne forbindelse nevne hvad han og Hundseid hadde gjort for bondenæringen, og han vilde peke på den betydning som minsteprioriteringen hadde hatt for fiskerne. Nu sketter var det

Regjeringen og dens parti ser med sorg og bekymring på det som er skjedd og som har gjort at vi har måttet forandre standpunkt i forsvarsspørsmålet. Men man må tute med de ulver som nu er ute. Vi vil ikke at våre gutter forsvarsløse skal meies ned.

Hvis vårt lands uavhengighet og integritet blir utsatt for angrep, hvad jeg ber om at det ikke må bli, så vil vi forsvare oss med de evner og de midler landet råder over.

Taleren syntes ikke at tiden var inne til å snakke om manglene ved vårt forsvar. Det var allerede brukt store summer og det vilde bli brukt det som kom til å trenge i tiden fremover. Man fikk se hvad som skal gjøres og som må gjøres.

Han måtte imidlertid ta to reservasjoner. Samtidig med at man utbygget forsaret, måtte man søke å skaffe forsyninger og i det lengste holde arbeidslivet oppe. Disse spørsmål vilde bli løst ved lojal optreden. Regjeringen var på det rene med at den var en mindretallsregjering og vilde ikke forsøke på å lure noget igjennem. Den var villig til å drøfte og forhandle om alle spørsmål med Stortinget. Hundseid fremholdt at man i tider som disse burde la de partipolitiske kjepphester hvile, men etter hans uttalelser å dømme vilde han ha den politiske galoppbane reservert for sig selv (munterhet).

Regjeringen bad ikke om overbærenhet, men hvis de borgerlige partier viste resignasjon og selvdisciplin, skulde det ikke stå på den. Regjeringen hadde tatt skritt til at slike konferanser og rådslagninger, som Hambro omtalte, skulde komme i gang, men den blev avvist av to store partier.

Regjeringsspørsmålet.

Statsministeren kom til slutt inn på regjeringsspørsmålet. Det kreves i disse dager fra forskjellige hold at landet skal få en nasjonal regjering. Dette vil vel

ret begrunnet mistanke om senkningene er foretatt av u-båter. Vi vet at to skib er senket av tyske krigsfartøier, men der er dessuten 4 tvilsomme tilfelle, hvor der ikke foreligger bevis for at senkningen er foretatt av krigførende makters fartøier. Utenriksministeren nevnte også at den tyske fortolkning av hvad der er kontrabande hadde voldt vanskeligheter, og de forgjeves protester som fra nøytralt hold har været nedlagt mot disse fortolkninger.

Mine- og u-båtkrigen har været til stor hinder for vår utførsel, og også til de krigførende makters egen skade. Det var vel verd overveie, om de ikke for egen skyld burde dempe denne form for krigsførsel.

«Deptford»-senkningen.

Minekrigen er også ført inn på norsk sjøterritorium. I første halvdel av desember blev en engelsk og en gresk båt senket utenfor den norske kyst. Om disse senkninger har funnet sted innenfor vår territorialgrense er dog tvilsomt, men derimot er det helt på det rene at «Deptford»-senkningen foregikk på norsk territorium. Der foreligger ikke bevis for torpederinger i noget av disse tilfelle. Mistanke kan man ha, og den synes sterkest i tilfellet med «Deptford». Det må i så fall ha været en tysk u-båt som var på ferde. Jeg har derfor, straks alle granskninger var tilendebragt, sendt den tyske regjering en henvendelse om alle tre tilfelle, bedt den granske saken så nøie som mulig og bedt den sørge for at lignende ikke gjentar sig, hvis det viser sig at senkningen av «Deptford» er foretatt av en tysk u-båt.

En hel måned efter at dette hendte, fremholdt engelske og franske aviser at Norge ikke klarte å holde krigen borte fra sine områder, og at de allierte derfor burde gå inn på våre territorier med sine krigsfartøier.

Efter de opplysninger jeg har lagt frem, er det på det rene at der finnes intet grunnlag for en slik påstand, og om det skulde være så at en av de krigførende makter krenker vår nøytralitet på en så grov måte, så gir det ikke de andre nogen som helst rett til å gjøre det samme.

Vi har gjort alt vi kan for å verne den fullekomne nøytralitet. Det erkjente hele verden, da vi frigav den tyske prise «City of Flint», da den tok opphold i norsk havn. Vi har vist og vil vise den samme nøytralitetsvilje til alle sider.

Utenriksministeren omtalte i sitt videre foredrag våre protester mot at krigførende lands fly hadde været inne over våre grenser. Om det russiske fly som nødlandet i Sørvaranger oplyste han at dets fører til og med truet de norske vakter med våben. Det var en alvorlig krenkelse, men så meget gledeligere er det at den russiske regjering straks bad om undskyldning.

Krigen i Finland.

Derefter behandlet utenriksministeren den finsk-russiske krig. Det er sagt, sa han, at vi ikke har overholdt vår nøytralitetspolitikk når det gjelder denne krig. Den note som vi har sendt Sovjet-Russland viste klar og greit at disse anklager var grunnløse. Russlands klager var i stor utstrekning bygget på hvad privatfolk har foretatt sig og avisene har skrevet. Likeså klart som det er at både privatfolk og presse bør vise seg til det, ligger klart og det at en

større forskjell på militærbudgettene; men han vet godt at efter nyordningen av 1927 har det ikke været enighet i synet på forsaret. Høire har hevdet et annet syn. De to siste år har Høire endog stillet mistillitsforslag fordi det ikke var gjort nok for forsaret.

Taleren noterte med glede statsminister Nygaardsvolds uttalelse om vårt forsvars oppgave idag. Det er vel alle på kanskje et par mann nær enig i. Det var godt håb om at man nu også vilde bli enig om detaljene uten de oprivende debatter man ofte har hatt om disse spørsmål.

Kritikken bør i disse alvorlige tider forstumme så langt den kan, men det må være tillatt å si, at det kanskje vilde været heldig om vårt syn hadde brutt igjennem tidligere.

Moseid (b.)

var dypt takknemlig over at vårt land til denne dag var spart for krigens ødeleggelser. Vi merker dønningene, og sjømannstanden setter daglig livet inn. For dette bør statsmakten gi uttrykk for sin takk ved å frita krigstilleggene til sjømennene for skatt. Det vil være både rettferdig og klokt. Alle vil være enig i at nu står sjømennene i en særlig utsatt stilling.

Vi må alle være villig til å ofre efter evne for å trygge landets selvstendighet. Makten må ikke brukes til særbeholdninger av enkelte klasser. Det vil virke nedbrytende.

Ved prisbestemmelsene for landbruket har Justisdepartementet anrettet større ulykke enn det selv forstår. Der er skapt misnøie og harme. Det måtte bli en endring her for å gjenoprette tilliten til statsmaktens rettferdighet.

I forsvarsspørsmålet må alt som kan gjøres hurtig og resolutt for å søke gjenoprettet det forsømte. Også med hensyn til militære øvelser må det gjøres fortgang. Særlig vilde taleren nevne befalsøvelser. Ved proposisjonen om frivillige militære øvelser er et gammelt stridsspørsmål fjernet. Heller ikke her må nogen tid tapes. Enhver ytterligere forsinkelse må nu undgås.

Vårt land er så heldig å kunne yde betydelige beløp til forsaret uten å måtte gjøre særlige inngrep i økonomiske, kulturelle og sociale samfundsgoder.

De toner finansministeren anslog var nye og desto mere gledelige. For oss som har kjempet en næsten håbløs kamp for forsaret er det en oplevelse, at finansministeren som også er formann for et stort parti, talte som han har gjort for forsaret.

Så langt det er mulig for oss som fri nasjon må vår nøytralitet vernes; men det betyr ikke at vi skal undertrykke vår rettshøielse. Vi må skarpt skille mellom overgrep og nødverge. Også når det gjelder krigen i øst trodde taleren at vi tjente både vår egen og Finlands sak ved sterk nøytralitet. Men moralsk og materiell støtte må vi yde Finland så langt råd er.

Taleren hadde et sterkt inntrykk av at Regjeringen hadde gitt partipolitikk en meget bred plass. Neppe nogen norsk regjering hadde vist så sterk partipolitisk tendens som denne. Det var kommet frem på mange måter bl. a. ved de provisoriske anordninger. Det var også kommet sterkt til orde i partipressen. Og enda sterkere i finansministerens redegjørelse i Stortinget for nogen dager siden. Innledningen på finansministerens foredrag dekkedes godt av Bør Børsons ord:

nisteren var villig til å drøfte både disse og andre alternativer med finanskomiteen. Storparten av det norske folk har efter skatteligningen små inntekter. Derfor hadde det været nødvendig å foreslå en beskatning som man helst så man kunde slippe.

Presidenten, Magnus Nilsen (A.), henstilte til de efterfølgende talere ikke å komme nærmere inn på skattespoørsmålene nu, men vente med det til finansdebatten.

Hambro (H.),

bemerket, at da han åpnet denne debatt hadde han søkt å undgå alt som hadde med polemikk og partipolitikk å gjøre. Han hadde inntrykk av at statsminister Nygaardsvold i nogen utstrekning hadde forstått dette. Når finansministeren blev noget eldre i salen vilde han også forstå slikt.

Det var ikke noget å takke Regjeringen for at den vilde overveie forskjellige forslag og samarbeide. Enhver regjering er nødt til å overveie de forslag som fremkommer i Stortinget. Det var intet krav fra talerens side, men han vilde peke på at i en så kritisk tid og under de vanskeligheter som man må regne med vil vare lenge, vilde det være av positiv verdi og en vinning om alle partier deltok i drøftelsene, før hver enkelt tok standpunkt.

Regjeringen er ansvarlig overfor alle grupper og klasser i folket. I mange tilfelle er avgjørelsene når de først er truffet inappellable. Det er da ikke fyldestgjørende at Regjeringen først gir meddelelse når avgjørelsen er falt. Den ærede statsminister er sikkert opmerksom på dette og også villig til å ta de hensyn som her er nevnt.

Statsministeren nevnte at det kunde bli nødvendig med en samlingsregjering.

Betydningen av en samlingsregjering ligger i at beslutningen tas før et slikt skritt er blitt en nødvendighet. Det er for sent å velge det tidspunkt statsministeren antydet.

Det er ønskelig at Regjeringen i videst mulig utstrekning benytter den sakkunnskap landet råder over. Særlig understreket taleren dette med hensyn til folkerettens vanskelige område, hvor hverken utenriksministeren eller noget annet regjeringsmedlem er fagkyndig. Her er det stort spillerum for fortolkning og det kan bety meget for bevegelsesfriheten enten man velger det ene eller det annet formular. Til belysning av dette nevnte taleren at den norske trontale nevner Finlands «krig» med Sovjet-Russland, mens den svenske trontale taler om «væbnet konflikt». Likeså henviste han til forskjellige uttryksmåter og henvisninger i den norske og den svenske svarnote til Sovjet.

Med hensyn til verneeskatten nevnte taleren at forskjellige finansielle spørsmål som det haster med må tas før man kan få den vanlige finansdebatt om næste budgett.

Statsministeren hadde brukt det ofte misbrukte ordet om å tute blandt de ulver man er blandt. Taleren vilde bemerke at de små stater ikke må tute med de store ulver, som de allikevel ikke kan overleve. De må arbeide for rettens og rettferdighetens sak. Der lille stats regjering som gjør det stå sterkt. Så sterk som vi ønsker vår lands regjering skal stå, kan den bare bli hvis den tar alle grupper med på sine drøftelser, så man kan vite at beslutningene har samtlige — iallfall relative — tilslutning.

kulturelt og sosialt. Og det vil kanskje få enno større betydning i årene fremover. I disse resultater ligger det et stort beredskap for vårt folk.

Regjeringen har med sin politikk tatt sikte på å utbygge landet som enno på mange måter er et uferdig land, og dette arbeide må fortsette. De penger som er brukt til dette er ikke bortsløsdde penger. De vil i sin tid gi rikelig renter for det norske samfund. Det kan f. eks. gjelde bureising eller elektrisering av våre jernbaner. Og denne utbygging er støttet av et kulturelt og sosialt reformarbeide.

Taleren vilde også minne om hvad det var gjort for å bedre lønnsomheten i forskjellige næringer. Han vilde i denne forbindelse nevne hvad han og Hundseid hadde gjort for bondenæringen, og han vilde peke på den betydning som minsteprisordningen hadde hatt for fiskerne. Nye skatter var det ikke blitt pålagt siden Hundseid selv var med om det, og taleren trodde man nu vilde innse hvad det hadde å bety at man ikke hadde været ute og gått etter nye lån i disse tider.

Men så kom krigsutbruddet. Opgaven da blev, ved siden av å bygge landet, også å trygge landet. Det viktigste blev å opprettholde landets neutralitet, sørge for forsyninger og å holde arbeidslivet oppe.

Regjeringen ser det nu som sin første plikt å holde landet utenfor krigen. Stortinget har ikke bare sluttet sig til dette, men tatt beslutninger som understreker vår neutralitet helt og ubetinget. Regjeringen har ført en streng nøytralitetspolitikk og vil fortsette med det. Vi vil hverken la oss lokke eller skremme til å gi avkall på de rettigheter en nøytral stat har. Man kan dog ikke hindre at folket gir uttrykk for sin opfatning, men det gjelder om at følelsene ikke gis slike uttrykk at nøytraliteten settes i fare. Alle må være varomme med hvad de sier eller skriver. Taleren kom så inn på

forsvarspolitikken.

Det hadde aldri været meningen, sa han, å legge skjul på at Det norske arbeiderparti hadde været et antimilitaristisk parti, og han redegjorde for de motiver som lå til grunn for dette standpunkt. Det var de klassemessige og ideallistiske synsmåter som dikterte partiets holdning til dette spørsmål. Heri lå imidlertid ikke nogen fornektelse av nasjonalitetsprinsippets grunnidé. Det var meningen at hvert folk som vilde det skulde leve i frihet og fred. Hambro uttalte også at han mente at det grunnlag som Arbeiderpartiet hadde bygget sin politikk på nu var bortfalt. Men hadde man før ansett socialismen påkrevet, så var den vel enda mer nødvendig i slike tilstander man nu var kommet op i. Talere uttrykte sin skuffelse over den retning utviklingen hadde tatt, ikke minst når det gjaldt de små stater. Skal man ikke nu snart komme inn i forhold som sikrer verdensfreden, sa han, da nytter det ikke å arbeide for nogen ting, da er kaos ikke fjernt.

dretallsregjering og vilde ikke forsøke på å lure noget igjennem. Den var villig til å drøfte og forhandle om alle spørsmål med Stortinget. Hundseid fremholdt at man i tider som disse burde la de partipolitiske kjepphester hvile, men etter hans uttalelser å dømme vilde han ha den politiske galoppbane reservert for sig selv (munterhet).

Regjeringen bad ikke om overbærenhet, men hvis de borgerlige partier viste resignasjon og selvdisciplin, skulde det ikke stå på den. Regjeringen hadde tatt skritt til at slike konferanser og rådslagninger, som Hambro omtalte, skulde komme i gang, men den blev avvist av to store partier.

Regjeringsspørsmålet.

Statsministeren kom til slutt inn på regjeringsspørsmålet. Det kreves i disse dager fra forskjellige hold at landet skal få en nasjonal regjering. Dette vil vel si en regjering av samtlige partier. Det er Stortinget som her har avgjørelsen.

Hvis Stortinget i en eller annen form gir uttrykk for at det ønsker en slik regjering, så skal alt bli lagt til rette for at dette ønske kan bli oppfylt.

I en normal tid er en samlingsregjering et dårlig instrument som har vanskelig for å arbeide. Og selv i en tid som nu vil en samlingsregjering være en uenig regjering. For ingen skal få mig til å tro, sa statsministeren, at de politiske partier blir så engleaktige at de bøier sig for hverandre og avholder sig fra enhver agitasjon. En mindretallsregjering i lojalt samarbeide med Stortinget vil være å foretrekke for en uenig regjering.

Men den situasjon kan opstå da nasjonen må samle sig om en eneste oppgave. Da vil vel også partikjevet forstumme. Først da er en samlingsregjering nødvendig. Men i alle tilfelle er det Stortinget som har avgjørelsen.

Utenriksministeren, statsråd Koht,

var neste taler. Han begynte med å understreke trontalens ord om, at de norske statsmakters viktigste oppgave er å bevare freden for vårt eget land. Vi har ikke bare plikt mot vårt land til å bevare nøytraliteten, men vi har også full rett til det i forholdet til andre land. Somme tider kan man tro at de krigførende makter mener at vi burde velge mellom dem, og at vi i grunnen ikke har nogen annen utvei.

Jeg vil slå fast at vi i sannhet regner oss for å stå utenfor krigen. Nøytraliteten er utslag av en selvstendig norsk politikk, og den bygger på livsviktige norske interesser. Vi vil ikke la oss drive inn i krigen, og vi vil verge vår nøytralitet så langt vi evner.

Utenriksministeren kom derefter inn på de vanskeligheter krigen hadde skapt for de små stater, og han pekte på at minekrigen har været verst for oss. Norge har siden krigens utbrudd mistet 28 skib på tilsammen 70,000 tonn, og mere enn 100 norske sjøfolk har mistet livet. I enkelte tilfelle har der vært

den forende lands fly hadde været inne over våre grenser. Om det russiske fly som nødlandet i Sørvaranger oplyste han at dets fører til og med truet de norske vakter med våben. Det var en alvorlig krenkelse, men så meget gledeligere er det at den russiske regjering straks bad om undskyldning.

Krigen i Finland.

Derefter behandlet utenriksministeren den finsk-russiske krig. Det er sagt, sa han, at vi ikke har overholdt vår nøytralitetspolitikk når det gjelder denne krig. Den note som vi har sendt Sovjet-Russland viste klar og greit at disse anklager var grunnløse. Russlands klager var i stor utstrekning bygget på hvad privatfolk har foretatt sig og avisene har skrevet. Likeså klart som det er at både privatfolk og presse bør vise forsiktighet, likeså klart er det at enhver som bor i et fritt land har rett til å ha sin mening. Da Russland sendte sine styrker inn over Finland, vakte det stor bestyrtelse i vårt land. Det gjaldt en krig mot en fredelig nabo som vi står i et nært samarbeide med, og slikt griper dypt inn i våre hjerter. Slike følelser kan ingen hindre, og ingen regjering kunde hindre at der blev sendt hjelp for å lindre det finske folks nød. Men hvor naturlig det var at disse ting blev gjort, så var det klart at Staten måtte stå utenfor konflikten. Det var så meget mere nødvendig som den forsvarsmakt vi har trenges i vårt eget land. Slik som de politiske forhold i Europa er, kunde det lett hende at det ikke bare blev én stormakt vi kom i konflikt med. En slik eventyrpolitikk kunde vi ikke innlate oss på.

Det har gledet oss at Finland har deltatt i det nordiske samarbeide, men jeg må minne om at det aldri har været tanken at dette samarbeide skulde få militært innhold. Alle de nordiske regjeringer har uttalt sig mot et forsvarsforbund, og da det nordiske møte blev holdt i Stockholm den 18. og 19. oktober, blev det slått fast at intet nordisk land hadde påtatt sig militære forpliktelser mot noget av de andre. Intet av de øvrige land vilde heller påta sig noget ansvar ved å gi Finland noget råd om forhandlingene med Russland. Avgjørelsen lå fullt og helt hos Finland.

Det har været naturlig for Norge å holde sig til Haagkonvensjonen av 1907, og det har Regjeringen gjort. Det gjelder spørsmål om internering av krigførende lands soldater. Likeså spørsmålet om enkeltmanns frivillige deltagelse i krig og utførsel av varer og krigsmateriell. Vår egen straffelov inneholder forbud mot hvervning til fremmed krigstjeneste, og i Haagkonvensjonen er det forbud mot opprettelse av hvervningskontorer. De kontorer vi har her i landet har forpliktet sig til bare å hjelpe og rettledede dem som på forhånd har gjort op med sig selv at de vil til Finland. Alle slike private tiltak står Regjeringen helt utenfor.

Regjeringen har med fast og rolig hånd holdt oppe forutsetningene for nøytralitetspolitikken. Taleren var glad for at de tre nordiske land samarbeidet om dette som i de andre spørsmål situasjonen har tvunget inn på oss. Og han var overbevist om at Regjeringen hadde det norske folk sterkt og samlet bak sig i nøytralitetspolitikken.

T. Sverdrup (h.), Tønsberg,

kunde være enig med Mowinkel i at Finland på en måte var strategisk mere utsatt enn Norge; men på den annen side har vi vår langstrakte kyst å forsvare. Hr. Mowinkel sa at i 10-årsperioden 1925—35 hadde det ikke været

fra nasjon må vår nøytralitet vernes; men det betyr ikke at vi skal undertrykke vår rettsfølelse. Vi må skarpt skille mellom overgrep og nødverge. Også når det gjelder krigen i øst trodde taleren at vi tjente både vår egen og Finlands sak ved sterk nøytralitet. Men moralsk og materiell støtte må vi yde Finland så langt råd er.

Taleren hadde et sterkt inntrykk av at Regjeringen hadde gitt partipolitikken en meget bred plass. Neppen nogen norsk regjering hadde vist så sterk partipolitisk tendens som denne. Det var kommet frem på mange måter bl. a. ved de provisoriske anordninger. Det var også kommet sterkt til orde i partipressen. Og enda sterkere i finansministerens redegjørelse i Stortinget for noen dager siden. Innledningen på finansministerens foredrag dekkedes godt av Bør Børsons ord:

«Hurra for mig sjøll!»

Og aller klarest var det kommet frem i den merkelige stilling Regjeringen hadde tatt når det gjaldt samarbeide med Stortinget i denne vanskelige tid. Etter talerens skjønn hadde vårt land aldri gjennomlevet en så overordentlig farlig tid som den vi gjennomlevet i høst. Det hadde aldri været mer berettiget og nødvendig å sammenkalle Stortinget enn da. Ved at det ikke blev gjort gikk megen kostbar tid tapt. Ingen hadde gitt nogen rimelig forklaring på hvorfor man ikke vilde sammenkalle Stortinget.

Finansminister Torp

vilde la de personlige bemerkninger som var rettet til ham ligge, men han vilde understreke at det hverken var skryt eller selvros, når han hadde påvist at det var oparbeidet store reserver da påkjenningen kom. Disse reserver var meget nyttige og vi stod, etter forholdene, ganske godt.

Regjeringen hadde samvittighetsfullt uten å skule til den ene eller annen kant søkt å finne frem til det best mulige resultat når det gjaldt å finne dekning for de store nødvendige utgifter til forsvaret og vår beredskap i en alvorlig tid. Man måtte operere med det hele område og ikke bare se på de enkelte næringer og interesser som mange syntes tilbøielig til. Opgaven hadde været å fordele byrdene efter bæreevnen. I disse tider måtte man forlange at innvånerne gjorde endog litt mer enn sin plikt.

Det er sagt bl. a. av Hambro og Hundseid at det føles ydmykende at bare 10 procent av folket får være med på verneskatten. Bøndene var ilde berørt sa Hundseid, men det er ikke lett å finne frem til beskatoing av bøndene i dette land ved å følge de vanlige skatteregler. Skatteligningen for 1933—39 viser for bønder og skogeiere i Akershus i gjennemsnitt en antatt inntekt av 2804 kroner, i Hedmark 2366, i Buskerud, Hundseids eget fylke, 2284 og i Aust-Agder 1494 kroner. Man måtte gå langt ned med grensen om bøndene skulde bli med — lenger enn Regjeringen fant det forsvarlig i forhold til bæreevnen.

Taleren mente at langt mer enn 10 procent vilde bli med på verneskatten. I Oslo er det 40,000 som tjener under 2000 kroner. Det blir da 86,000 å regne med. Etter proposisjonens grense 5000 kroner i skattbar inntekt blir i Oslo over 24,000 med på verneskatten. Det blir 28 procent.

Regjeringen hadde kanskje ikke i alle tilfelle truffet det helt rette og det rettferdigste, men av alle antydende forslag syntes finansministeren fremdeles at Regjeringens kom det riktige nærmest.

Det burde drøftes om man kunde berge de store familier mer. Likeså å finne frem til et lavere utgangspunkt enn 5000 for dem som står i første skatteklasser (ingen å forsørge). Finansmi-

Likeså henviste han til forskjellige uttryksmåter og henvisninger i den norske og den svenske svarnote til Sovjet. Med hensyn til verneskatten nevnte taleren at forskjellige finansielle spørsmål som det haster med må tas før man kan få den vanlige finansdebatt om neste budgett. Statsministeren hadde brukt det ofte misbrukte ordtak om å tute blandt de ulver man er blandt. Taleren vilde bemerke at de små stater ikke må tute med de store ulver, som de allikevel ikke kan overdøve. De må arbeide for rettens og rettferdighetens sak. Den lille stats regjering som gjør det står sterkt. Så sterk som vi ønsker vårt lands regjering skal stå, kan den bare bli hvis den tar alle grupper med på sine drøftelser, så man kan vite at beslutningene har samtliges — iallfall relative — tilslutning.

Natvig Pedersen (a.)

mente at Regjeringen nu måtte og vilde medvirke til samarbeide og forsoning

Hundseid (b.)

bemerket efter endel replikker til statsministeren om kriseforliket m. v.: For øvrig skal jeg ikke rippe mer op i disse ting.

Statsminister Nygaardsvold:

Da kan jeg også frafalle!

Dermed avsluttedes debatten klokken 19.45.

'Tidens Tegn' nr. 168
22. juli 1939.

Blev Danmark satt i skamme- kroken?

Og er det nordiske samarbeid døds- dømt?

Det danske tidsskrift „Folkung“, som betrakter sig som organ for nordisk samarbeid, bringer i sitt siste nummer en meget interessant Osloreportasje, som blandt annet omfatter intervjuer med utenriksminister Koht og utenriksdepartementets konsulent i folkerett, professor Frede Castberg.

Forfatteren ser svært pessimistisk på det nordiske samarbeid i tilfelle av krig, en opfatning som de samtaler han har hatt med fremtredende nordmenn har bestyrket ham i. „Fortsettes det ad den nuværende utviklings linje, heter det i artikkelen, vil det nordiske samarbeid i politisk henseende høist sannsynlig være borte med krigen. I den situasjon hvor det nordiske samarbeid for alvor skulde prøve sine krefter og vise sin betydning, vil det forsvinne ganske automatisk.“ Videre heter det:

„Det er ikke noen katastrofeteori som her finner uttrykk. Men bare en logisk formulering av hvad det nordiske samarbeid idag synes å innebære: sin egen død som en av krigens første ofre.“

Forfatteren bringer så et referat av det nordiske studentermøtes debatt omkring problemet Norden, og konstaterer vemodfullt at både svenske og finske studenter betrakter Danmark som ikke tilhørende den nordiske enhet. „Politisk sett hører Danmark ikke lenger med til Norden, denne uttalelse blev gjentatt av samtlige svenske deltagere i debatten. Også finnene, står det, delte helt og holdent denne opfatning. Nordmennene la riktignok et godt ord inn for oss, men viste forøvrig heller stor respekt for dansk nasjonalitet. Islenderne uttalte — ikke bare under denne diskusjon men ved enhver given anledning — at det var Norge man så hen til, og hentet sine europeiske impulser fra. Danmark blev satt i skammekroken og fikk svensk ris under norsk og islandsk likegyldighet, bortsett fra hvad

Koht.

vertsskapet på de nordmennene å prestere av formell bistand under den offisielle debatt.

— Tror De på en felles nordisk politikk, spør forfatteren professor Frede Castberg, som svarer:

Til en viss grad, nemlig i den utstrekning man har felles interesser i de fem nordiske land. Våre enslydende nøytralitetsregler er et eksempel på dette. Men vesentlig utover dette når vi neppe. Hvis storkrigen kommer vil Norge således antagelig treffe en annen avgjørelse enn f. eks. Sverige med hensyn til hvilke handelsforbindelser man skal legge vekt på og hvilke man skal avbryte. De handelspolitiske retningslinjer vil under en krig vel neppe bli felles for de nordiske land.

Professor Castberg har riktignok tatt det forbehold at han bare vilde ha uttalt sig som „fri videnskapsmann“, men intervjuet synes allikevel å ha gjort et meget nedslående inntrykk på journalisten, som også straks begav sig til utenriksminister Koht, formodentlig for å få avpresset ham en noe mer tilfyllsfull kommentar til situasjonen.

En frimodig dansk kommentar til det nordiske studenter- møte, og en pussig samtale med Koht og Castberg.

Det viste sig da også at hr. Koht ikke så fullt så mørkt hverken på Nordens eller Danmarks stilling. Danmarks avslutning av en ikke-angrepstraktat med Tyskland, sa utenriksministeren, var et middel som jeg fullt ut kan gi min tilslutning og anerkjennelse. I tilfelle av krig fortsatte hr. Koht, vil det økonomiske samarbeid bli et av våre viktigste nøytralitetsvern. Den videre samtale forløp på følgende drastiske måte:

Jeg citerte professor Castbergs uttalelse til mig om formiddagen for utenriksminister Koht.

— Dr. Koht, hvorledes ser De på det spørsmål?

Den norske utenriksminister, hvis øine kan være lutter vennlige smil, lot med ett jernteppet gå ned. Sjeldent har jeg sett et menneske skifte så bratt fra blid idyl til kulsort tordenværstemning. Det så ut, som om han allerede i ånden revset sin mere åpenmunnede konsulent i folkerett — som jo dog hadde talt „som fri videnskapsmann“ og ikke som embedsmann.

— Det er et av de spørsmål, sa dr. Koht med stålblank alvor i sine stenkulsoine, som jeg under ingen omstendigheter kan svare på. Det kan ingen offisiell personlighet gi sig av med å mene noe om ... De midler, vi anvender for å verne vår nøytralitet, kan være forskjellige i de forskjellige situasjoner, men vi binder oss nettop ikke på forhånd til noe som helst.

Alt tatt i betraktning kan man vel si at forfatteren ikke var stort klokere da han kom hjem enn da han reiste. Allikevel er hans artikkel et ganske godt uttrykk for den uklarhet som hersker omkring begrepet det nordiske samarbeid, og vel også for den uro som kanskje særlig i Danmark merkes i denne forbindelse.

Aftaleprotokoll m: 382.
18 juli 1939.

Oslogutten som blev drept efter en juletreffest i Brooklyn.

Norsk-amerikanske kvinner henvender sig til uten-
riksminister Koht for å få saken gjenoptatt.

„Ganske åpenbart“ at politiet har optrådt brutalt,
sier utenriksminister Koht.

Som før omtalt døde en ung matros på «Oslofjord», Arne Myhrvold fra Oslo, etter et optrin i Brooklyn natt til 7. januar. Sammen med noen andre fra skibet kom han fra en juletreffest i Tivoli Hall. Under en liten trette med en kamerat kom politiet til stede og gjorde bruk av køllene. Arne Myhrvold blev slått ned og døde kort etter på politistasjonen. Liket blev kremert efter at en læge hadde utstedt en attest som gikk ut på at døden skyldtes alkoholisme.

Norske organisasjoner i Amerika har arbeidet meget energisk for å få denne sak fullt opklart. Efter deres bestemte opfatning er Myhrvold død som følge av de slag politiet gav ham med køllene og nu kreves saken gjenoptatt. I disse dager er det fra Scandinavian-American Ladies' Civil Society i Brooklyn kommet en henvendelse til norske myndigheter i sakens anledning. Det gjøres her bl. a. gjeldende at det ikke forholder sig slik som de amerikanske politibetjenter har oplyst, at de handlet i selvforsvar da Myhrvold blev slått ned. Det vedlegges en rekke beedigede vidneutsagn som viser dette.

Utenriksminister Koht uttaler på forespørsel at henvendelsen er kommet til ham.

— Brevet er samtidig adressert til stortingspresident Hambro per-

sonlig, men det er samme brev, og jeg har ikke oversendt det til hr. Hambro, for det er jo ikke en sak som vedkommer Stortinget. Dessuten er han i utlandet, sa utenriksministeren.

— Vil det bli foretatt noget fra Utenriksdepartementets side?

— Ja, bevares. Vi har også foretatt noget — alt det vi kan foreta, det er klart.

— Det synes som om politiet har optrådt brutalt?

— Ja, det er ganske åpenbart. Spørsmålet er naturligvis hvad vi kan opnå, men vi behandler iallfall saken og gjør som sagt alt hvad vi kan for den.

— Hvilket krav stilles det fra norsk side?

— Det første spørsmål er å få optatt forhør. Vi kan jo ikke uten videre opta forhør i Amerika, og det er det spørsmål vi foreløbig behandler.

— Så vil det komme erstatnings-spørsmål senere?

— Det er jo mulig, men det kan jeg ikke si noget om nu. Først og fremst gjelder det å få saken fullt oplyst, hvis den ikke er tilstrekkelig oplyst ved det som foreligger. Noget resultat av vårt arbeide med saken foreligger ikke ennå, dertil er den for ny for oss. Og det å få forhør i et fremmed land er ingeni-

dagligdags affære.

Gula Tidend nr: 101
3 Mai 1939.

Og kjem nokon framand og
bryt um bord
og vil styre den skuta vår,
so manar flagget med sterke
ord:

Her nordmenn åleine rår!

(Halvdan Koht).

'Nasjonalen' nr. 68
21 Mars 1939

Også engelsk ekspedisjon finner „nytt land“ i Antarktis.

*Det er lett nok
så lenge våre kar-
ter ikke er ferdige,
sier Koht.*

London, 20. mars.

(N.T.B.) Fra Cape Town meldes til Reuter at det britiske forsknings-skib «Discovery II», som er kommet hit, hevder at det har funnet nytt land i Antarktis. Det tilføies at skibet kom nær op til isbarrieren mellom 0 gr. og 4 gr. ø. l. Man gjorde forsøk på å komme i land, men pakkisen var for tett.

Den landstrekning som her omtales står under norsk suverenitet, og er opdaget og kartlagt tidligere av nordmenn.

N. T. B. har forelagt meldingen for utenriksminister Koht som uttaler at andre har lett for å si at de har funnet nytt land der nede fordi våre kart over områdene ennå ikke er offentliggjort. Det er nordmenn som først har opdaget og kartlagt det område det her gjelder. De norske kartene er under bearbeidelse.

*Tidens Tegn nr. 47.
24 feb. 1939.*

Demokratiets GJENNEMBRUDD i Norge sprengte til slutt Unionen med Sverige.

At oppløsningen kunde skje i fred, skyldtes seier for demokratisk tenkesett også blandt svenskene.

Stockholm, 23. februar.

(N.T.B.) Utenriksminister Koht holdt foredrag i kveld i den svenske historiske forening om „Eit historisk syn på den svensk-norske unionen”.

Jeg tror at jeg våger å si, at likesom det var det demokratiske tenkesettet i Norge som reiste det norske folk i strid mot unionstvangen, så kunde unionen løses i fred fordi det demokratiske tenkesett hadde seiret i Sverige, uttalte professor Koht. Det var ikke for ingenting at den almindelige stemmerett kunde gjennomføres i Sverige bare to år efter unionsoppløsningen. Det er bare en mannsalder siden unionen blev opløst, og det er ennå mange igjen av dem som var med i den striden som gikk forut for oppløsningen. Jeg er selv i den alderen, og allerede i min første ungdom, i 1893, holdt jeg et offentlig foredrag om at unionen burde oppløses. Nu er stridighetene sunket så langt tilbake, at vi kan betrakte spørsmålet helt historisk. Vi tvistes ikke lenger om saken, men forsøker å forstå hverandre og søke forklaring til det som skapte motsetningene i unionen mellom våre land. Og man kan si, at den svenske riksdag, da den i 1905 satte op vilkår for å gå med på løsningen, pekte klart og tydelig på årsakene.

Sveriges første hensikt med unionen var å skaffe sig en trygget grense mot vest. Derfor var det en bestemt betingelse som blev satt ved unionens inngåelse, nemlig den, at Norges politiske forhold til fremmede makter skulde være ett og samme som Sveriges, og at begge rikers organiserte forsvarsmakt skulde stå til unionskongens rådighet, når det gjaldt å avverge angrep på den skandinaviske halvøi. Men på grunn av Norges konstitusjon hadde unionskongen ikke tilstrekkelig styrke til alene å trygge den nødvendige enhet utad eller skape det nødvendige samarbeid til felles forsvar.

Med andre ord Norge var demokratisk, og det var i bunn og grunn den innvending som blev gjort mot en union med Sverige. Og det var for stor sosial og politisk forskjell mellom de to folk.

Taleren skildret senere opprinnelsen til unionen og erklærte, at hvis nordmennene i 1814 hadde stått helt fritt, vilde unionen aldri kommet istand. Det var bare den hårde nødvendighet — påtrykk fra stor-

Koht.

Utenriksminister Koht taler i Stockholm om forutsetningene for Unionsbruddet.

maktene og Sveriges overmakt — som fikk det norske Storting til å bøie sig for unionskravet. Mistroen mot Sverige var også stor fra begynnelsen av både hos embedsmannsklassen og hos bøndene, og de eneste som var vennlig innstillet overfor den, var den del av borgerklassen som hadde sine hovedinteresser i utførsel av trevarer og i sagbruksdrift. Under slike forhold kan man ikke undre sig over, at det åndelige utbytte av unionen ikke blev stort. Man kan si at fra 1830 brøt demokratiet frem i Norge, med grunnlag i bondestanden, som i 300 år hadde kjempet for større rettigheter, og i 1845 hadde bondepartiet et helt utarbeidet politisk program som var rettet mot embeds- og borgerklassene. Denne demokratiske bevegelse, som blev mer og mer nasjonalt innstillet, blev gjenstand for en hård motstand som hadde sterk støtte i unionen med Sverige, hvor harmen sterkest kom til uttrykk hos adelen. Men selv i Sverige fantes det retninger som søkte kontakt med demokratiet i Norge. Og innen kort tid vant også demokratiet i Sverige en stor seier i og med representasjonsreformen. Dermed var adelens makt brutt, men det var allikevel tydelig at man i Sverige ventet sig noe helt annet av unionen enn i Norge.

Svenskene har hatt vanskelig for å forstå at de norske krav i unionsstriden i virkeligheten bare gjaldt rett for Norge til selv å treffe avgjørelse i utenriksanliggender, og de har helst villet forestille sig at nordmennene bare fremførte slike enkeltkrav for å bane sig vei. Nordmennene mente opriktig, at de bare vilde reformere unionen, men det er sant, at de holdt så sterkt på disse reformer, at de heller vilde opgi unionen enn å opgi sine krav. Man må legge merke til at nordmennene og svenskene hadde forskjellige meninger om utenrikspolitikken. Nordmennene var pasifister og antimilitarister. De svenske statsmakter hadde ingen tiltro til fredssaken og var meget misfornøyd med, at Norge ikke opfylte sine forpliktelser med hensyn til forsvaret. Man kan si at her, som i selve unionsspørsmålet stod realpolitikk mot idépolitikk. Men i tiden frem til århundreskiftet gjorde demokratiet fremskritt også i Sverige og det var stadig flere som ikke lenger vilde være med på å forby nordmennene å rå sig selv. Folkets frie vilje blev deres lov. De var ikke i majoritet, men de var sterke nok til å hindre en nasjonal svensk samling mot Norge.

'Tidens Tegn' 243.
24 Nov. 1938

Tabu.

Av

UTENRIKSMINISTER KOTH.

Når stortingspresident Hambro har sagt i „Samtiden“ at det var „tabu“ i Folke-Sambandet å minne om art. 19 i sambandspakta, den artikkelen som talar om å få revidert eldre traktatar, så har han meint at dei fleste i Sambandet, og serskiilt stormaktene, ikkje likte å høre om dette.

Men når dr. ing. Sem i „Tidens Tegn“ for 23. november trur at di for har heller ingen ombodsmann frå småstatane fått seg til å minne

om artikkelen, så er det eit mistak. For min part tala eg sterkt om kor viktig det ville vera å ta art. 19 i bruk, da Folke-Sambandet var samla til omfram-møte i juli 1936.

Men dessuta bør det bli nemnt at den britiske utariksministeren Eden på forsamlinga i september s. å. tala om at art. 19 kunne bli nytta. Dette siste vart det lagt mykje merke til, for di det var fyrste gongen at nokon frå stormaktene sa noko slikt.

HALVDAN KOHT.

NB!

"Tidens Tegn" m. 222
23 Nov. 1938.

Et tabu.

Av dr. ing. M. Sem.

Stortingspresident Hambro skriver interessant om „Norge—Münchenavtalen — og Folkeforbundet” i siste nummer av Samtiden. Artikkelene er god til å få forstand av. Her innrømmer nemlig Hambro like ut at det i Folkeforbundet har vært „tabu” å tale om artikkel 19 som åpner adgangen til en revisjon av traktater som er uheldige. Det er i første rekke Frankrike og England som er ansvarlig herfor; de vilde betrakte det som en „likefrem uvennlig handling” om noen vilde antyde at der trengtes noen revisjon. Følgen herav er at det aldri har vært offentlig diskutert å anvende artikkel 19.

Her står vi ved kjernepunktet når det gjelder å bedømme det som er foregått i den senere tid. Folkeforbundet har vært en rettsinstitusjon hvor det har vært tabu å tale om „å rette det som vrangt er”. De små stater (hvem i henhold til Hambro initiativet tilligger) har funnet sig i det uten å protestere.

Rettsprinsippet har strandet, og jo før vi innrømmer vår del av ansvaret herfor desto større chance har vi for å nå det store mål som var så nær — og nu er så fjernt.

M. Sem.

Dr. ing.

'Tiden Tegn' m. 253.

31 okt. 1938.

Utenriksminister Koht om regjeringens utenrikspolitikk.

Advarer mot å gå ut av Folkeforbundet.

Han redegjør for sine tiltak under krisedagene.

Professor Koht.

Der har som bekjent gått forlydender om, at utenriksminister Koht i de store partimøter i høst ikke har hatt tilslutning til regjeringens politikk på flere viktige områder. Det var kanskje denne omstendighet, som gjorde, at Verdensteatret var fylt av tilhørere høit opunder taket til det foredrag, utenriksministeren holdt der igår om vår utenrikspolitikk. Lokalet rummer 1800 tilhørere.

Hr. Koht blev hilset med intens bifall, da han viste sig på talerstolen.

Foredraget holdt oppmerksomheten fanget i fem kvarter. Etterpå henvendte formannen i Oslo arbeiderparti, som hadde arrangert mø-

tet, hr. Eugen Johannsen, en takketale til utenriksministeren, som blev mottatt med langvarig og hjertelig bifall.

A være utenriksminister i en tid som nu, er vel — sa formannen — det vanskeligste og mest slitsomme hverv, som kan legges på en manns skuldre. Men med Koht på utenriksministerens plass føler det norske folk en trygghet, som ikke bare skyldes hans store dyktighet og arbeidskraft, men også det, at han er en mann av folket, som han elsker og er i stadig kontakt med. Måtte vi i mange år få ha i spissen en mann som Koht.

Den tilslutning disse ord fikk viste tydelig, hvilken side forsamlingen stod på.

Hr. Koht begynte sitt foredrag med tiltalen: Kamerater! Godtfolk! Jeg kan ikke idag tale om alle områder av vår utenrikspolitikk — særskilt ikke om handelspolitikken. Skjønt de politiske og de økonomiske interesser griper sterkt inn i hverandre, og det hender, at politikken ødelegger de økonomiske samband mellem folkene. Jeg skal idag tale om den rent politiske side av utenrikspolitikken, som det har vært ulike meninger om, også innen vårt eget parti.

Utenriksministeren kom først inn på vårt forhold til Folkeforbundet.

Denne del av foredraget innholdt intet særlig nytt. Folkeforbundet har lidt nederlag.

Folkeforbundet blir for stormaktene et ledd i maktpolitikken, og de benytter det eller lar være å benytte det under hensyntagen til den. Taleren henviste blandt annet til Alexandrette-skandalen.

**VI MA IKKE MELDE OSS
UT AV FOLKEFORBUNDET.**

Men vi ikke bli så mismodige og motløse, at vi nedlegger arbeidet for å bygge op et sant og sterkt Folkeforbund. Folkeforbundet kan gjøre store ting på andre områder enn i politikken (eksempelvis gjennom det internasjonale arbeidsbyrå og Nansenkontoret for politiske flyktninger). Men også på politiske områder kan og bør Folkeforbundet gjøre positivt arbeid. Det bør ta op spørsmål, som ligger (Forts. side 9).

...
Johannsen
Rase Bye
ike.
et Kl. 8
Telef. 1406
MS OFFER
EMNERNE.
beatrei 1021
2122
dning

'Tiden Tegn' m. 253.

31 okt. 1938.

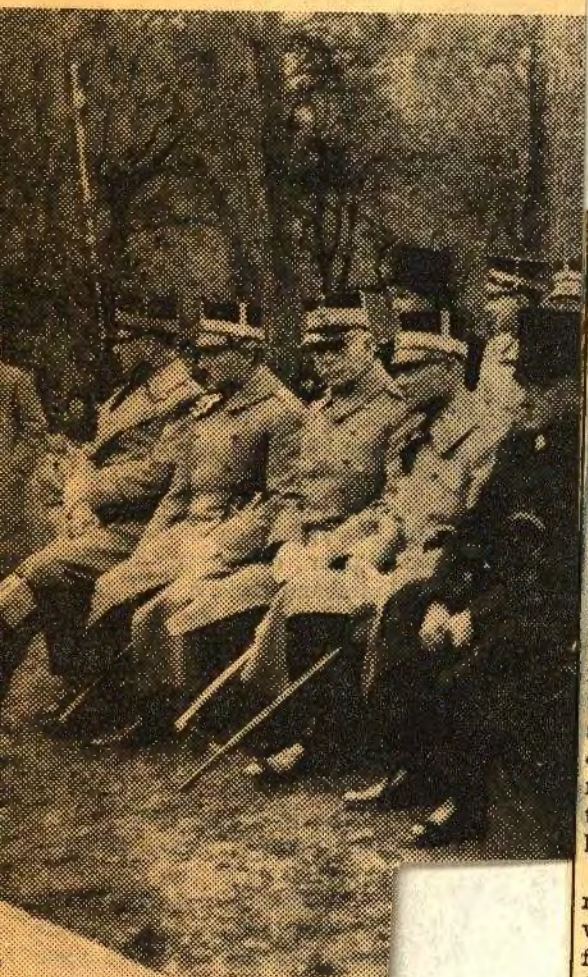
Tiden

hvor optatt VERDENSGANG og NORSKE

lag 31. oktober 1938

Grun

nesker san

en av de tilstedeværende. Forreste monumentkomiteen. General Laa (ister). Minister Günther. Statsråd (glas (sv.). Kaptein Bennedich (sv.) sekretær Værn (sv.). General af end

Vakke

Utenriksminister Koht

(Forts. fra side 2)

og gnager på vennskapet mellom forskjellige nasjoner. Men her står dessverre den regel i Folkeforbunds-pakten i veien, at alle avgjørelser må være enstemmige. Utenriksministeren hadde talt for å lempe på denne bestemmelse, når det gjaldt behandlingen av klager fra minoriteter. Jeg minnes ennu med sorg — sa utenriksministeren — at den mann, som da stod op og protesterte høytidelig, det var den tsjekkosllovakiske utenriksminister! Tenk om de nasjonale mindretallsspørsmål i Tsjekkoslovakia kunde være tatt op til løsning, før striden hadde tilspisset sig!

Utenriksministeren trodde, at med utholdenhet og tålmodighet vilde det være mulig å reise Folkeforbundet til en autoritet, som kunde sette makt inn for verdensfreden. Man får arbeide på langt sikt. „Og jeg mener, at det vilde være å gi op fremgangstankene våre, om vi nu skulde gå ut av Folkeforbundet. Det må vi ikke være med på!“

Taleren kom også inn på Etiopiaspørsmålet. Det var like umulig å stritte imot godkjenningen av erobringen, som da mange av arbeiderne her i landet ikke vilde godkjenne hakekorset som det tyske rikssflagg. Det var en motstand, som ikke kunde vedvare. Når somme folk talte om, at vi hadde lovet å gi godkjenningen vår først om et år, så hadde det ingen ting med det faktiske å gjøre. Kunngjøringen vilde vært helt meningsløs, om noe slikt skulde vært tanken. Økonomiske spørsmål blev ikke nevnt fra italiensk side i denne sammenheng. Norge var et av de første land som fikk ny handelsavtale med Italia like etter at sanksjonene var avlyst.

Litvinov oplyste nu i september i Geneve, at da Tyskland hadde slukt Østerrike, vendte han sig til vestmaktene og bad dem om en konferanse for å drøfte den stilling Tsjekkoslovakia dermed var kommet i. Men det brydde de andre sig ikke om, og det blev ikke noen konferanse. Isteden begynte franske aviser å diskutere om Frankrike var bundet av sine traktater med Tsjekkoslovakia. „Le Temps“ forkynnte da, at Frankrike følte sig bundet. Men tvilen var allikevel

kastet inn, og det var et stygt tegn.

Under sin videre omtale av det tsjekkosllovakiske spørsmål sa hr. Koht: „For min part følte jeg det slik, at det vilde være et nederlag og en skam for Folkeforbundet, hvis det ikke på noen måte søkte å få striden avgjort i fred og på rettferdig måte. Jeg talte til forskjellige, men fant ingen tilslutning til tanken. Det blev blandt annet henvist til, at Tsjekkoslovakia selv ikke hadde henvendt sig til Folkeforbundet med noen klage eller krav. Kanskje det rett ikke ønsket noen innblanding.“

Så talte Litvinov om spørsmålet i sitt innlegg i det almindelige ordskifte d. 21. september. Jeg har sett at det er blitt klandret at ingen stod op og støttet ham i de klagene han førte over voldspolitikken mot Tsjekkoslovakia, men jeg må da nevne at han tok ikke ordet før den aller siste dagen i det almindelige ordskifte, og det var satt strek under talerlisten allerede to dager i forveien, så ingen ny taler kunde få ordet etter ham. Det kan være verd med det samme å minne om, at Litvinov i sitt innlegg pekte på at hver enkelt stat hadde høve til å få spørsmålet frem i Folkeforbundet i samsvar med art. 11 i pakten, men han gjorde ikke selv noe forslag i den retning, og han hadde kanskje i tankene at efter den måten enstemmighets-regelen blir tolket på i Forbundet kunde det intet gjøre uten at alle var enige. Jeg må allikevel få fortelle at nettop samme dag hadde jeg et møte med andre utenriksministre og der tok jeg påny op tanken min å få spørsmålet frem i Folkeforbundet og forsøke å få et vedtak der. Det var den dagen vi hadde fått høre at den tsjekkosllovakiske regjering hadde fremsatt forslag om å få hele striden avgjort ved voldgift, og jeg mente at Folkeforbundet burde sette all den autoritet det kunde ha bak dette forslaget. Men jeg møtte fremdeles de samme innvendinger som jeg hadde møtt før og jeg fikk ingen med meg.

Det endte dog med, at Koht fikk frem og enstemmig vedtatt et resolusjonsforslag, som mænte til, at striden måtte bli avgjort i fred og uten trusel om vold.

Det var samme dag, de fire regjeringssjefer møttes i München og der tok avgjørelsen i sine hender.

Kunde Norge i denne situasjon gjort mere for freden?

Jeg vet nok, at der innen vestmaktene er en opposisjon, særlig i arbeiderklassen, som har krevet krig. Og de har krevet, at våre land ikke måtte bli stående nøytrale. Men jeg har nu ikke sett annet enn at de franske arbeidere har vært glad for den freden som kom. Og i alle tilfelle er den nakne sannheten den, at om vi her hos oss skulde ha gått utenfor vår nøytralitet, måtte vi ta støiten alene, for arbeiderne har ikke makten hverken i Frankrike eller i England, så i praksis kom solidariteten til å svikte på den siden. Vi også får prise oss lykkelige over at det ikke blev en ny stor verdenskrig, selv om vi fordøm-

mer de voldsmetodene som blev brukt.

Hr. Koht nevnte, at det nu mellem de små stater er gjort forbedringer til å få nedrustningsspørsmålet frem igjen i praktisk politikk.

Utenriksministeren kom videre inn på borgerkrigen i Spania og forsvarte non-intervensjonskomiteen som en støtpute, som hindret det, som verre var.

Videre omtalte utenriksministeren utførlig regjeringens beslutning om å sende en offisiell handelsagent til Franco-Spania under hensyn til det tap, som vårt næringsliv har som følge av, at vi nu mangler forbindelser.

Tilslutt nevnte utenriksministeren sitt tiltak for en våbenstillstand i Spania og megling mellem partene. For at dette skal kunne realiseres, må de fremmede krigsdeltagere ut av landet.

Lofarst dedulle
31 okt 1938.

Utenrikspolitisk oppgjør.

Hr. Koht tar bladet fra munnen overfor Lofarst.
Arbeiderpartiet. 31/10.38.

Bitre men sanne ord om Folkeforbundet.

I et møte i Verdensteatret igår arrangert av Oslo Arbeiderparti holdt utenriksministeren en op-siktvekkende tale.

Først holdt han

oppgjør med Folkefor-bundspolitikken.

Han fremkom her med uttalel-ser som ligger nær op til syns-måter vi i årevis har forfektet.

Først slo utenriksministeren fast:

Hver stat har full frihet til å avgjøre for seg selv om den vil være med på våpen-sanksjoner. Her er det da ikke behov for noen ny politikk fra vår side.

Det nye som utenriksministeren sa fra om i Stortinget ifjor var at de norske statsmakter også måtte fastholde sin rett til selv å avgjøre om Norge skal være med på andre sanksjoner, særlig da de økonomiske, de som går ut på å sperre alt økonomisk samkvem med en fredsbrøtters-stat. Med sitt enstemmige vedtak av 31. mai i år har Stortinget fastslått at Norge vil være fullt og helt nøytral i all krig som det ikke selv godkjenner som en Folkeforbundsaksjon.

Hr. Koht streket under at dette var den gamle norske nøytralitetspolitikk som var grunnlaget for denne holdning.

Voldspolitikken har i de siste årene gjort seg så sterkt gjeldende i verden, at vi har forstått at det ikke nytter å stå ubeveget i en slik ulvetid. Men ingen av oss har tenkt at de våpen vi må ha skal bli nytt til annet enn til forsvar for oss selv.

Den ene småstat etter den andre hadde gitt denne nøytralitetspolitikk tilslutning og i det minste en stormakt. Det britiske Rike, hadde godkjent vår rett til å stå slik.

Det var andre som sa, at en slik tolkning av nøytralitetsretten var svik mot Folkeforbundet, — det blev særlig sagt fra Sovjet-Samveldet. Men dertil svarte den svenske utenriksministeren med full rett, at de små statene bare tok seg den rett som stormaktene hadde tatt seg på forhånd. Sannheten var at hver eneste gang det var en stormakt som hadde villet ta sin rett med vold eller hadde gått i krig, så blev enten striden løst utenfor Folkeforbundet, eller hvis Folkeforbundet blandet seg inn i den så sluttet det med nederlag for forbundet. Bare i et eneste tilfelle blev sanksjonene etter artikkel 16 satt i verk, og da vet vi alle at stormaktspolitikken hindret dem i å bli effektive. Det er også stormaktspolitikk som har avgjort at sanksjonene i de andre tilfeller ikke skulde bli tatt i bruk.

Folkeforbundet blir for stormaktene et ledd i maktpolitikken, og de benytter det eller lar være å benytte det under hensyntagen til den,

vakia har fått føle det tydelig nok i disse dagene. Når det spørres om kollektiv sikkerhet tør vi ikke lite på en eneste av stormaktene, enten de kaller seg demokratiske eller ikke. De er stormakter og de fører stormaktspolitikk.

Utenriksministeren understreket videre, at man måtte samarbeide med småstatene, særlig de innenfor Oslo-gruppen, og pekte på at vi for Norges vedkommende ikke hadde reist noe krav om at Folkeforbundet skulde gi en særlig godkjennelse av det standpunkt vi hadde tatt. Vi mente det var godt nok, at vi selv hadde slått fast faktum.

Og i det forelegget om spørsmålet som blev lagt frem for delegertforsamlingen nu i september fra den politiske kommisjonen hvor det var drøftet, var det ikke ennå tatt standpunkt til den nøytralitetsretten som de små stater krevde — det var nettop fordi Sovjet-Samveldet gjorde motstand. Men allerede dagen etterpå, da Rådet gjorde sitt vedtak om sanksjonene mot Japan, var Litvinov selv med og stemte for en uttalelse som sa at «etter fast praksis er det i prinsippet en sak for medlemmene i forbundet å avgjøre i hvert enkelt tilfelle om det er grunn til å benytte art. 16». Så nu tør vi nok si at ingen lenger vil nekte oss denne retten.

Utenriksministeren hevdet dog at vi ikke burde melde oss ut av Folkeforbundet.

Taleren kom inn på Etiopiaspørsmålet, og fremholdt at da Folkeforbundet oppga sanksjonene mot Italia, måtte den formelle godkjenningen komme før eller siden, det var ingen vei utenom. Norge gjorde det, blandt de siste, i mai i år. Hvor kunde vi ha vunnet ved å vente enda lenger? Det var likeså fæfengt å stritte imot i dette tilfelle som den gang mange av arbeiderne her i landet ikke vilde godkjenne hakekorset som det tyske riksslagg.

Utenriksministeren gikk inn på det tsjekkoslaviske spørsmål.

Taleren gav en kort oversikt over Tsjekkoslaviens alliansepolitikk og dens militærpolitikk. Landet mente det ikke kunde sette sin lif bare til Folkeforbundet eller til retten, det gikk inn i en storalliansepolitikk og forberedte seg på å sette makt mot makt. Alt dette kom til å svikte så rent sørgelig da det kom til alvor. Litvinov opplyste nu i september i Genève at da Tyskland hadde slukt Østerrike i mars i år, da vendte det seg til vestmaktregjeringene og had dem være med på en konferanse til å drøfte den stilling Tsjekkoslavia dermed var kommet i. Men det brydde de andre seg ikke om, og det blev ikke noen konferanse. I stedet hendte det at franske avi-ser tok til å bombe Tsjekko-

rike var bunnet av sine traktater med Tsjekkoslavia. Den siste av disse henviste til Folkeforbunds-pakten, og det var noen som mente at Frankrike behøvdte ikke gjøre noe for Tsjekkoslavia uten at hele Folkeforbundet grep inn.

Taleren redegjorde utførlig for de fruktesløse bestrevelser for å få spørsmålet inn for Folkeforbundet.

Tsjekkoslavia henvendte seg ikke selv til Forbundet.

For min del, sa Koht, hadde jeg i all fall stridd hardt for at et ord skulde bli sagt. Jeg leste i en utenlandsk avis at når bare de små statene holdt sammen, kunde de tvinge stormaktene til å oppfylle sine moralske forpliktelser. Det er bare talemåter. Jeg vet godt at i de to vesteuropeiske stormaktene er det en opposisjon særlig i arbeiderklassen som har krevd at deres regjeringer skulde ha berget Tsjekkoslavia mot vold. Og de har krevd at arbeiderklassen i de nordiske land skulde vise sin solidaritet. Men jeg har nu ikke sett annet, sa utenriksministeren, enn at de franske arbeidere har vært glad for den freden som kom. Og i alle tilfelle er den nakne sannhet den at om vi her skulde ha gått utenfor vår nøytralitet, måtte vi ha tatt støtten alene. Vi får også prise oss lykkelige over at det ikke blev en ny stor verdenskrig, selv om vi fordømmer de voldsmetodene som blev brukt.

Taleren var ikke sikker på at om Storbritannia og Frankrike hadde stått hårdere på sitt standpunkt, kunde de ha tvunget Tyskland til å holde fred. Men hvis nu de andre denne gang kunde ha tvunget Tyskland til å holde seg fra en ny krig, vilde følgen utvilsomt ha vært at Tyskland var gått i gang med å ruste enda sterkere enn noensinne. Det vilde ha gjort det matematisk sikkert at krigen — verdenskrigen — kunde ventes i en fremtid som ikke lå langt borte. Og i mellomtiden vilde kapprustingene ha øket til det rene villskap.

Taleren sluttet med å omtale Spania og sa at nonintervensjonskomiteen var en støtpute som hindret det som var enda verre. Det mente visst Sovjet-Samveldet også tross all kritikk. Taleren redegjorde så for forholdet til Franco. Flere og flere land hadde opprettet forbindelse. Norges handel på Spania gikk tilbake, fra 16.5 mill. eksportverdi i 1935 til 6 mill. i 1937. Og de norske skib blev mer og mer stengt ute. Det var regjeringens plikt å verne om næringslivet. Den samrædde sig med de andre nordiske land. Vi fant, sa han, at vi i prinsippet kunde holde oss til det samme som Storbritannia og andre hadde gjort. Men hovedsaken var å få slutt på borgerkrigen.

Man kan være enig eller uenig i utenriksministerens synsmåter, i hvert fall må det hilses med tilfredshet at han så åpent og uredde har sagt fra.

Bitre men sanne ord om Folkeforbundet.

I et møte i Verdensteatret igår arrangert av Oslo Arbeiderparti holdt utenriksministeren en op-siktvekkende tale.

Først holdt han

oppgjør med Folkefor-bundspolitikken.

Han fremkom her med uttalel-ser som ligger nær op til syns-måter vi i årevis har forfektet.

Først slo utenriksministeren fast:

Hver stat har full frihet til å avgjøre for sig selv om den vil væ-re med på våpen-sanksjoner. Her er det da ikke behov for noen ny politikk fra vår side.

Det nye som utenriksministeren sa fra om i Stortinget ifjor var at de norske statsmakter også måtte fastholde sin rett til selv å avgjøre om Norge skal være med på andre sanksjoner, særlig da de økono-miske, de som går ut på å sperre alt økonomisk samkvem med en fredsbrøtters-stat. Med sitt enstem-mige vedtak av 31. mai i år har Stortinget fastslått at Norge vil være fullt og helt nøytralt i all krig som det ikke selv godkjenner som en Folkeforbundsaksjon.

Hr. Koht streket under at det-te var den gamle norske nøytrali-tetspolitikk som var grunnlaget for denne holdning.

Voldspolitikken har i de siste årene gjort sig så sterkt gjeldende i verden, at vi har forstått at det ikke nyttir å stå ubevæget i en slik ulovetid. Men ingen av oss har tenkt at de våpen vi må ha skal bli nyttir til annet enn til forsvar for oss selv.

Den ene småstat etter den an-dre hadde gitt denne nøytralitets-politikk tilslutning og i det min-ste en stormakt, Det britiske Ri-ke, hadde godkjent vår rett til å stå slik.

Det var andre som sa, at en slik folkning av nøytralitetsretten var svik mot Folkeforbundet, — det blev særlig sagt fra Sovjet-Sam-veldet. Men dertil svarte den sven-ske utenriksministeren med full rett, at de små statene bare tok sig den rett som stormaktene had-de tatt sig på forhånd. Sannheten var at hver eneste gang det var en stormakt som hadde villet ta sin rett med vold eller hadde gått i krig, så blev enten striden løst utenfor Folkeforbundet, eller hvis Folkeforbundet blandet sig inn i den så sluttet det med nederlag for forbundet. Bare i et eneste til-felle blev sanksjonene etter artikkel 16 satt i verk, og da vet vi alle at stormaktspolitikken hindret dem i å bli effektive. Det er også stor-maktspolitikk som har avgjort at sanksjonene i de andre tilfeller ik-ke skulde bli tatt i bruk.

Folkeforbundet blir for stormak-tenes et ledd i maktpolitikken, og de benytter det eller lar være å benytte det under hensyntagen til den.

Han henviste i denne forbin-delse til ordningen av Alexand-rette-spørsmålet.

I sin omtale av den kollektive sikkerhet sa hr. Koht, at noen få stater alene skaper ikke noen kollektiv sikkerhet. Tsjekkoslo-

vakia har fått føle det tydelig nok i disse dagene. Når det spørres om kollektiv sikkerhet tør vi ikke lite på en eneste av stormaktene, enten de kaller sig demokratiske eller ikke. De er stormakter og de fører stormaktspolitikk.

Utenriksministeren understre-ke videre, at man måtte samar-beide med småstatene, særlig de innenfor Oslo-gruppen, og pekte på at vi for Norges vedkommende ikke hadde reist noe krav om at Folkeforbundet skulde gi en sær-lig godkjennelse av det stand-punkt vi hadde tatt. Vi mente det var godt nok, at vi selv hadde slått fast faktum.

Og i det forelegget om spørsmålet som blev lagt frem for delegert-forsamlingen nu i september fra den politiske kommisjonen hvor det var drøftet, var det ikke ennu tatt standpunkt til den nøytrali-tetsretten som de små stater krev-de — det var nettopp fordi Sovjet-Samveldet gjorde motstand. Men allerede dagen etterpå, da Rådet gjorde sitt vedtak om sanksjonene mot Japan, var Litvinov selv med og stemte for en uttalelse som sa at «etter fast praksis er det i prin-sippet en sak for medlemmene i forbundet å avgjøre i hvert enkelt tilfelle om det er grunn til å be-nytte art. 16». Så nu tør vi nok si at ingen lenger vil nekte oss denne retten.

Utenriksministeren hevdet dog at vi ikke burde melde oss ut av Folkeforbundet.

Taleren kom inn på Etiopia-spørsmålet, og fremholdt at do Fol-forbundet oppga sanksjonene mot Italia, måtte den formelle godkjen-ningen komme før eller siden, det var ingen vei utenom. Norge gjor-de det, blandt de siste, i mai i år. Hva kunde vi ha vunnet ved å vente enda lenger? Det var likeså fæfengt å stritte imot i dette til-felle som den gang mange av ar-beiderne her i landet ikke vilde godkjenne hakekorset som det tys-ke riksslagg.

Utenriksministeren gikk inn på det tsjekkosllovakiske spørs-mål.

Taleren gav en kort aversikt over Tsjekkoslovakias alliansepolitikk og dens militærpolitikk. Landet mente det ikke kunde sette sin lit bare til Folkeforbundet eller til retten, det gikk inn i en storalli-ansepolitikk og forberedte sig på å sette makt mot makt. Alt dette kom til å svikte så rent sørgelig da det kom til alvor. Litvinov opplys-te nu i september i Geneve at da Tyskland hadde slukt Østerrike i mars i år, da vendte det sig til vestmaktregjeringene og bad dem være med på en konferanse til å drøfte den stilling Tsjekkoslova-kia dermed var kommet i. Men det brydde de andre sig ikke om, og det blev ikke noen konferanse. I steden hendte det at franske avt-ser tok til å diskutere om Frank-

rike var bunnet av sine traktater med Tsjekkoslovakia. Den siste av disse henviste til Folkeforbunds-pakten, og det var noen som mente at Frankrike behøvde ikke gjøre noe for Tsjekkoslovakia uten at hele Folkeforbundet grep inn.

Taleren redegjorde utførlig for de fruktesløse bestrebelser for å få spørsmålet inn for Folkefor-bundet.

Tsjekkoslovakia henvendte sig ikke selv til Forbundet.

For min del, sa Koht, hadde jeg i all fall stridd hardt for at et ord skulde bli sagt. Jeg leste i en utenlandsk avis at når bare de små statene holdt sammen, kunde de tvinge stormaktene til å opfyl-le sine moralske forpliktelser. Det er bare talemåter. Jeg vet godt at i de to vesteuropeiske stormaktene er det en opposisjon særlig i ar-beiderklassen som har krevd at deres regjeringer skulde ha berget Tsjekkoslovakia mot vold. Og de har krevd at arbeiderklassen i de nordiske land skulde vise sin soli-daritet. Men jeg har nu ikke sett annet, sa utenriksministeren, enn at de franske arbeiderne har vært glad for den freden som kom. Og i alle tilfelle er den nakne sann-het den at om vi her skulde ha gått utenfor vår nøytralitet, måtte vi ha tatt støilen alene. Vi får også prise oss lykkelige over at det ikke blev en ny stor verdens-krig, selv om vi fordømmer de voldsmetodene som blev brukt.

Taleren var ikke sikker på at om Storbritannia og Frankrike had-de stått hårdere på sitt standpunkt, kunde de ha tvunget Tyskland til å holde fred. Men hvis nu de an-dre denne gang kunde ha tvunget Tyskland til å holde sig fra en ny krig, vilde følgen utvilsomt ha vært at Tyskland var gått i gang med å ruste enda sterkere enn noensinne. Det vilde ha gjort det matematisk sikkert at krigen — verdenskrigen — kunde ventes i en fremtid som ikke lå langt borte. Og i mellemtiden vilde kapprustin-gene ha øket til det rene villskap.

Taleren sluttet med å omtale Spania og sa at nonintervensjons-komiteen var en støtpute som hin-dret det som var enda verre. Det mente visst Sovjet-Samveldet også tross all kritikk. Taleren redegjorde så for forholdet til Franco. Flere og flere land hadde opprettet for-bindelse. Norges handel på Spania gikk tilbake, fra 16.5 mill. eks-portverdi i 1935 til 6 mill. i 1937. Og de norske skib bleu og mer stengt ute. Det var regjeringens plikt å verne om næringslivet. Den samrådte sig med de andre nordi-ske land. Vi fant, sa han, at vi i prinsippet kunde holde oss til det samme som Storbritannia og andre hadde gjort. Men hovedsaken var å få slutt på borgerkrigen.

Man kan være enig eller uenig i utenriksministerens sypsmåter, i hvert fall må det hilses med tilfredshet at han så åpent og uredt har sagt fra.

Dagbladet m. 228

1 okt. 1938.

KOHT HJEMME IGJEN FRA GENEVE:

Folkeforbundet har ikke fått nådestøtet, men det må føre en beskjeden tilværelse.

Utenriksministeren forteller hvorfor han ikke fulgte Sandler's eksempel og reiste hjem.

Utenriksminister Koht kom tilbake til Norge i går kveld og var tidlig på ferde i Utenriksdepartementet. Likevel var han så optatt med konferanser at det eneste høvet Dagbladet fikk til en samtale med ham, var på veien fra Victoria Terrasse til Regjeringsbygningen, hvor han skulde avlegge statsministeren en visitt.

— Kan De tenke Dem at den

fredsstemning vi har nå ute i Europa kan nyttes til å bygge Folkeforbundet op igjen?

— Nei, sier utenriksministeren med en gang. Utviklingen har jo gått mer og mer i den retning at Folkeforbundet er blitt satt utenfor.

— Mener De at det som hendte

nå, at det hele blev ordnet utenom Folkeforbundet mens delegertforsamlingen og rådet satt der, er nådestøtet for Folkeforbundet?

— Fortsettes siste side.

TANNLÆGE
HALLVARD STOKLAND
Horngården, Egertorvet. Tlf. 26 517.

spørsmålet i dag?
— Kan De si noe om det polske at jeg blev værende i Genève.
fra flere kanter har fått takk for De nevnte, kan jeg fortelle at jeg nødvendig. I anledning av klagen plutselig, blev folk nervøse, mer enn enn andre og når de da reiste jo at utenriksministrene visste mer ter den andre reiste. Folk trodde at den ene utenriksministeren elskidetelegatist, og den nye modellen

— Så sterke ord vil ikke jeg bruke, sier utenriksministeren og undgår behendig en nærgående bil, men det er klart at Folkeforbundet foreløpig må innskrenke sin virksomhet. Det kan ikke ta på sig noen store oppgaver lenger. Men likevel er det mindre, mer beskjedne ting det kan gjøre, som jeg nevnte i talen min i Genève.

— Men folks tro på Folkeforbundet?

— Vi har lært at Folkeforbundet ikke må overvurderes. Men om det er grunn til å miste troen helt på det, vet jeg ikke. Det var jo temmelig slett å se at ingen hadde bruk for Folkeforbundet i det hele under denne krisen. Vi fikk ingen henvendelse fra Tsjekkoslovakia en gang.

— Utenriksministeren er blitt kritisert for at han ikke kom hjem, da det ikke var noe å utrette der nede.

— Det tenker jeg nok. Men saken er jo, at jeg tjente landet bedre med å være der nede og ivareta Norges interesser i de sakene som blev behandlet der. Hjemme var det jo ikke så meget å gjøre med utenrikspolitikk, og jeg stod stadig i forbindelse med regjeringen. Dessuten vil jeg si at det tjente ikke til å dempe panikken

at den ene utenriksministeren efter den andre reiste. Folk trodde jo at utenriksministrene visste mer enn andre og når de da reiste plutselig, blev folk nervøse, mer enn nødvendig. I anledning av klagene De nevnte, kan jeg fortelle at jeg fra flere kanter har fått takk for at jeg blev værende i Genève.

— Kan De si noe om det polske spørsmålet i dag?

Utenriksministeren stanset mens det røde lyset lot bilene passere i Grensen. Da det lyset blev grønt igjen og støien la sig, sa han:

— Det er selvfølgelig umulig å si noe om det, slik stillingen er nå.

— Hvad synes De om den internasjonale kommisjonen?

— Den har jo intet med Folkeforbundet å gjøre, sier utenriksministeren. Og så går han inn til statsministeren.

*

Utenriksministeren er den eneste av de norske representantene som er kommet hjem. Mowinkel er i Dresden, Hambro er i Genève og kommer først tirsdag. Lange er også fremdeles i Genève. Han kommer også hjem neste uke.

"Tiden Tegn" nr. 177.
3 aug. 1938.

Nr. 177

TIDENS TEGN onsdag 3. august 1938

Utenriksminister Koht hylder den polske nasjon.

Og tolker nordmenns glede ved gjenreisningen av et fritt og selvstendig Polen

Utenriksminister Beck om Folkeforbundet og det internasjonale samarbeid.

I anledning av utenriksminister Becks besøk i Oslo blev der igjætt kl. 8 gitt middag i utenriksministerboligen i Parkveien.

Ved middagen førte utenriksminister Koht fru utenriksminister Beck tilbords. Fru utenriksminister Koht hadde på sin høire side statsminister Nygaardsvold og på sin venstre side utenriksminister Beck.

I middagen deltok videre hoffsjef Wedel Jarlsberg og frue, overhoffmesterinne fru Anker, statsråd Læ, statsråd Madsen og frue, sendemann Neuman og frue, sendemann Ditleff, general Laake og frue, admiral Diesen og frue, ekspedisjonssjef Smith og frue, ekspedisjonssjef Johannessen, byråsjef Smith-Kielland og frue, konsul Strand og frue, grev Casimir Krasicki og attache Zydlowski.

Under middagen blev der vekslende følgende taler mellom utenriksministrene.

UTENRIKSMINISTER KOHTS TALE:

Hr. minister og fru Beck.

Jeg er særdeles lykkelig ved å kunne ønske Deres excellense og fru Beck velkommen i landet mitt. Jeg minnes alltid med takk den vennskapelige mottagelse og gjestfrihet, som De viste mig ved mitt besøk i Warszawa for to år siden, og idag er det en utsøkt glede for min kone og mig å se Dem hos oss. Min regjering setter også megen pris på Deres besøk. Det norske folk ser i Dem, hr. minister, representanten for en nasjon, som det føler sig knyttet til ved langvarig sympati, og hvis håp og framsteg det følger med levende interesse.

Jeg skal ikke her prøve på å tegne et bilde av sambandet mellom våre to nasjoner fra de eldste tider fram til våre dager. Men jeg kan ikke la være enda engang, likesom jeg allerede gjorde det i Warszawa, å gjentakende de bevegde følelser som i dette land har fulgt omskiftningene for den polske nasjon i det siste halvannet århundre. Jeg minner om dem på nytt, for jeg vet, at det er følelser som av sig selv stiger op i alle norske hjerter hver gang Polens navn høres. Det er den brennende harme over de grusomme urettferdigheter som i forgangne tider er tilføid Deres folk, — de levende håp som er vakt ved deres modige reiser mot undertrykkelse, — den dype smerte ved nederlagene i dets kamper. Nesten intet resultat av verdenskrigen har fremkalt en så gjenstøtt tilfredshet hos oss som gjenreisningen av et fritt og selvstendig Polen. Det var virkeligjørelsen av en av våre kjæreste drømmer, det var en av de altfor sjeldne seire for den høieste rettferdighet.

Nutiden og framtiden er inderlig knyttet til fortiden. Vi er overbevist om at Deres nasjon er bestemt på å hevde med fasthet sin nasjonale frihet, og for dette formål har det sikkerlig behov for internasjonal rettferdighet. I kraft

av denne kjensgjerning er Polen idag en av de vesentlige faktorer i Europas fred, for foruten stadig fred blir retten alltid utst. Dette er den grunnantanke som forener våre to nasjoner i felles bestrebelser: rett gjennom fred, fred gjennom rett.

De vet at for åtte dager siden har en gruppe av 7 stater, som ofte blir betegnet med den norske hovedstads navn, forkynt sin vilje til å arbeide for internasjonal forsoning uavhengig av alle maktblokker som kan være til. Engang hadde vi det skjønnede håp at alle nasjoner i verden skulde forene sig i Folke-Sambandet til samarbeid for dette formålet, og kanskje bør man fremdeles håpe på at det skal bli mulig en dag å bygge op et sant universelt Folke-Samband. Men i denne stund har ikke Folke-Sambandet den nødvendige styrke til å

sikre almen fred. Vi må da sette vår lit og våre håp til samarbeidet mellom de nasjoner, som ikke følger sine mål med krigerske midler, og blandt disse nasjoner inntar Polen en fremskutt stilling.

Hr. minister, De er kommet her på besøk hos en nasjon som elsker freden, — ikke en ussel og makelig fred, men en aktiv og energisk fred, og De fatter da godt hvilken sum av lykke jeg ønsker for Dem og Deres nasjon når jeg ønsker dem alt hell i Deres arbeid for freden for Deres land og for hele verden. Med disse ønsker løfter jeg mitt glass til ære for den polske republikks president, til lykke for det polske folk og på Deres excellenses og fru Becks sundhet.

UTENRIKSMINISTER BECKS SVAR TALE:

Herr minister.

Det er med dyp bevegelse, at jeg svarer på de velkomstord, som Deres Excellense så elskverdig har rettet til mig, og hvorigjennem De har tolket det norske folks århundregamle sympati for Polen. Disse ord vil for alltid være risset inn i mitt hjerte.

Når jeg nu er kommet til Norge for å utveksle meninger med de fremtredende ledere av landets politikk og gi uttrykk for min sonlige sympati såvelsom for min nasjons vennskap til det norske folk, — vil jeg bringe disse velkomstord tilbake til mitt land med glede.

I Polen nærer man en almindelig, dyp beundring for Norge og for alle de moralske, intellektuelle og sociale verdier, som landet representerer. Hos oss følger man på avstand alle dets storslagne anstrengelser, som betyr et så verdiful

fullt bidrag til menneskehetens civilisasjon.

Norge har sammen med de andre nordiske land alltid vist en stor objektivitet med hensyn til de internasjonale forhold. I Polen setter man stor pris på dette og dermed er det skapt et solid grunnlag for en god gjensidig forståelse mellom våre to land.

Jeg deler Deres Excellenses syn på Folkeforbundets nuværende stilling, men jeg kan samtidig ikke undlate å nevne, at tillitskrisen i denne institusjons virke ikke har stanset visse regjeringer, hvoriblandt man også finer den norske regjering, i arbeidet med å søke en ny vei av positiv og oppbyggende karakter for det internasjonale samarbeid.

Deres Excellense har i Deres tale fremhevet betydningen av en varig fred på grunnlag av rett. For mig ser det ut som om man på det internasjonale samarbeids grunn fremfor alt må bygge våre anstrengelser på den gjensidige tillit for å nå frem til dette edle og høie ideal. Denne tillit er nødvendig i alle forhold, den er uundværlig for landenes gjennomførelse av felles arbeid, den er den avgjørende forutsetning for tilveiebringelse av almindelig samarbeid.

Efter min mening vil denne tillit kunne opnåes mellom de land, som følger klart definerte retningslinjer og bevarer sin bevegelsesfrihet fullt og helt, hvis disse land dessuten kan få overbevisningen om at alle andre medlemmer av folkenes samfund vil respektere deres beslutningers uavhengighet og deres suverene politiske personlighet.

Jeg takker ennu engang, Excellense, for Deres ord som gir uttrykk for tillit til mitt lands politikk, og jeg vil gjerne tilføie, at jeg anser våre samtaler som særlig nyttige, idet de setter oss istand til å sammenligne og nærmere angi våre synspunkter til forskjellige problemer i det europeiske liv. Dette møte gjør det derfor mulig å opnå resultater av objektiv verdi, foruten den gjensidige tilnærmelse, som vi setter så stor pris på.

Jeg løfter mitt glass til ære for Hans Majestet Kongen av Norge, på Deres Excellenses og Deres charmerende frues sundhet og for lykke og hell for de berømmelige vikingers modige etterkommere.

*In beider bladet m. 260
8 Nov. 1932.*

Koht anbefaler INTERNASJONAL fredskonferanse.

**Men det må bli de store
stater som tar initiativet.**

Fra New York telegraferes til N. T. B. gjennom Tysk telegrambyrå: Utenriksminister Koht uttalte før sin avreise fra New York med «Stavangerfjord» til en representant for «New York Times» bl. a. at det bør innkalles en konferanse for å ordne alle de problemer som Versailles-traktaten enten ikke har løst eller har løst dårlig. Det gjelder for eks. spørsmålene angående råstoffer, markeder og mandater. Men hverken Norge eller de nordiske land alene kan ta initiativet til en slik konferanse. Det må en gruppe større europeiske stater eller De forente stater gjøre.

'Lofets ledende' nr. 265
16 okt. 1937.

Individets frihet under folkestyrets kontroll er fellesidealer for Norge og U.S.A.!

Utenriksminister Koht sender radio-hilsen til Amerikas millioner før han i formiddag innskibet sig på „Stavangerfjord“.

Utenriksminister Koht tiltrådte idag sin offisielle reise til De Forente Stater, og i den anledning holdt han kl. 0.15 i natt en kringkastingsforelesning som ble sendt ut over alle de stasjoner som hører til det store amerikanske kringkastingselskap N.B.C. Tidligere på kvelden hadde utenriksministeren redegjort i den norske kringkasting for det han akte å si.

Utenriksministeren uttalte innledningsvis at han hadde fått melding fra det amerikanske utenriksdepartement om at han vilde få en hjertelig mottagelse i Amerika, og at president Roosevelt og utenriksminister Cordell Hull vilde nytte dette høvet til en meningsutveksling om alle aktuelle spørsmål.

Han minnet så om at han i sin tid hadde opholdt sig i disse måneder i De Forente Stater for å studere amerikansk historie og sociale forhold og hadde funnet at det i grunnen er et dypt åndelig slektskap mellom det amerikanske og det norske folket. Det er særmerkt for begge at de føler sig som unge nasjoner.

Utenriksministeren minnet om den innflytelse grunnlovene i de nord-amerikanske stater øvde under riksforsamlingen på Eidsvoll.

Det er

EN HISTORISK KJENNSGJERNING

som er lite kjent at det var kommet utvandrere fra Norge til Amerika så tidlig som midt i det 17. århundre. De kom dit sammen med nederlandske kolonister som slo sig ned i New Amsterdam og Hudson-dalen, og mange av de gamle slektene i statene New York og New Jersey kan regne norske innvandrere blandt forfedrene sine. Men særlig var den norske innvandringen i det 19. århundre langt viktigere og øvde meget større innvirkning på utviklingen i Amerika. De norske innvandrerne hjalp i høy grad til med å bygge op de unge statene i Midtvesten og la grunnen der til det som kanskje er det sterkeste demokratiet i hele Amerika. Og disse norske koloniene — kan en nesten kalle dem — øvde politisk innflytelse i Norge. Amerikabrevene blev en slags propaganda i Norge for alle slags demokratiske idealer og var særlig viktige i den avgjørende kampen for helt og fullt demokrati omkring 1880. Det har meget å si for Norge at det bor henimot to millioner mennesker av norsk ætt i Amerika. Vi får følelsen av at vi er med i amerikansk samfundsliv. Vi vet at de norske utvandrere er blitt amerikanske borgere, men vi ønsker samtidig at de holder fast ved minnet om gamlelandet, så de kan hjelpe med å styrke samarbeidet mellom de to nasjonene.

Vi føler oss sikre på at det ikke er to folk i verden som er mere demokratiske enn våre, og i kampen mellom de ulike idealene idag står vi begge fast på demokratiets og frihetens grunn. Jeg er glad over å kunne si at her på denne siden står Norge ikke alene, men sammen med alle de nordiske folkene.

Fremskritt må det naturligvis være, og det er ganske særlig interessant å se

og når jeg kommer til Amerika, vil jeg gjerne fortelle om hvad vi har opnådd. På mange måter ser vi hen til

AMERIKA SOM ET STORT LABORATORIUM FOR SO- CIALE, POLITISKE OG ØKO- NOMISKE EKSPERIMENTER.

og vi føler oss sikre på at vi vil lære meget av det dere nu gjør under deres store president.

Vi har hørt med beundring og håp på de høie ideer som president Roosevelt og utenriksminister Cordell Hull har gitt uttrykk for. De har gitt oss den forvisningen at den amerikanske nasjon kan ikke og vil ikke stille sig likegyldig til den krigsfare som truer verden nu. Vi frykter for at vår store landsmann Fridtjof Nansen, en av menneskehetens helter, hadde så alt for

rett da han sa at en ny verdenskrig vil ødelegge hele Vestens kultur. For noen år siden prøvde en tysk forfatter å slå fast at vår moderne civilisasjon var dømt til undergang.

VI NORDMENN ER IKKE PESSIMISTER.

Vi vil ikke tro på slike spådommer. Men vi føler oss overbevist om at det er nødvendig å samle alle krefter hos de civiliserte nasjoner for å motstå de destruktive kreftene. Og vi ser ikke noe som gir oss større håp om vår civilisasjons fremtid enn det unge mot og den unge vilje som lever hos vårt amerikanske broderfolk. Jeg vet at når jeg nu reiser til Amerika for å hilse på de ledende statsmenn der, har jeg hele mitt folk bak mig. Vi er venner og vi er allierte i kampen for fred.

kvelden hadde utenriksministeren deggjort i den norske kringkasting for det han akte å si.

Utenriksministeren uttalte innledningsvis at han hadde fått melding fra det amerikanske utenriksdepartement om at han vilde få en hjertelig mottagelse i Amerika, og at president Roosevelt og utenriksminister Cordell Hull vilde nytte dette høvet til en meningsutveksling om alle aktuelle spørsmål.

Han minnet så om at han i sin tid hadde opholdt sig i åtte måneder i De Forente Stater for å studere amerikansk historie og sociale forhold og hadde funnet at det i grunnen er et dypt åndelig slektskap mellom det amerikanske og det norske folket. Det er særmerkt for begge at de føler sig som unge nasjoner.

Utenriksministeren minnet om den innflytelse grunnlovens i de nordamerikanske stater øvde under riksforsamlingen på Eidsvoll.

Det er

EN HISTORISK KJENNSGJERNING

som er lite kjent at det var kommet utvandrere fra Norge til Amerika så tidlig som midt i det 17. århundre. De kom dit sammen med nederlandske kolonister som slo sig ned i New Amsterdam og Hudson-dalen, og mange av de gamle slektene i statene New York og New Jersey kan regne norske innvandrere blandt forfedrene sine. Men selvsagt var den norske innvandringen i det 19. århundre langt viktigere og øvde meget større innvirkning på utviklingen i Amerika. De norske innvandrerne hjalp i høy grad til med å bygge op de unge statene i Midtvesten og la grunnen der til del som kanskje er det sterkeste demokratiet i hele Amerika. Og disse norske koloniene — kan en nesten kalle dem — øvde politisk innflytelse i Norge. Amerikabrevene blev en slags propaganda i Norge for alle slags demokratiske idealer og var særlig piktige i den avgjørende kampen for helt og fullt demokrati omkring 1880. Det har meget å si for Norge at det bor henimot to millioner mennesker av norsk ætt i Amerika. Vi får følelsen av at vi er med i amerikansk samfundsliv. Vi vet at de norske utvandrerne er blitt amerikanske borgere, men vi ønsker samtidig at de holder fast ved minnet om gamlelandet, så de kan hjelpe med å styrke samarbeidet mellom de to nasjonene.

Vi føler oss sikre på at det ikke er to folk i verden som er mere demokratiske enn våre, og i kampen mellom de ulike idealene idag står vi begge fast på demokratiets og frihetens grunn. Jeg er glad over å kunne si at her på denne siden står Norge ikke alene, men sammen med alle de nordiske folkene.

Fremskritt må det naturligvis være, og det er ganske særlig interessant å se at vi arbeider med de samme problemene på begge sider av Atlanterhavet og prøver å løse dem efter samme linjer. Problemene idag er av økonomisk art, og det vi prøver å nå er å gjennomføre prinsippene fra det politiske livet vårt også på det økonomiske område. Vi ønsker å hevde

INDIVIDUALITETENS FRIHET

som var den store vinningen i forrige århundre. Men samtidig vil vi avskaffe den økonomiske undertrykkelse som i stor utstrekning var følgen av privatkapitalismens ubegrensede frihet. Vi har lært å forstå at arbeidets frihet er større enn kapitalens frihet. Derfor vil vi legge det økonomiske livet om slik at vi verner om friheten for alle folk som arbeider i produksjon og handel. Det er det samme som å sette de demokratiske prinsippene igjennem i det økonomiske liv likeså vel som i det politiske. Det er det en kaller the new deal i Amerika, og ingen steder har den politikken vært fulgt med større interesse og dypere sympati enn i mitt land og hos de andre nordiske folkene. I flere år har vi arbeidet på grunnlag av de samme ideene her,

og vi føler oss sikre på at vi vil lære meget av det dere nu gjør under deres store president.

Vi har hørt med beundring og håp på de høie ideer som president Roosevelt og utenriksminister Cordell Hull har gitt uttrykk for. De har gitt oss den forvisningen at den amerikanske nasjon kan ikke og vil ikke stille sig likegyldig til den krigsfare som truer verden nu. Vi frykter for at vår store landsmann Fridtjof Nansen, en av menneskehetens helter, hadde så alt for

Vi vil ikke tro på slike spådommer. Men vi føler oss overbevist om at det er nødvendig å samle alle krefter hos de civiliserte nasjoner for å motstå de destruktive kreftene. Og vi ser ikke noe som gir oss større håp om vår civilisasjons fremtid enn det unge mot og den unge vilje som lever hos vårt amerikanske broderfolk. Jeg vet at når jeg nu reiser til Amerika for å hilse på de ledende statsmenn der, har jeg hele mitt folk bak mig. Vi er venner og vi er allierte i kampen for fred.

12 okt. 1937.

Det er resignasjonen som preger Folkeforbundet idag

Men det gir håp at en har selve institu-
sjonen som centrum for praktisk fredsarbeid

Utenriksminister Koht redegjør for Folkeforbundets stilling.

Selv om det kan se mørkt ut så må en ikke opgi håpet, sa utenriksminister Koht igår i sitt foredrag om Folkeforbundet. Der ligger et håp i det at en har selve institusjonen. Historien viser at det alltid er verdifullt at en har selve institusjonen å bygge videre på. Det norske storting var ikke i begynnelsen den demokratiske forsamling institusjonen senere utviklet seg til å bli. Og det er av betydning at en har Folkeforbundet som et centrum for det praktiske fredsarbeid.

Det var et interessant foredrag, en klar og grei redegjørelse for det som var skjedd på Folkeforbundets delegertfor- samling sammen med en nøktern vur- dering av forbundets stilling idag. Nobel- instituttets sal var fylt lenge før tiden av et representativt publikum, hvor en så flere av utenriksdepartementets tjeneste- menn, fremmede lands ministre og kjen- te fredsvenner.

Grunntonen i utenriksministerens fo- redrag var erkjennelsen av Folkeforbun- dets maktesløshet i den foreliggende si- tuasjon — det er resignasjonen som pre- ger Genève nu, sa han — men sammen med denne erkjennelse løp en varm tro på selve Folkeforbundsides seier, slik at konklusjonen blev at tross alle nederla- gene og skuffelsene, måtte en holde fast ved institusjonen. En skal bare ikke ven- te seg for meget av den.

Koht begynte med å stille spørsmålet klart og greit: Kan Folkeforbundet greie den oppgaven som det var eslet til da det blev stiftet, hindre krig mellom folkene?

Folkeforbundet har hindret krig mel- lem små nasjoner, men det har ikke kunnet hindre stormaktene i å gå til krig. Det er naturlig, for det er makt som re- gjerer verden. Derfor er det også innen- for Folkeforbundet de mektige som har avgjørelsen. Det har småstatene ofte fått føle.

Utenriksministeren pekte så på hvor- dan man allerede like etter dets stiftelse hadde satt forbundet utenfor i konflikten mellom Italia og Hellas mot Hjalmar Brantings protest, hvordan det hadde vist seg maktesløst under Japans overfall på Mandsjuria i 1931, inntil Etiopiakonflikten stilte det overfor det samvittighetsspør- mål om det skulde vike unda denne gan- gen også. Det forsøkte ikke å vike unda og vedtok sanksjoner mot Italia. Men tiltaket førte ikke fram. Hva var grun- nen? Nederlaget har sin forklaring i at en våget ikke å ta skrittet fullt ut, å gjennomføre sanksjonene til deres ytter- ste konsekvenser. Det kunde hatt kri- gerske forviklinger til følge og en kan ik- ke laste de som ikke vilde ta dette skritt.

Efter dette var det ganske naturlig at Folkeforbundet har kviet seg for å gri-

pe inn i borgerkrigen i Spania og sene- re i konflikten i China.

Under sin omtale av borgerkrigen i Spania, fremhevet utenriksministeren at non-intervensjonskomiteen i London uten- tvil hadde vært en støtpute. Og det er jo så at bortsett fra to land har ingen re- gjeringer offisielt tatt stilling for par- tene i Spania, selv om der nok både fra det ene og det annet land er sendt støt- te. Men det er bare regjeringene i Tysk- land og Italia som gjennom sine fremste representanter har uttalt håpet om at Franco må seire.

Spørsmålet om Folkeforbundet skul- de gripe inn, reiste seg først i mai i år ved en henvendelse fra Valencia-regjerin- gen, som en ut fra naturlige, historiske forutsetninger måtte betrakte som landets lovlige regjering. Rådet nøiet seg da med et prinsipielt vedtak om å respektere an- dre lands selvstendighet. Nu i september kom en ikke stort lenger, en slo på ny fast non-intervensjonspolitikken. Det er naturlig, for selv om det føres en ideolo- gisk kamp i Spania, så står der stormakts- interesser og maktspørsmål bak, og da er non-intervensjonen det eneste grunnlag for at disse ikke skal komme i konflikt.

Men for småstatene meldte seg spørs- målet om en skulde nøie seg med denne rent negative politikken, om ikke Folke- forbundet også burde gjøre forsøk på et positivt fredstiltak. Det falt seg slik at det blev mig som la fram dette forslaget, uttalte Koht, men jeg kunde konstatere at mange hadde tenkt på det og at tan- ken vant almindelig tilslutning. Det før- te også fram for så vidt som det blev ved- tatt med et tillegg til det almindelige for- slag, et tillegg som blev utformet av Koht, og hvor det sies at rådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på mulighe- ten for gripe inn og steffe fred.

Men i delegertforsamlingen falt hele forslaget med tillegget, fordi to stater stemte mot, og det kreves som kjent en- stemmighet. Likevel trodde taleren at det nok hadde gjort sin virkning at så mange nasjoner hadde sluttet seg til ønsket om at rådet skulde følge med og sø- ke høve til å gripe inn for å stifte fred i Spania.

De nordiske stater stemte for Valen- ciaregjeringens gjenvalg til rådet, fortsatte Koht, fordi at hadde man stemt mot vilde det vært en politisk demonstrasjon. Man- ge oppfattet også sin stemmegivning på denne måten. Men ellers var det mange forskjellige premisser hos dem som stem- te mot Spanias gjenvalg.

I krigen i China var det tydelig at Fol- keforbundet følte at det ikke hadde makt nok til å gripe inn. I stedet oppfordret det nismaktstraktatens underskrivere til å sø- ke å få konflikten bilagt.

Men Folkeforbundet står altså utenfor. Efter dette, efter at det har undlatt å gripe inn i konflikter eller grepet inn og lidd nederlag, er det klart at Folkeforbun- det gjennomlever en krise og en stiller seg på ny spørsmålet om det kan hindre krig.

Utenriksministeren redegjorde så for den nordiske aksjon for nedvæbning. I år hadde en fått vedtatt en henstilling om offentliggjørelse av militærbudgettene og en henstilling om at hver stat gjennom- fører kontroll med våbenfabrikasjonen og våbenhandelen. Det er ikke meget, men det er såpass at nedvæbningstanken holdes levende.

Men Folkeforbundet har også mange oppgaver som ikke har noe direkte med det politiske fredsarbeid å gjøre, som det sosiale arbeid som Arbeidsbyrået utfører. Her legges det grunnlag for et interna- sjonalt samarbeid, det blir en vane, og det har sin store betydning.

Som et slikt praktisk spørsmål nevnte utenriksministeren arbeidet for de heimlandsløse, for flyktningene og rede- gjorde utførlig for dette spørsmåls be- handling. Den tankegang som lå bak Sovjetsamveldets motstand var at Folke- forbundet fra begynnelsen av hadde tatt seg av de russiske flyktninger, men had- de ikke gjort noe for de italienske eller tyske. Det har tatt ensidig stilling. En kan skjenne denne tankegangen, uttalte Koht, men den naturlige konsekvens bur- de jo da være at Sovjetsamveldet nå gikk inn for det norske forslag om at Folke- forbundet skal støtte alle flyktninger. Saken blev løst ved et kompromiss, som gir håp om at en til neste år kanskje kan nå fram til en ordning.

Det gir håp for Folkeforbundet at det kan samle til samarbeid om rent humani- tære oppgaver, sa utenriksministeren til slutt. Maktinteressene vil leve lenge. Men jeg tror, at kan en på forskjellige, små områder nå fram til samarbeid, så kan det sette spor efter seg. Smått om senn kan en så kanskje få bygd om maktvil- karene i verden. En må bare aldri opgi håpet. Den politikk som opgir håpet fordi om det ser mørkt ut idag og imor- gen, den er ikke meget verd.

På vegne av den norske avdeling av Verdenssamlingen for Fred takket pro- fessor Keilhau utenriksministeren for at han hadde gitt den utenrikspolitiske opinion høve til den kontakt med landets utenriksledelse som det bør være i et de- mokratisk land. Vi er stolte av Kohts innsats i Genève, uttalte Keilhau, stolte av at vårt land representeres av en mann som har tatt arven ep efter Fridtjof Nan- sen.

Halvdan Koht: Gjennem samhjelp til bedre levemåte

Øket arbeid, større produksjon nødvendig. Samsetak i stat og kommuner gir grunnlaget.

Utenriksminister Halvdan Koht leverte igår det beste prøvet på sammenheng mellom storpolitikken og de politiske linjene under mindre forhold. Han kom fra Geneve hvor han har gjort en innsats som har vakt internasjonal oppmerksomhet. Han skal i neste uke til Amerika, hvor president Roosevelt vil drøfte sosialpolitikk med ham. Men han stod igår kveld i Bærum kommunelokale og snakket om vel-veler og den seige kampen for å få fram yrkesskolen i bygda — med begge ben midt i den lokale virkelighet.

Så er da heller ingen kommune i dette land noe særskilt kongerike. Interessene er felles kommunene imellem og i særlig grad med den store fellesnevneren, staten. Det tankevekkende foredraget har derfor bud langt utover Bærum grenser, og vi gjengir et sammentrengt referat av det.

— Å fremme samvirket mellom staten og kommunene er en av de største oppgavene som ligger fore i landet idag, sa utenriksministeren. Og det er en av de sakene arbeiderregjeringen er gått sterkest inn for å løse. Det er naturlig at disse to viktigste organene for samfundsforvaltningen arbeider bedre sammen, og samarbeidet er så endeløst mye viktigere idag fordi kommunenes oppgaver er blitt ganske anderledes omfattende enn før. I staten er arbeiderpartiets innflytelse vokset meget sterkt, om vi ennå er nødt til å gå med på mange kompromisser og ting vi ikke liker for godt. Men det er grunnsynet vårt som preger rikspolitikken, og det vil være heldig at det samme sosiale synet blir bestemmende også i flest mulig av våre kommuner.

Det har nemlig ofte vært et nokså problematisk samvirke tidligere. En har mest slåss for å velte byrdene over på hinannen. Arbeiderpartiet går inn for en rettferdig fordeling av både oppgavene og byrdene — først da blir samvirket fruktbart.

Det er i samsvar med den mest demokratiske tankegang når vi søker å jevne ut forholdene kommunene imellem. Der hvor en mann har arbeidet sitt, der bør han også få ha heimen sin uten å få det verre enn andre steder.

Arbeidet i hølsetet.

Samfundet er tuftet på arbeidet, derfor må det bli skakt og skjevt når alle ikke får det. Synet vårt er at arbeid må skaffes, direkte av det offentlige og indirekte ved å legge vilkårene til rette for annet arbeid. Arbeiderregjeringen har ut fra begge disse hensyn satt i gang et veibyggingsarbeid større enn noen gang før. Her er også store kommunale oppgaver. Det er ikke bare én mann som får arbeid for

hver som blir tatt inn, sånt brer sig som ringer i vannet. Vi har også utvidet byggingen av jernbaner, havneanlegg, flyplasser. Tusener, titusener er kommet i arbeid. Synet vårt er at staten må sette alle krefter inn. Og forståelsen for betydningen av dette er nå vakt både hos oss og i andre land. Staten har i de siste år hjulpet til med utbyggingen av industrien, ved garantier og lån, og skapt nye arbeidsplasser i jordbruket.

Bedre levemåte nødvendig.

På denne måten økes produksjonen. Og det er bra, sa Koht, for da kan vi også løse en av våre viktigste oppgaver: Å bedre levemåten — få det en kaller en høyere levestandard. Det var i grunnen en stor sosial tanke i Martin Luthers forklaring på «det daglige brød»: Det var både hus og hjem og ektefelle og barn og alt som godt er. Vi har idag mere å legge til, kravene er jo øket siden Luthers tid!

Men jeg ser det slik, at disse kravene med rette kan økes i det nær sagt uendelige, sa professoren. Levemåten er ikke bare mat og drikke, det er aviser og bøker og radio og film og teater og all slags kunst og kultur i det hele. Det kan bli å reise for å se vårt eget land, det kan også bli det å dra til andre. Alt dette er en riktig og sund utvikling.

Og om levemåten gjennomsnittlig ligger høit i landet vårt, så står andre land foran — Danmark, Sverige, U. S. A. Det er også store befolkningslag hos oss som lever rent usselt. Det gjelder ernæringen, og det gjelder boligene — to store sosiale saker, som arbeiderpartiet idag sterkere enn før går inn for å løse.

Nye veler for alderstrygden?

Arbeiderregjeringen har gjennomført Alderstrygden. Jeg sier det like ut: Vi var ikke så svært fornøiet med måten den blev satt ut i livet på. Men vi måtte også her gå kompromissets vei, for å få de andre partiene med. Vi håper etterhvert, når arbeiderpartiets innflytelse er tilstrekkelig styrket, å kunne fordele byrdene ved dette store sosiale tiltaket mer rettferdig. Trygden må også bli større. Men nettopp her er det kommunene har sin store oppgave: Å bygge ut alderstrygden for sine gamle. Det skylder en folk som har slitt gjennom et langt liv.

Vi arbeider også med arbeidsledighetsforsikringen. Periodevis arbeidsledighet vil det vel lenge kunne bli, som samfundet idag er ordnet, men de som blir rammet av den bør ikke tvinges til forsorgen eller til å selge sine kjæreste elendigheter. En trygd skal hjelpe dem igjennem ventetiden til de igjen er i virksomhet.

Men for dem som likevel blir igjen til kommunenes forsorg, må det ydes forsvarlig hjelp, så ikke livet deres blir en demoraliserende daglig sorg for brødbiten. Annet er samfundet uverdigg.

Mange oppgaver i ungdomsopplæringen.

Foredragsholderen kom så inn på hvad regjeringen har gjort for opplæring av ungdom og for å bedre skolestellet. Ikke minst her ligger det store oppgaver og venter på tiltak fra kommunene. Tiltak som erfaringsmessig må kjempes igjennem mot de borgerlige partiene. Taleren vilde helst bare holde sig til arbeiderpartiets positive arbeid og program, men han måtte med bitterhet minnes høires lange og seige kamp mot yrkesopplæringen i Bærum. — Og all skolegang bør og skal være fri for alle, det er en stor demokratisk tanke, sa utenriksministeren.

Samhjelp og ikke kamp.

Koht kom til slutt inn på skattespørsmålet, og pekte på hvordan skilnaden i sosialt syn ikke minst gjorde sig gjeldende her. All virksomhet både i stat og kommune bygger på en sosial tanke, som er sterkere i arbeiderpartiet enn hos noen andre. Den gamle tankegangen var at hver mann skulde stri for sig sjølv, så blev alt godt. Men det har vist sig at det

Øket arbeid, større produksjon nødvendighet. Samsetak i stat og kommuner gir grunnlaget.

Utenriksminister Halvdan Koht leverte igår det beste prøvet på sammenhengen mellom storpoltikken og de politiske linjene under mindre forhold. Han kom fra Geneve hvor han har gjort en innsats som har vakt internasjonal oppmerksomhet. Han skal i neste uke til Amerika, hvor president Roosevelt vil drøfte sosialpolitikk med ham. Men han stod igår kveld i Bærum kommunelokale og snakket om Vel-veier og den seige kampen for å få fram yrkesskolen i bygda — med begge ben midt i den lokale virkelighet.

Så er da heller ingen kommune i dette land noe særskilt kongerike. Interessene er felles kommunene imellem og i særlig grad med den store fellesnevneren, staten. Det tankevekkende foredraget har derfor bud langt utover Bærum grenser, og vi gjengir et sammentrøkt referat av det.

— Å fremme samvirket mellom staten og kommunene er en av de største oppgavene som ligger fore i landet idag, sa utenriksministeren. Og det er en av de sakene arbeiderregjeringen er gått sterkest inn for å løse. Det er naturlig at disse to viktigste organene for samfundsforvaltningen arbeider bedre sammen, og samarbeidet er så endeløst mye viktigere idag fordi kommunenes oppgaver er blitt ganske anderledes omfattende enn før. I staten er arbeiderpartiets innflytelse vokset meget sterkt, om vi ennå er nødt til å gå med på mange kompromisser og ting vi ikke liker for godt. Men det er grunnsynet vårt som preger rikspoltikken, og det vil være heldig at det samme sosiale synet blir bestemmende også i flest mulig av våre kommuner.

Det har nemlig ofte vært et nokså problematisk samvirke tidligere. En har mest slåss for å velte byrdene over på hinannen. Arbeiderpartiet går inn for en rettferdig fordeling av både oppgavene og byrdene — først da blir samvirket fruktbart.

Det er i samsvar med den mest demokratiske tankegang når vi søker å jevne ut forholdene kommunene imellem. Der hvor en mann har arbeidet sitt, der bør han også få ha heimen sin uten å få det verre enn andre steder.

Arbeidet i hoiuset.

Samfundet er tuftet på arbeidet, derfor må det bli skakt og skjævt når alle ikke får det. Synet vårt er at arbeid må skaffes, direkte av det offentlige og indirekte ved å legge vilkårene til rette for annet arbeid. Arbeiderregjeringen har ut fra begge disse hensyn satt i gang et veibyggingsarbeid større enn noen gang før. Her er også store kommunale oppgaver. Det er ikke bare én mann som får arbeid for

hver som blir tatt inn, sånt brer sig som ringer i vannet. Vi har også utvidet byggingen av jernbaner, havneanlegg, flyplasser. Tusener, titusener er kommet i arbeid. Synet vårt er at staten må sette alle krefter inn. Og forståelsen for betydningen av dette er nå vakt både hos oss og i andre land. Staten har i de siste år hjulpet til med utbyggingen av industrien, ved garantier og lån, og skapt nye arbeidsplasser i jordbruket.

Bedre levemåte nødvendig.

På denne måten økes produksjonen, Og det er bra, sa Koht, for da kan vi også løse en av våre viktigste oppgaver: Å bedre levemåten — få det en kaller en høyere levestandard. Det var i grunnen en stor sosial tanke i Martin Luthers forklaring på «det daglige brød»: Det var både hus og hjem og ektefelle og barn og alt som godt er. Vi har idag mere å legge til, kravene er jo øket siden Luthers tid!

Men jeg ser det slik, at disse kravene med rette kan økes i det nær sagt uendelige, sa professoren. Levemåten er ikke bare mat og drikke, det er aviser og bøker og radio og film og teater og all slags kunst og kultur i det hele. Det kan bli å reise for å se vårt eget land, det kan også bli det å dra til andre. Alt dette er en riktig og sund utvikling.

Og om levemåten gjennomsnittlig ligger høit i landet vårt, så står andre land foran — Danmark, Sverige, U. S. A. Det er også store befolkningslag hos oss som lever rent usselt. Det gjelder ernæringen, og det gjelder boligene — to store sosiale saker, som arbeiderpartiet idag sterkere enn før går inn for å løse.

Nye veier for alderstrygden?

Arbeiderregjeringen har gjennomført Alderstrygden. Jeg sier det like ut: Vi var ikke så svært fornøiet med måten den blev satt ut i livet på. Men vi måtte også her gå kompromissets vei, for å få de andre partiene med. Vi håper etterhvert, når arbeiderpartiets innflytelse er tilstrekkelig styrket, å kunne fordele byrdene ved dette store sosiale tiltaket mer rettferdig. Trygden må også bli større. Men nettopp her er det kommunene har sin store oppgave: Å bygge ut alderstrygden for sine gamle. Det skylder en folk som har slitt gjennom et langt liv.

Vi arbeider også med arbeidsløshetsforsikringen. Periodevis arbeidsledighet vil det vel lenge kunne bli, som samfundet idag er ordnet, men de som blir rammet av den bør ikke tvinges til forsorgen eller til å selge sine kjæreste elendeler. En trygd skal hjelpe dem igjennem ventetiden til de igjen er i virksomhet.

Men for dem som likevel blir igjen til kommunenes forsorg, må det ydes forsvarlig hjelp, så ikke livet deres blir en demoraliserende daglig sorg for brødbiten. Annet er samfundet uverdigg.

Mange oppgaver i ungdomsopplæringen.

Foredragsholderen kom så inn på hvad regjeringen har gjort for opplæring av ungdom og for å bedre skolestellet. Ikke minst her ligger det store oppgaver og venter på tiltak fra kommunene. Tiltak som erfaringsmessig må kjempes igjen mot de borgerlige partiene. Taleren vilde helst bare holde sig til arbeiderpartiets positive arbeid og program, men han måtte med bitterhet minnes høires lange og seige kamp mot yrkesopplæringen i Bærum. — Og all skolegang bør og skal være fri for alle, det er en stor demokratisk tanke, sa utenriksministeren.

Samhjelp og ikke kamp.

Koht kom til slutt inn på skattespoersmalet, og pekte på hvordan skilnaden i sosialt syn ikke minst gjorde sig gjeldende her. All virksomhet både i stat og kommune bygger på en sosial tanke, som er sterkere i arbeiderpartiet enn hos noen andre. Den gamle tankegangen var at hver mann skulde stri for sig sjølv, så blev alt godt. Men det har vist sig at det blev ikke bra for alle likevel, en del kryper op på ryggen til de andre og dukker dem temmelig dypt ned.

Istedenfor denne evige kampen alle mot alle setter vi samhjelpen, sa Halvdan Koht. Den er det som er grunntanken i sosialismen. Ved samsetak vil vi hjelpe alle og skape samfundet om til fellesbæte for hele menneskeheten. Tanken fenger idag vidt omkring, og det er arbeiderpartiet som driver den fram!

Afturprotur nr. 502
7 okt. 1937.

Utenriksminister Kohts Amerikaprogram.

President Roosevelt vil høre om norsk socialpolitikk.

Tre amerikanske universiteter og norskamerikanerne i New York og Chicago skal ha utenriksministeren som foredragsgjest.

Jeg er forberedt på en skarp eksamen i Washington, sier utenriksminister Koht.

Men Hannevigsaken i så god gjenge, at det er unødvendig å drøfte den

Utenriksminister Halvdan Koht.

Igår kom utenriksminister Koht fra Genf. I neste uke drar han til Amerika, hvor hans besøk, først og fremst i Washington, imøtesees med meget stor interesse. Det beste bevis på at dette er tilfelle gir en

skrivelse fra det amerikanske State Department til vår sendemann i Washington, minister Morgens tierne, som vi har hatt anledning til å se. I skrivelsen heter det blandt annet, at skulde det by sig

Boikottaksjonen mot Japan.

Japanerne sier at Roosevelt tale er uten praktisk betydning.

New York, 7. oktober.

New York Times' korrespondent i Washington skriver at utenriksdepartementets erklæring betegner en radikal forandring i De Forente Staters politikk, og det første skritt mot en virkeliggjørelse av de synspunkter som Roosevelt fremsatte i sin tale. Presidentens tale og utenriksdepartementets erklæring, skriver han, betyr i diplomatisk og politisk forstand at Roosevelt har opgitt nøytraliteten og tatt problemene op til drøftelse.

en anledning for utenriksminister dr. Koht til å besøke De Forente Stater, «kan han være forvisset om at det venter ham et varmt velkommen her». «Presidenten og utenriksminister Hull», heter det videre, «vil være meget glad for denne anledning til å møte og veksle meninger med denne fremtredende norske statsmann, hvis videnskapelige innsats og byggende arbeide for internasjonal fred man setter like stor pris på i Amerika som hans sympati for det amerikanske folk og dets institusjoner.» Utenriksministeren har som bekjent skrevet flere bøker om Amerika og har også for en del år siden været innkalt som professor ved Harvard.

Vi henvendte oss i formiddag til utenriksminister Koht og bad ham fortelle oss litt nærmere om Amerikareisens ramme og hensikt. Utenriksministeren satt vel forskanset bak et utall av dossiers og aktsamlinger, som skal gjennomgås de få dager han har her hjemme, men erklærte meget elskverdig at han gjerne kunde fortelle oss litt om sin forestående reise.

— Jeg reiser med «Stavangerfjord» 16. oktober og er i New York den 26. Etter ønske av det amerikanske State Department skal jeg straks reise op til Washington, hvor jeg blir oktober ut. Når de konferanser jeg skal ha der er undagjort, er det meningen at jeg skal holde en del foredrag. Jeg har innbydelser fra tre universiteter, Columbia University i New York, Harvard University og Princeton University, om å holde foredrag, men om jeg rekker alle tre er vanskelig å si. Overalt vil man høre om norsk socialpolitikk. Det er nemlig det som først og fremst interesserer amerikanerne. De har lagt merke til de nordiske lands socialpolitikk og følger sig beslektet med den. Sverige interesserer man sig også for ut fra det forhold at Sverige har greid sig så storartet gjennom de vanskelige kriseår. I det hele har man i Amerika meget av de samme problemer som hos

Fortsatt side 3, spalte 7.

Fortsatt side 2, spalte 5.

Arbeiderbladet nr.
18 sept. 1937

Arbeiderbladet

Før Social-Demokraten
Hovedorgan for Det norske Arbeiderparti

Gjennomsnittsoplag
i aug. 62,030.

Tuppens

LAKENLERRET

Kjendt for sitt vakre linutseende
og som den bedste og mest hold-
bare på markedet.

Til salg i alle velassorterte
manufakturforretninger.

Oslo, lørdag 18. september 1937.

60 øre uken — kr. 2.70 pr. mnd. — kr. 8.00 pr. kvartal

54. årgang.

Utenriksminister Koht foreslår i Geneve **våbenstillstand og folke- avstemning i SPANIA**

Folkeforbundet kan ikke forholde sig taus
og må gjøre et ærlig for-
søk på å redde freden.

I en stor tale i delegertforsamlingen drøfter utenriksministeren
Folkeforbundets svakhet og dets oppgaver og peker særlig på
nedvæbning og flyktningsspørsmål.

GENEVE, 18. septbr.
(Fra N. T. B.s særkorrespondent).
I delegeretforsamlingens møte idag
holdt utenriksminister Koht føl-
gende tale:

Det er ingen som ikke har måttet
kontatere den sørgelige kjensgjer-
ning, at mens blodige kamper herjer
i Europa og Asia, synes dette ikke å
gjøre noe inntrykk på Folkeforbun-
det. Det er i en tilstand av politisk
lammelse som står i en tragisk mot-
setning til det ideal som dets grunn-

Cigarettene skulde ha vært **enda dyrere**

**Men departementet fikk
begrenset pristillegget.**

Forhøielsen av prisene på de billigste
cigarettene har vakt stor diskusjon hos
cigarettrøkerne. Og det er mange som vil
ha det til at det er statsmyndighetene som
har skyld i forhøielsen ved at stempel-
avgiften skulde være forhøiet.

A. P. forelegger saken for finansmi-
nisteren, statsråd Bergsvik, som op-
lyser at det ikke er tilfelle.

Statsmyndighetene, det vil i dette til-
felle si finansdepartementet, har tvert
imot fått i stand en ordning med av-
giften, slik at pristilhøielsen er blitt
betydelig mindre enn den ellers vilde
blitt.

Det er tobakkfabrikkene som har be-
budet en forhøielse av prisene på disse
(Fortsettes side 2).

GENEVE, 18. septbr.
(Fra N. T. B.s særkorrespondent).
I delegeretforsamlingens møte idag
holdt utenriksminister Koht føl-
gende tale:

Det er ingen som ikke har måttet
kontaktere den sørgelige kjensgjær-
ning, at mens blodige kamper herjer
i Europa og Asia, synes dette ikke å
gjøre noe inntrykk på Folkeforbun-
det. Det er i en tilstand av politisk
lammelse som står i en tragisk mot-
setning til det ideal som dets grunn-
leggere hadde. Man kan visstnok
være takknemlig for at enkelte re-
gjerlinger møtes og søker å avgren-
se området for fiendtlighetene, og det
synes i virkeligheten ikke å være
synderlig mulighet for å organisere
en almen aksjon til sikring av freden.

Men det blir stående som en
kjensgjærning at under de pågå-
ende konflikter spiller Folkefor-
bundet en underordnet rolle. Man
har tatt sin tilflukt til andre or-
ganser for å søke å løse de oppa-
ver som etter pakten påligger For-
bundet.

Folkeforbundets svakhet.

Jeg skal ikke ved dette høve drøf-
te grunnene til dette vårt Forbunds
åpenbare svakhet. Jeg innrømmer
gjærne, og jeg fastslår med glede, at
det i årenes løp er lyktes å gjøre
meget positivt for løsningen av in-
ternasjonale problemer innenfor
Folkeforbundets ramme. Men vi hu-
sker også de nederlag Forbundet har
lidt når det har stått overfor inter-
nasjonale konflikter. Det er nok å
nevne navn som Mandsjukuo og Eti-
opia for å minne alle om den sørgelige
vanmakt som Forbundet har vist
overfor åpenbare krenkelser av pak-
ten. I de første tilfelle har denne van-
makt vist sig i mangel på handling;
i det annet tilfelle har den vært en
følge av mangel på styrke og enig-
het i handlingen. Disse nederlag, som

(Fortsettes side 2).

Kineserne bryter demningene for å redde de omringede soldater 1 kinesisk granat mot hver 10 japanske.

Britisk jager bombardert av ukjent fly.

LONDON, 18. september.

Efter hvad Reuter erfarer kastet
et fly seks store bomber som falt
ned i nærheten av den britiske
torpedojager «Fearless» utfør Gi-
jon i Nord-Spania igår. Flyet sat-
te derefter kurs for Gijon.

N. T. B. fra Reuter. Ifølge meddelelser som er innløpet hertil, har ki-
neserne brutt demningene langs elvene og kanalene sydvest for Peiping
og satt større områder under vann. Hensikten er å sinke japanernes
fremrykning og redde de 50,000 kinesiske soldater som holder på å
bli helt omringet.

TOKIO, 18. september.

NTB. Reuters Peiping-korrespondent telegraferer imiddags at kine-
serne er på fullt tilbaketog sydvest for Peiping. Den kinesiske garni-
son i Chuchow må enten overgi sig eller bli tilintetgjort av japa-
nerne.

LONDON, den 18. sept.

Sikkerhetssone for skib.

NANKING, den 18. sept.

Den kinesiske utenriksminister
har overrakt de utenlandske mak-
ters diplomatiske representanter en
note med henstilling om at alle

utenforstående makters krigsskib og
handelsfartøier ved Shanghai legger
sig til i en sikkerhetssone som kine-
serne har til hensikt å anviser ved
Yangtses munning.

Som tidligere meddelt begynte
japanerne igår å gå over elven Chu-
ma hvorefter de rykket frem syd-
over forbi Chochow, avanserte vi-
dere langs jernbanelinjen Peiping
—Pactingfu frem til en liten lands-
by ved navn Pingham. På denne
måte er de kinesiske stridskrefter,
omkring 50 000 mann, som befinner
sig ved Liangsiang som ligger ved
den samme jernbanelinje omtrent
midtveis mellom Chochow og Pei-
ping, isolert av de japanske tropper.

Mens dette stod på rykket andre
japanske troppeavdelinger sydover i
retning fra Peiping mot Liangsiang
og truer dermed å klemme de kine-
siske troppestyrker sammen mellom
sig og de japanske tropper syd for
Chochow.

De kinesiske tropper har to ting
å gjøre: Enten å holde stillingen, —
og da vil de antagelig bli knust, un-
der dobbelt ild, — eller å flykte op
i fjellene som omkranser den tidli-
gere omtalte Choulo-sletten.

Fra Hongkong telegraferes til N.
T. B. gjennom Reuter: Alle skib har
fått advarsel om at det er lagt
miner i elven Canton nedenfor Bo-

Statsmyndighetene, det vil i dette til-
felle si finansdepartementet, har tvert
imot fått i stand en ordning med av-
giften, slik at prisforhøielsen er blitt
betydelig mindre enn den ellers vilde
blitt.

Det er tobakkfabrikkene som har be-
budet en forhøielse av prisene på disse
(Fortsettes side 2).

me opover elven med mindre de ledes
av et av regjeringens losfartøier.

Fra Shanghai telegraferes: Land-
setningen av japanske tropper og ma-
teriell ved Shanghai fortsettes nu
med full kraft. Siden de kinesiske
tropper har trukket sig tilbake fra
Shanghai kan landsetningen foregå
nokså rolig.

Forsterkningene skal tjene til å
forberede den store japanske offensiv
som vil bli gjennomført så snart for-
holdene tillater bruken av de me-
kaniserte avdelinger.

I mellemtiden fortsetter artilleri-
duellen. For hver 10. granat som
japanerne avskyter svarer kine-
serne med 1.

Terroristene har lenge drevet våbensmugling

PARIS, 18. sept.

Om «Kuftefolkene» og de ulovlige
våbensalgene opplyses idag at man
allerede i februar i år fant noen do-
kumenter i Lille som viste at det
foregikk våbensmugling fra Basel til
Frankrike for en «nasjonalrevolusjo-
nær» organisasjon. Ved en bilulyk-
ke i Belgia viste det sig at en mann
ved navn Maurice Juif drev våben-
smugling for «Kuftefolkene». Man
holdt øie med «Kuftefolkene» den
gang.

I mellemtiden forsvant Maurice
Juif under mystiske omstendigheter
i San Remo i Italia og hans lik blev
senere funnet mellom Vintimiglia og

os Jouhaux.

erte Caballero lenge med generalsekretæren i den franske landsorganisa-

leggere hadde. Man kan visstnok være takknemlig for at enkelte regjeringer møtes og søker å avgrense området for fiendtlighetene, og det synes i virkeligheten ikke å være synderlig mulighet for å organisere en almen aksjon til sikring av freden.

Men det blir stående som en kjensgjerning at under de pågående konflikter spiller Folkeforbundet en underordnet rolle. Man har tatt sin tilflukt til andre organer for å søke å løse de oppgaver som etter paktens påligger Forbundet.

Folkeforbundets svakhet.

Jeg skal ikke ved dette høve drøfte grunnene til dette vårt Forbunds åpenbare svakhet. Jeg innrømmer gjerne, og jeg fastslår med glede, at det i årenes løp er lyktes å gjøre meget positivt for løsningen av internasjonale problemer innenfor Folkeforbundets ramme. Men vi husker også de nederlag Forbundet har lidt når det har stått overfor internasjonale konflikter. Det er nok å nevne navn som Mandsjukuo og Etiopia for å minne alle om den sørgelige vanmakt som Forbundet har vist overfor åpenbare krenkelser av paktens. I de første tilfelle har denne vanmakt vist seg i mangel på handling; i det annet tilfelle har den vært en følge av mangel på styrke og enighet i handlingen. Disse nederlag, som

(Fortsettes side 2).

Kineserne bryter demningene for å redde de omringede soldater 1 kinesisk granat mot hver 10 japanske.

Britisk jager bombardert av ukjent fly.

LONDON, 18. september.

Efter hvad Reuter erfarer kastet et fly seks store bomber som falt ned i nærheten av den britiske torpedojager «Fearless» utfør Gijon i Nord-Spania igår. Flyet satte derefter kurs for Gijon.

TOKIO, 18. september.
N. T. B. fra Reuter. Ifølge meddelelser som er innløpet hertil, har kineserne brutt demningene langs elvene og kanalene sydvest for Peiping og satt større områder under vann. Hensikten er å synke japanernes fremrykning og redde de 50,000 kinesiske soldater som holder på å bli helt omringet.

LONDON, den 18. sept.
NTB. Reuters Peiping-korrespondent telegraferer imiddags at kineserne er på fullt tilbaketog sydvest for Peiping. Den kinesiske garnison i Chuchow må enten overgi seg eller bli tilintetgjort av japanerne.

Sikkerhetssone for skib.

NANKING, den 18. sept.

Den kinesiske utenriksminister har overrakt de utenlandske makters diplomatiske representanter en note med henstilling om at alle

utenforstående makters krigsskib og handelsfartøier ved Shanghai legger seg til i en sikkerhetssone som kineserne har til hensikt å anviser ved Yangtses munning.

Som tidligere meddelt begynte japanerne igår å gå over elven Chuma hvorefter de rykket frem sydover forbi Chochow, avanserte videre langs jernbanelinjen Peiping—Pactingfu frem til en liten landsby ved navn Pingham. På denne måte er de kinesiske stridskrefter, omkring 50 000 mann, som befinner seg ved Liangsiang som ligger ved den samme jernbanelinje omtrent midtveis mellom Chochow og Peiping, isolert av de japanske tropper.

Mens dette stod på rykket andre japanske troppeavdelinger sydover i retning fra Peiping mot Liangsiang og truer dermed å klemme de kinesiske troppestyrker sammen mellom seg og de japanske tropper syd for Chochow.

De kinesiske tropper har to ting å gjøre: Enten å holde stillingen, — og da vil de antagelig bli knust, under dobbelt ild, — eller å flykte op i fjellene som omkranser den tidligere omtalte Choulo-sletten.

Fra Hongkong telegraferes til N. T. B. gjennom Reuter: Alle skib har fått advarsel om at det er lagt miner i elven Canton nedenfor Bocatigris-fortene. Skib kan ikke kom-

me opover elven med mindre de ledes av et av regjeringens losfartøier.

Fra Shanghai telegraferes: Landsetningen av japanske tropper og materiell ved Shanghai fortsettes nu med full kraft. Siden de kinesiske tropper har trukket seg tilbake fra Shanghai kan landsetningen foregå nokså rolig.

Forsterkningene skal tjene til å forherede den store japanske offensiv som vil bli gjennomført så snart forholdene tillater bruken av de mekaniserte avdelinger.

I mellomtiden fortsetter artilleriduellen. For hver 10. granat som japanerne avskyter svarer kineserne med 1.

Terroristene har lenge drevet våbensmugling

PARIS, 18. sept.

Om «Kufftefolkene» og de ulovlige våbensalgene opplyses idag at man allerede i februar i år fant noen dokumenter i Lille som viste at det foregikk våbensmugling fra Basel til Frankrike for en «nasjonalrevolusjonær» organisasjon. Ved en bilulykke i Belgia viste det seg at en mann ved navn Maurice Juif drev våbensmugling for «Kufftefolkene». Man holdt øie med «Kufftefolkene» den gang.

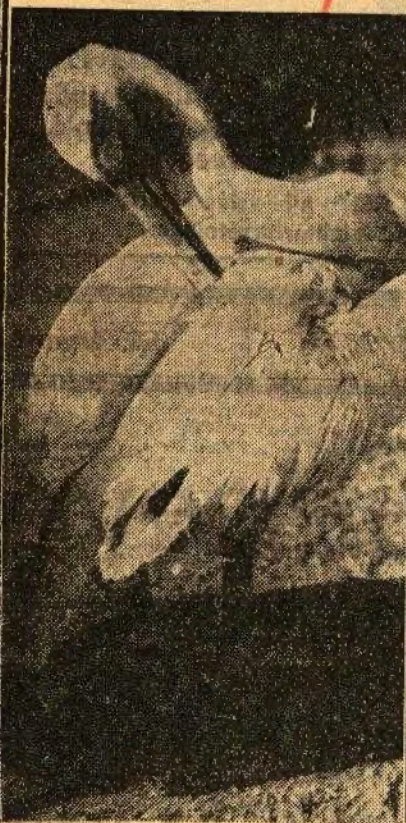
I mellomtiden forsvant Maurice Juif under mystiske omstendigheter i San Remo i Italia og hans lik blev senere funnet mellom Vintimiglia og San Remo.

os Jouhaux.

erte Caballero lenge med generalsekretæren i den franske landsorganisasjon hilse hjertelig på hverandre, Jouhaux til høyre og Caballero til venstre.

Hvorfor De bør subskribere på

Dyrenes liv Folkeutgave:

Fordi

folkeutgaven i egentligste forstand er et populært verk, et fengslende utsyn over dyrenes mangfoldige verden idag.

Fordi

folkeutgaven er et praktverk av rang med over 1600 illustrasjoner av dyr fra hele verden, samt en rekke bilagsbilleder i flerfarvetrykk.

Fordi

professor Bonnevie har lagt verket til rette for norske lesere og gjort det til en norsk bok.

Fordi

folkeutgaven derved blir en uvurderlig håndbok for alle, som interesserer sig for dyrenes liv, samtidig som den er en kjær folkelesning for store og små i de tusen hjem.

Fordi

folkeutgaven er billig, 40 store hefter à 1 krone.

GYLDENDAL

CIGARETTENE — —

(Fortsatt fra side 1.)

cigaretmerkene. Den prisforhøielsen fabrikkene hevdet at de måtte gjennomføre av hensyn til stigningen i forskjellige utgifter, var så stor at disse cigaretmerker derved vilde komme op også i høiere avgiftsklasser og derved fordyres også på denne måten. Departementet tok derfor op forhandlinger med tobakkfabrikkene. Og resultatet blev at prisforhøielsen på en pakke cigaretter til 40 øre blev begrenset til 5 øre, mens den uten departementets inntektskommission var blitt 8 øre. For en pakke til 55 øre blev prisforhøielsen begrenset til 5 øre, istedenfor som

Koht --

(Fortsatt fra side 1.)

i sine følger er av moralsk karakter, har ført til drøftelse av en reform av pakten. Jeg går ut fra at dette spørsmål vil bli ført op på saklisten for denne forsamling.

Pakten ikke mangelfull.

Men dog er pakten ikke så mangelfull, som man på enkelte hold vil få oss til å tro. Den lider av en opprinnelig feil, men den kan og bør forholdsvis lett avhjelpes, nemlig den at pakten er knyttet til de traktater som avsluttet verdenskrigen. — Men bortsett fra dette kan man ikke påstå at de nederlag Forbundet har lidt, skyldes mangler i pakten. Det som har sviktet, er heller viljen til å handle i samsvar med paktens forskrifter. Jeg forstår godt, at man efter de siste års erfaringer betenker sig på å gjøre bruk av Forbundet som det nu er i de nye forsøk på å løse de konflikter som truer verdensfreden. Ingen liker å utstille sin svakhet altfor åpenlyst.

Et ærlig forsøk for å redde freden.

Men allikevel, det er et spørsmål som vi alle må stille oss, om ikke et ærlig forsøk på å redde freden og den internasjonale forståelse, selv om det skulde føre til et nytt nederlag, er bedre for Forbundets anseelse enn det moralske nederlag som er en uundgåelig følge av en forsagt uvirksomhet.

Jeg har ikke til hensikt å fremlegge noe forslag, men jeg må spørre mig selv, om det er forenlig med Folkeforbundets verdighet å forholde sig helt taus overfor den indre kamp som i 14 måneder har splittet Spania. —

Det er en av grunnsetningene for Forbundet vårt, at hver nasjon skal være herre i sitt eget land, og Folkeforbundet må overlate til den spanske nasjon å ordne sine egne saker. Men selv bortsett fra paktens artikkel 11, som forutsetter en rett for Forbundet til å gripe inn når den internasjonale fred synes truet, kan tilstandene i Spania berettigede en henvendelse til Folkeforbundet om å hjelpe spanierne til å nå frem til en løsning som svarer til folkets virkelige vilje.

Folkeavstemning i Spania?

I denne forsamling er det ingen som vilde hevde at den sterkeste alltid har rett, eller at tvister bør avgjøres ved anvendelse av makt. Vi mener at borgernes frie valg løser best de indre nasjonale spørsmål.

Skulde det være utenkelig at Folkeforbundet innbød de stridende parter i Spania til å godta en våbenhvile som kunde tillate at det under Folkeforbundets ledelse blev iverksatt en folkeavstemning om landets forfatning?

Jeg underkjenner ikke vanskelighetene ved et slikt tiltak, dertil er de altfor i øinefallende. Jeg vil derfor ikke fremsette noe formelt forslag. Men jeg har ikke villet undlate å antyde denne tanke om en fredelig intervensjon. Jeg avventer uttalelser fra andre medlemmer av denne forsamling og er i tilfelle villig til å støtte forslag i denne retning.

Hvis Folkeforbundet vilde gjøre et slikt tiltak, kunde det være en mulighet, om vel aldri så liten, for å stanse den grusomme strid som ødelegger det ulykkelige Spania.

det ellers vilde blitt 10 øre. Departementet har ved sin forandring av avgiftsklassene faktisk gitt avkall på en større avgiftsøkning. Den prisforhøielse fabrikkene foreslo vilde virket ubillig.

Dette er ikke noen ny tanke, og jeg tør henstille til rådet å ta den under overveielse. — Den delegerte fra New Zealand har allerede tatt tanken op i rådets siste møte.

Nedvæbning.

De vil forstå, mine damer og herrer, at min tro på Folkeforbundets handlingsevne er begrenset. Jeg tror ikke at det for tiden er sterkt nok til å kunne løse konflikter hvor nasjonenes prestisje eller erobningslyst eller hvor partihatet spiller inn. Forbundet er for tiden redusert til å greie mere beskjedne oppgaver, som dog kan være viktige nok for forberedelsen av fremtiden. Det er forresten internasjonale oppgaver som er pålagt forbundet i dets grunnlov og som tar sikte på å forberede en tilstand av fred og rettferd mellom nasjonene.

Jeg tenker i første rekke på nedvæbningen. Det er ikke påkrevet å utbre sig om betydningen av dette spørsmål eller om dets sammenheng med hele fredsspørsmålet.

De ting som nylig har gått for sig i Middelhavet, har vist oss faren ved en ophopning av stridakrefter, og vi føler alle, tror jeg, en angst for en tilfeldig hendelse som kan drive disse kreftene til et dødelig sammenstøt. — Det er en ny erfaring, men i grunnen er det en følge av at nedvæbningen ikke er blitt gjennomført, at undervannsbåter tilhørende en ukjent makt opererer på egen hånd i havet uten hensyn til den mellomfolkelige fred. Vi ønsker å avgrense faren ved at slike krefter er sluppet løs eller når som helst kan slippe løs, og det er derfor Folkeforbundets plikt aldri å tape dette viktige spørsmål om nedvæbning av syne.

Jeg er glad for at mitt lands delegasjon har kunnet medvirke til at tredje kommisjon, som drøfter nedvæbningsspørsmålet, blev nedsatt igjen i fjor, og jeg er enda mer glad for at det i år ikke har vært nødvendig å fremsette noe formelt forslag for å sette denne kommisjon i virksomhet. Jeg tror at det vilde ha vært en skjebnessvanger feil om forsamlingen hadde latt dette spørsmål gå ut av sin sakliste. Det vilde ha hatt en psykologisk virkning av uoverskuelig rekkevidde hvad det vilde bety at forbundet opgav håpet om å gjennomføre en av sine største oppgaver og et av menneskehetens store håp. — Selv om man ikke kunde utrette noe nu for løsningen av denne oppgave, så vilde det være riktig alltid å ha spørsmålet om nedvæbning stående på saklisten og aldri slippe det.

Tross alt våger jeg å tro, at det vil være mulig å komme i all fall et lite steg lengere på vei. En blir så beskjeden når en arbeider for Folkeforbundet. En lærer fort at en ikke her kan gjennomføre store omveltninger.

Kontroll med våbenproduksjonen.

London-traktaten av ifjor om avgrensning av flåterustningene danner et lite lyspunkt på den mørke internasjonale himmel, og jeg vil gjerne uttale min takk til den britiske regjering for den energi den har vist for å opnå en så stor tilslutning som mulig til denne traktat. En av bestemmelsene i denne traktat går ut på utveksling av opplysninger om påtenkt flåtebygning. Jeg tror at Folkeforbundet burde følge denne veien og tilråde alle sine medlemmer å gå med på full offentlighet for militærbudgettene.

Ifølge et dokument som for et par dager siden blev omdelt, har endel regjeringer i prinsippet erklært sig villig til å underskrive en slik overenskomst. Videre kunde forbundet ta op spørsmålet om kontroll med tilvirkningen av og handelen med våben og ammunisjon. Jeg venter ikke at man med en gang skal bli enige om en internasjonal kontroll med våbenindustrien. Men

til å anbefale disse ideer til alvorlig overveielse.

For mitt vedkommende vil jeg få lov til å si noen ord om et spørsmål som på en særlig måte hører sammen med spørsmålet om moralsk avrustning. Jeg mener spørsmålet om politiske flyktninger. Et stort antall av disse hjemlandsløse er idag spredt i nesten alle land, og antallet synes stadig å stige som følge av nye hendelser. Man kan si at det er en pariaklasse som er skapt som følge av politiske motsetninger, hat og forfølgelse mellom fiendtlige partier og forskjellige raser. Folkeforbundet har heldigvis hevet sig over alle disse motsetninger og stridigheter, og det har allerede i mange år tilstått iallfall visse av hjemlandsløse sin beskyttelse. Det er i virkeligheten et av de områder hvor Forbundets virksomhet har vært mest vellykket. Denne virksomhet vidner om en storsinnethet som Forbundet med rette kan være stolt av, og som svarer til den tenkemåten hos den store hero i dette arbeid, dr. Fridtjof Nansen, som forsamlingen i 1930 betegnet som «en av Forbundets beste tjenere». Jeg er overbevist om at Folkeforbundet ikke kan la ufullendt en virksomhet som har så ærerike tradisjoner. Denne virksomhet er i sannhet like så nødvendig idag som tidligere. Jeg er fullt opmerksom på at mange land har gjort store offer og har oppnådd utmerkede resultater med hensyn til hjelpen til hjemlandsløse som har søkt tilflukt hos dem. Under forsamlingen ifjor bragte jeg Frankrike en særlig hyldest i så måte, og det gleder mig å kunne gjenta denne hyldest idag. — Om andre land ikke har kunnet gjøre like meget som Frankrike i denne henseende, så er det allikevel mange som har vist en inngatekommende gjestfrihet overfor et stort antall fremmede innflyttere.

Således Tsjekkoslovakia, Sveits, England og flere andre. En liten stat, Latvia, har meddelt oss at den alene har innlemmet i sitt samfund 25,000 hjemlandsløse av fremmed nasjonalitet, og at spørsmålet er løst for dette lands vedkommende.

Men tross dette består det internasjonale problem fremdeles. Nansenkontoret alene tar sig av henimot 600,000 hjemlandsløse tilhørende bestemte grupper. Høikommisæreren i London må sørge for 15,000 flyktninger av en annen kategori.

Motsetningene og de indre kamper i de forskjellige land kaster stadig nye grupper av mennesker ut i landflyktighet. De må alle søke tilflukt og forsøke å finne arbeid i en verden som fremdeles lider under arbeidsløshetens forbannelse. Overfor all denne elendighet burde vi la fortidens motsetninger falle og bare tenke hvorledes vi best kan hjelpe disse ulykkelige som har tapt sitt fedreland. Hvis vi kunde forene våre bestrebelsers for å løse denne oppgave, vilde det bety en moralsk avvæbning av stor rekkevidde.

Man har talt om avviklingen av Nansen-kontoret, idet man har henvist til en tilråding av forsamlingen i 1931, som forutsatte at kontorets virksomhet skulde opphøre ved utgangen av 1938. Men forholdene er fullstendig forandret siden den tid, og spørsmålet om de hjemlandsløse er langt fra å være løst. Det spørres ellers ikke bare om å avvikle en enkelt institusjon. Folkeforbundets forpliktelse overfor de hjemlandsløse er eldre enn opprettelsen av Nansenkontoret, og den består fremdeles. Om den ikke oppfylles av nevnte kontor, må den overføres til et annet av Forbundets organer. Personlig så jeg gjerne at Nansens navn fremdeles blir knyttet til denne humanitære virksomhet, fordi jeg betrakter det som et symbol som inspirerer Folkeforbundets virksomhet på dette område. Men det er ikke dette som er spørsmålet. Det store spørsmål er: Vil man avbryte eller vil man fortsette den virksomhet som Folkeforbundet gjennom gjentidlige vedtak har påtatt sig, og vil man i tilfelle fortsette den på en effektiv måte eller ikke?

Dyrenes liv

Folkeutgave:

Fordi

folkeutgaven i egentligste forstand er et populært verk, et fengslende utsyn over dyrenes mangfoldige verden idag.

Fordi

folkeutgaven er et praktverk av rang med over 1600 illustrasjoner av dyr fra hele verden, samt en rekke bilagsbilleder i flerfarvetrykk.

Fordi

professor Bonnevie har lagt verket til rette for norske lesere og gjort det til en norsk bok.

Fordi

folkeutgaven derved blir en uvurderlig håndbok for alle, som interesserer seg for dyrenes liv, samtidig som den er en kjær folkelesning for store og små i de tusen hjem.

Fordi

folkeutgaven er billig, 40 store hefter à 1 krone.

GYLDENDAL

CIGARETTENE — —

(Fortsatt fra side 1.)

cigaretmerkene. Den prisforhøielsen fabrikkene hevdet at de måtte gjennomføre av hensyn til stigningen i forskjellige utgifter, var så stor at disse cigaretmerker derved vilde komme op også i høiere avgiftsklasser og derved fordyres også på denne måten. Departementet tok derfor op forhandlinger med tobakkefabrikkene. Og resultatet blev at prisforhøielsen på en pakke cigaretter til 40 øre blev begrenset til 5 øre, mens den uten departementets inntekommenhet var blitt 8 øre. For en pakke til 55 øre blev prisforhøielsen begrenset til 5 øre, istedenfor som

et ærlig forsøk på å redde freden og den internasjonale forståelse, selv om det skulde føre til et nytt nederlag, er bedre for Forbundets anseelse enn det moralske nederlag som er en uundgåelig følge av en forsagt uvirksomhet.

Jeg har ikke til hensikt å fremlegge noe forslag, men jeg må spørre mig selv, om det er forenlig med Folkeforbundets verdighet å forholde sig helt taus overfor den indre kamp som i 14 måneder har splittet Spania. —

Det er en av grunnsetningene for Forbundet vårt, at hver nasjon skal være herre i sitt eget land, og Folkeforbundet må overlate til den spanske nasjon å ordne sine egne saker. Men selv bortsett fra paktens artikkel 11, som forutsetter en rett for Forbundet til å gripe inn når den internasjonale fred synes truet, kan tilstandene i Spania berettigede en henvendelse til Folkeforbundet om å hjelpe spanierne til å nå frem til en løsning som svarer til folkets virkelige vilje.

Folkeavstemning i Spania?

I denne forsamling er det ingen som vilde hevde at den sterkeste alltid har rett, eller at tvister bør avgjøres ved anvendelse av makt. Vi mener at borgernes frie valg løser best de indre nasjonale spørsmål.

Skulde det være utenkelig at Folkeforbundet innbød de stridende parter i Spania til å godta en våbenhvile som kunde tillate at det under Folkeforbundets ledelse blev iverksatt en folkeavstemning om landets forfatning?

Jeg underkjenner ikke vanskelighetene ved et slikt tiltak, dertil er de altfor i pinefallende. Jeg vil derfor ikke fremsette noe formelt forslag. Men jeg har ikke villet undlate å antyde denne tanke om en fredelig intervensjon. Jeg avventer uttalelser fra andre medlemmer av denne forsamling og er i tilfelle villig til å støtte forslag i denne retning.

Hvis Folkeforbundet vilde gjøre et slikt tiltak, kunde det være en mulighet, om vel aldri så liten, for å stanse den grusomme strid som ødelegger det ulykkelige Spania.

det ellers vilde blitt 10 øre. Departementet har ved sin forandring av avgiftsklassene faktisk gitt avkall på en større avgiftsøkning. Den prisforhøielse fabrikkene foreslo vilde virket ubillig.

ikke er blitt gjennomført, at undervannsbåter tilhørende en ukjent makt opererer på egen hånd i havet uten hensyn til den mellomfolkelige fred. Vi ønsker å avgrense faren ved at slike krefter er sloppet løs eller når som helst kan slippe løs, og det er derfor Folkeforbundets plikt aldri å tape dette viktige spørsmål om nedvæbning av syne.

Jeg er glad for at mitt lands delegasjon har kunnet medvirke til at tredje kommisjon, som drøfter nedvæbningsspørsmålet, blev nedsatt igjen i fjor, og jeg er enda mer glad for at det i år ikke har vært nødvendig å fremsette noe formelt forslag for å sette denne kommisjon i virksomhet. Jeg tror at det vilde ha vært en skjebnissvanger feil om forsamlingen hadde latt dette spørsmål gå ut av sin sakliste. Det vilde ha hatt en psykologisk virkning av uoverskuelig rekkevidde hvad det vilde bety at forbundet opgav håpet om å gjennomføre en av sine største oppgaver og et av menneskehetens store håp. — Selv om man ikke kunde utrette noe nu for løsningen av denne oppgave, så vilde det være riktig alltid å ha spørsmålet om nedvæbning stående på sakslisten og aldri slippe det.

Tross alt våger jeg å tro, at det vil være mulig å komme i all fall et lite steg lengere på vei. En blir så beskjeden når en arbeider for Folkeforbundet. En lærer fort at en ikke her kan gjennomføre store omveltninger.

Kontroll med våbenproduksjonen.

London-traktaten av ifjor om avgrensning av flåterustningene danner et lite lyspunkt på den mørke internasjonale himmel, og jeg vil gjerne uttale min takk til den britiske regjering for den energi den har vist for å opnå en så stor tilslutning som mulig til denne traktat. En av bestemmelsene i denne traktat går ut på utveksling av opplysninger om påtenkt flåtebygning. Jeg tror at Folkeforbundet burde følge denne veien og tilråde alle sine medlemmer å gå med på full offentlighet for militærbudgettene.

Ifølge et dokument som for et par dager siden blev omdelt, har endel regjeringer i prinsippet erklært sig villig til å underskrive en slik overenskomst. Videre kunde forbundet ta op spørsmålet om kontroll med tilvirkningen av og handelen med våben og ammunisjon. Jeg venter ikke at man med en gang skal bli enige om en internasjonal kontroll med våbenindustrien. Men det kunde ha en viss virkning, og det kunde i all fall være en begynnelse, om Folkeforbundet med den autoritet det måtte ha, henstillet til alle sinemedlemmer å oprette en nasjonal kontroll med sin våbenindustri, en kontroll organisert efter de særlige forhold i hvert enkelt land. Jeg antar at alle medgir den fare som følger av en ubegrenset frihet på dette industrielle område. Vi har hatt mange bevis på det under den pågående krig, idet private firmaer har søkt å omgå forskriftene i de internasjonale overenskomster om våbenhandelen. Alle regjeringer har sikkert følt nødvendigheten av en organisert kontroll, og det er en plikt som er pålagt Folkeforbundet i paktens å søke gjennomført en internasjonal ordning på dette område.

Flyktningsspørsmålet.

Ved siden av den materielle avvæbning taler man ofte om nødvendigheten av en moralsk avvæbning.

Jeg er kjent med at den danske delegasjon vil fremkomme med interessante ideer i denne henseende, og for øieblikket skal jeg innskrenke mig

utmerkede resultater med hensyn til hjelpen til hjemlandsløse som har søkt tilflukt hos dem. Under forsamlingen ifjor bragte jeg Frankrike en særlig hyldest i så måte, og det gleder mig å kunne gjenta denne hyldest idag. — Om andre land ikke har kunnet gjøre like meget som Frankrike i denne henseende, så er det allikevel mange som har vist en imøtekommende gjestfrihet overfor et stort antall fremmede innflyttere.

Således Tsjekkoslovakia, Sveits, England og flere andre. En liten stat, Latvia, har meddelt oss at den alene har innlemmet i sitt samfund 25,000 hjemlandsløse av fremmed nasjonalitet, og at spørsmålet er løst for dette lands vedkommende.

Men tross dette består det internasjonale problem fremdeles. Nansenkontoret alene tar sig av henimot 600,000 hjemlandsløse tilhørende bestemte grupper. Høikommisæreren i London må sørge for 15,000 flyktninger av en annen kategori.

Motsetningene og de indre kamper i de forskjellige land kaster stadig nye grupper av mennesker ut i landflyktighet. De må alle søke tilflukt og forsøke å finne arbeid i en verden som fremdeles lider under arbeidsløshetens forbannelse. Overfor all denne elendighet burde vi la fortidens motsetninger falle og bare tenke hvorledes vi best kan hjelpe disse ulykkelige som har tapt sitt fedreland. Hvis vi kunde forene våre bestrebelsers for å løse denne oppgave, vilde det bety en moralsk avvæbning av stor rekkevidde.

Man har talt om avviklingen av Nansen-kontoret, idet man har henvist til en tilråding av forsamlingen i 1931, som forutsatte at kontorets virksomhet skulde ophøre ved utgangen av 1938. Men forholdene er fullstendig forandret siden den tid, og spørsmålet om de hjemlandsløse er langt fra å være løst. Det spørres ellers ikke bare om å avvikle en enkelt institusjon. Folkeforbundets forpliktelse overfor de hjemlandsløse er eldre enn opprettelsen av Nansenkontoret, og den består fremdeles. Om den ikke oppfylles av nevnte kontor, må den overføres til et annet av Forbundets organer. Personlig så jeg gjerne at Nansens navn fremdeles blir knyttet til denne humanitære virksomhet, fordi jeg betrakter det som et symbol som inspirerer Folkeforbundets virksomhet på dette område. Men det er ikke dette som er spørsmålet. Det store spørsmål er: Vil man avbryte eller vil man fortsette den virksomhet som Folkeforbundet gjennom høitidelige vedtak har påtatt sig, og vil man i tilfelle fortsette den på en effektiv måte eller ikke?

I begynnelsen av min tale har jeg hentydet til den lammelse som har rammet Folkeforbundets politiske virksomhet og som har gjort at det har tapt meget av sin anseelse i verden. Her har vi imidlertid en virksomhet som alltid har øket forbundet prestisje, og denne prestisje trenger vi såre. La oss derfor ikke gi op en virksomhet som har vunnet Folkeforbundet alle rettenkende menns og kvinners aktelse og tusener av ulykkeliges hengivenhet og takknemlighet.

Matprisene stiger

stadig, men prisen på Frigg-havren er uforandret.

En god porsjon Frigg-grøt koster kun tre à fem øre efter appetittens størrelse. Sammen med et glass melk og litt grovbrød utgjør dette et fullverdig måltid, så vel hvad kalorier som vitaminer og mineralsalter angår.

Frigg-grøt er dessuten en ren delikatesse.

Frigg er alltid nymalt og dato-stemplet. (Avert.)

TILSALGS HOS ALLE LANDETS GULLSMEDER

44-37

FRYDENLUNDS BRYGGERI

VÅRTERØL

OSLO

gir kraft i kroppen

Arbeiderbladet nr. 228
29 Sept. 1936.

Kohts tale i Genève.

Arbeiderregjeringen foreslår internasjonalt forliksarbeid og nedrustning.

En inntrengende appell om å løse flyktningsspørsmålet

Som nevnt før hadde utenriksminister Koht lørdag ordet i delegertforsamlingen i Genève. Vi gjengir her et mer utførlig referat av hans innlegg.

Koht uttalte at den norske regjering vil be Folkeforbundet i det øieblikk det drøfter sin fremtid og en reform av pakten, om

ikke å sette spørsmålet om anvendelse av tvangsmidlene og endog militære tvangsmidler i første rekke, men samle sine anstrengelser om spørsmålet om hvorledes man kan megle mellom partene, før tvisten har utartet til åpen konflikt.

Vil man en alvorlig internasjonal forståelse og forlik bør man på forhånd opta de spørsmål som skiller nasjonene, og ikke vente til det øieblikk da de fremstiller sig i form av åpne konflikter.

Til dette kreves at Folkeforbundet fører en aktiv politikk i fredens tjeneste. Det må påta sig den oppgave å opta og studere alle spørsmål som i et øieblikk vil kunne true nasjonenes fred.

Vi appellerer til alle medlemmer om å la sig gjennomtrengte av en sterk samforståelsens og tillitens ånd, som vilde bringe dem til å godta forbundets meglingsbestrebelse for alle stridsspørsmål, som de ikke har kunnet ordne direkte mellom sig. Idag er tiden inne til å gjøre en slik appell for samforståelse.

Mer enn noen annen har de små stater med virkelig forferdelse sett på det rustningskappløp som så mange nasjoner har kastet sig ut i. Erfaringen har lært oss at dette innebærer alvorlige farer for verdensfreden.

Vi har forelagt dem formelle forslag for å lette det internasjonale forliksarbeid. Vi ønsker at forbundet gjenoptar sine anstrengelser for å nå til den nedrustning som pakten av 1919 har pålagt oss å gjennomføre. Vi foreslår å nedsette en spesialkommissjon for å studere spørsmålet om tilgangen til råmaterialene. Vi ønsker en endret praksis som bygger på en fortolkning av enstemighetsregelen, og som ikke er altfor streng. Den nuværende praksis hemmer forbundets virke til fordel for freden.

Ved å godta disse forslag vil forsamlingen gi bevis på sin alvorlige vilje til å gjennomføre fremskritt ved en aktiv pasifisering. Det er selvsagt at den almindelige forståelse ikke vil kunne gjennomføres uten at de nasjoner som idag er utenfor Folkeforbundet, også hjelper til, og vi retter også vår appell til dem.

Koht kom så inn på hjelpen til de politiske flyktninger.

Norge hadde ifjor fått dette pro-

blem med på delegertforsamlingens dagsorden, og jeg gav fra denne talerstol uttrykk for de følelser som disse fedrelandsløses ulykkelige skjebne måtte fremkalle. Regjeringen foreslo å la alle flyktninger og statsløse nyte godt av Folkeforbundets mektige beskyttelse. Vårt initiativ lyktes ikke den gang, og det kan jeg bare beklage. Problemet er ikke løst. Mange regjeringer har gjort store offer og anstrengelser for å hjelpe disse ulykkelige til å finne en tålelig eksistens. Jeg vil her spesielt hylde den franske regjering for hvad den har gjort i denne henseende.

Jeg har gledet mig over det arbeid som er utført av det kontor som bærer min store landsmann Nansens navn. Men dette kontor har bare enkelte kategorier av problemer til be-

handling — de som for størsteden opstod ved slutten av verdenskrigen. For andre kategorier flyktninger — de som kommer fra Tyskland — har man søkt å skape en legal eksistens ved en internasjonal konvensjon i år som for øieblikket bare er underskrevet av tre stater, Danmark, Norge og Frankrike. Denne konvensjon er et av resultatene av den diskusjon om hele problemet som blev tatt op ved Folkeforbundets møte ifjor, som følge av min regjerings initiativ. Folkeforbundet besluttet å undersøke muligheten for at det skulde kunne overta omsorgen også for den kategori flyktninger jeg her har nevnt.

Delegasjonen har nu mottatt rapporter om dette spørsmål, og jeg ber Dem studere dem i den ånd som er verdig det høie hverv som er betrodd oss.

Jeg er overbevist om at hvis vi forener våre krefter i dette barmhjertighetsarbeid, som samtidig er et arbeid av internasjonal sosial betydning, da tjener vi verdens fremtid på en overordentlig fruktbart måte. Vi har på dette område bruk for en forsonings ånd, og idet vi handler modig for de felles mål som våre menneskelige plikter tilsier oss, styrker vi dermed også forsonlighetens ånd.

Talen, som blev påhørt med dyp oppmerksomhet og interesse, blev løstnet med sterkt bifall av delegertforsamlingen.

'Arbeiderbladet' nr. 153.
4 juli 1936.

Utenriksminister Koht går i Genève sterkt inn for nedrustning.

Peker på viktigheten av å søke å forebygge krig ved fredelig løsning av tvister.

I sitt innlegg på delegertforsamlingen igår uttalte utenriksminister Koht bl. a.:

For min del håber og tror jeg at vårt Forbund fremdeles vil leve, og at det kan styrkes for sitt internasjonale fredsformål, og jeg kommer derved over til det problem som den nuværende situasjon reiser, nemlig det å trekke konsekvensene av nederlaget for Folkeforbundets fremtidige virksomhet.

Jeg skal ikke gjenta hvad tidligere talere har sagt om dette spørsmål. Vi vet alle at problemet er altfor stort og altfor komplisert til å kunne løses av denne forsamling. Det blir neste forsamlings oppgave å ta opp til grundig drøftelse spørsmålet om en reform av Forbundet, og jeg går ut fra at det blir ført opp på dagsordenen for vårt møte i september. Det har imidlertid vært meget viktig å høre de forskjellige meninger og forslag som flere talere er fremkommet med på denne forsamling, og jeg skal tillate mig å gjøre noen bemerkninger herom.

Nedrustning er nødvendig.

Man har talt meget både på våre møter ifjor høst og i disse dager om den troskap man skylder og som man akter å vise paktens, og man kan godt si — uansett de forbehold som Sovjet-Samveldets førstedelegerte med rette tok — at denne troskap har vist sig å være en realitet under den nuværende krise. De vil imidlertid ha bemerkt at visse forsikringer og visse beviser på troskap bare har gjeldt en bestemt artikkel i paktens, i virkelighet også den som innebærer de værste vanskeligheter, den berømte art. 16. sanksjonsartikkelen.

rette strid med paktens art. 8, som uttrykkelig pålegger medlemsstatene plikten til å redusere sine rustninger.

Det gledet mig derfor forleden dag å få høre den franske førstedelegertes klare erklæring til fordel for avrustning, og det er med glede

Dramaet i Genève.

Journalisten skjøt sig som protest mot nazis overgrep overfor jødene

Det første telegram fra Genève igår om journalisten som skjøt sig hadde til en viss grad foregrepet begivenhetenes gang, journalisten levde, som nevnt i størstedelen av avisens opslag igår, utover kvelden. Han gjentok før han døde at han ikke angret og at han hadde villet helle hele verdens oppmerksomhet på de lidelser som jødene i Tyskland måtte gå gjennom.

Hans død skulde være en protest mot den behandlingen som jødene er utsatt for i Tyskland. Lux, som var født i Wien, men nu var tsjekkisk statsborger, var selv jøde.

at jeg understreker hans ord om at avrustning er betingelsen for «absolutt sikkerhet». Det må tilføies at den også er betingelsen for at de tvangsmidler som er foreskrevet i art. 16 skal føre frem.

Den forebyggende virksomhet den viktigste.

Utenriksministeren kom derefter inn på spørsmålet om regionale avtaler som er fremsatt i den senere tid fra forskjellige kanter og i forskjellig form. Jeg må si at jeg deler den tvil som den nederlandske førstedelegerte har gitt uttrykk for på dette punkt. Man kan ikke lukke øinene for den trusel som kan skjule sig i de regionale avtaler — at de kan omdannes til militærallianser. Og når vi ikke ønsker å se Folkeforbundet anta formen av en stor militærallianse, kan vi ennu mindre ønske at det danner sig grupper av denne natur innenfor Forbundet. For opretholdelsen av freden, er det bedre at alle de artikler i paktens som tar sikte på å hindre krig og skape en almindelig forståelse mellem folkene blir styrket. I denne henseende slutter jeg mig helt til det som den danske førstedelegerte sa om artiklene 10 og 11. De bør ikke forbli en død bokstav. Men jeg vil dessuten gjerne peke på de hittil ubrukke muligheter som art. 19 innebærer til forebyggelse av fremtidige konflikter.

Denne artikkel, som gir Folkeforbundet adgang til å undersøke alle mellomfolkelige forhold — jeg citerer artikkelens egen ordlyd: «... som hvis de skulde vedvare vilde kunne medføre fare for verdensfreden...», — denne artikkel har ofte vært betraktet med frykt og mistillit fordi man i den har sett grunnlaget for en radikal revisjonisme.

Jeg tror tvert imot at man i denne artikkel burde se et sikkerhetsmiddel av stor nytte. Nettop i disse dager har man tatt fatt på en fredelig revi-

sjon av traktaten om demilitariseringen av Dardanellerne. Man kunne kanskje ha kunnet undgå Tysklands beklagelige traktatkrenkelser hvis man hadde vært villig til i tide å gå frem overensstemmende med bestemmelsene i den nevnte artikkel.

Tvistespørsmålene må undersøkes.

Og ingen kan tvile på at det på mange kanter av verden består forhold mellom statene som innebærer en sterk fare for konflikt, og som krever upartisk og forsonlig undersøkelse og forliksbehandling i verdensfredens interesse. Det er ikke min hensikt å foreslå at man straks skal gå i gang med en undersøkelse av de ømtålige spørsmål, men jeg tillater mig å minne om de vektige uttalelser som Storbritannias daværende førstedelegerte, Sir Samuel Hoare, fremkom med under forsamlingen ifjor høst. Han utviklet tanken om å gjenopta til overveieelse koloni-spørsmålet i hele dets bredde, særlig dets økonomiske side, og det er en tanke som ikke bør glemmes når man overveier de forholdsregler av forebyggende natur som bør tas mot krigsfare.

Når jeg har understreket alle disse muligheter som paktens gir anvisning på for å hindre konflikter og dermed bevare freden, har det vært for å fremheve hvilke plikter vår tilslutning til Folkeforbundet pålegger oss i denne henseende.

Sanksjonsparagrafen skal ikke sløifes

I en meddelelse som nylig blev sendt ut av visse stater som er representert her, heter det under henvisning til art. 16, sanksjonsartikkelen, at «så lenge paktens i sin helhet bare er anvendt på en ufullkommen og inkonsekvent måte, er vi nødt til å ta hensyn hertil ved anvendelsen av nevnte artikkel». Det betyr ikke at vi ønsker å sløife art. 16. Tvertimot, det betyr at vi ønsker å styrke anvendelsen av alle artikler i paktens som tar sikte på grunnleggelsen av et virkelig mellomfolkelig samfund på rettens grunnlag, således at tvangsmidlene engang kan bli anvendt på en effektiv måte, eller hvad som vilde være langt å foretrekke, — at de blev overflødige. Dette er efter min mening Folkeforbundets program.

Utenriksminister Kohts tale blev påhørt med stor oppmerksomhet, og blev lønnet med livlig bifall. Den var senere også gjenstand for livlige kommentarer i korridorene.

Omtalen av art. 19 (revisjonsparagrafen) vakte meget stor interesse.

fredelig løsning av twister.

I sitt innlegg på delegertforsamlingen igår uttalte utenriksminister Koht bl. a.:

For min del håber og tror jeg at vårt Forbund fremdeles vil leve, og at det kan styrkes for sitt internasjonale fredsformål, og jeg kommer derved over til det problem som den nuværende situasjon reiser, nemlig det å trekke konsekvensene av nederlaget for Folkeforbundets fremtidige virksomhet.

Jeg skal ikke gjenta hvad tidligere talere har sagt om dette spørsmål. Vi vet alle at problemet er altfor stort og altfor komplisert til å kunne løses av denne forsamling. Det blir neste forsamlings oppgave å ta opp til grundig drøftelse spørsmålet om en reform av Forbundet, og jeg går ut fra at det blir ført opp på dagsordenen for vårt møte i september. Det har imidlertid vært meget viktig å høre de forskjellige meninger og forslag som flere talere er fremkommet med på denne forsamling, og jeg skal tillate meg å gjøre noen bemerkninger herom.

Nedrustning er nødvendig.

Man har talt meget både på våre møter ifjor høst og i disse dager om den troskap man skylder og som man akter å vise paktens, og man kan godt si — uansett de forbehold som Sovjet-Samveldets førstedelegerte med rette tok — at denne troskap har vist sig å være en realitet under den nuværende krise. De vil imidlertid ha bemerkt at visse forsikringer og visse beviser på troskap bare har gjeldt en bestemt artikkel i paktens, i virkelighet også den som innebærer de værste vanskeligheter, den berømte art. 16, sanksjonsartikkelen.

Men denne artikkel er i virkeligheten bare det avsluttende ledd i Folkeforbundets bestemmelser. Den behandler det tilfelle at en krig allerede er brudt ut, og den leder i siste instans til militære forholdsregler, det vil si til en krig ført av selve Folkeforbundet. Men intet er i virkeligheten sikrere enn at Folkeforbundet ikke er opprettet for å føre krig, det er skapt som et fredsredskap og som slikt bør det opprettholdes.

Det er derfor av viktighet å forlange troskap mot alle de bestemmelser i paktens som i første rekke tar sikte på å sikre og organisere verdensfreden.

Og hvis vi ser oss omkring i den politiske verden, tror jeg vi kan være enige om å erkjenne at den største krigsfare vi har for tiden, er den kapprustning som nesten alle land har kastet sig inn i. Denne økning av rustningene står i di-

rette strid med paktens art. 8, som uttrykkelig pålegger medlemsstatene plikten til å redusere sine rustninger.

Det gledet mig derfor forleden dag å få høre den franske førstedelegertes klare erklæring til fordel for avrustning, og det er med glede

Dramaet i Genève.

Journalisten skjøt sig som protest mot nazis overgrep overfor jødene

Det første telegram fra Genève igår om journalisten som skjøt sig hadde til en viss grad foregrepet begivenhetenes gang, journalisten levde, som nevnt i størstedelen av avisens oplag igår, utover kvelden. Han gjentok før han døde at han ikke angret og at han hadde villet henlede hele verdens oppmerksomhet på de lidelser som jødene i Tyskland måtte gå gjennom.

Hans død skulde være en protest mot den behandlingen som jødene er utsatt for i Tyskland. Lux, som var født i Wien, men nu var tsjekkisk statsborger, var selv jøde.

Den forebyggende virksomhet den viktigste.

Utenriksministeren kom derefter inn på spørsmålet om regionale avtaler som er fremsatt i den senere tid fra forskjellige kanter og i forskjellig form. Jeg må si at jeg deler den tvil som den nederlandske førstedelegerte har gitt uttrykk for på dette punkt. Man kan ikke lukke øinene for den trusel som kan skjule sig i de regionale avtaler — at de kan omdannes til militærallianser. Og når vi ikke ønsker å se Folkeforbundet anta formen av en stor militærallianse, kan vi ennå mindre ønske at det danner sig grupper av denne natur innenfor Forbundet. For opprettholdelsen av freden, er det bedre at alle de artikler i paktens som tar sikte på å hindre krig og skape en almindelig forståelse mellom folkene blir styrket. I denne henseende slutter jeg mig helt til det som den danske førstedelegerte sa om artiklene 10 og 11. De bør ikke forbli en død bokstav. Men jeg vil dessuten gjerne peke på de hittil ubrukte muligheter som art. 19 innebærer til forebyggelse av fremtidige konflikter.

Denne artikkel, som gir Folkeforbundet adgang til å undersøke alle mellomfolkelige forhold — jeg citerer artikkelens egen ordlyd: «... som hvis de skulde vedvare vilde kunne medføre fare for verdensfreden...», — denne artikkel har ofte vært betraktet med frykt og mistillit fordi man i den har sett grunnlaget for en radikal revisjonisme.

Jeg tror tvert imot at man i denne artikkel burde se et sikkerhetsmiddel av stor nytte. Nettop i disse dager har man tatt fatt på en fredelig revi-

interesse. Det er ikke min hensikt å foreslå at man straks skal gå i gang med en undersøkelse av de ømtålige spørsmål, men jeg tillater mig å minne om de vektige uttalelser som Storbritannias daværende førstedelegerte, Sir Samuel Hoare, fremkom med under forsamlingen ifjor høst. Han utviklet tanken om å gjenopta til overveielse koloni-spørsmålet i hele dets bredde, særlig dets økonomiske side, og det er en tanke som ikke bør glemmes når man overveier de forholdsregler av forebyggende natur som bør tas mot krigsfare.

Når jeg har understreket alle disse muligheter som paktens gir anvisning på for å hindre konflikter og dermed bevare freden, har det vært for å fremheve hvilke plikter vår tilslutning til Folkeforbundet pålegger oss i denne henseende.

Sanksjonsparagrafen skal ikke sløifes

I en meddelelse som nylig blev sendt ut av visse stater som er representert her, heter det under henvisning til art. 16, sanksjonsartikkelen, at «så lenge paktens i sin helhet bare er anvendt på en ufullkommen og inkonsekvent måte, er vi nødt til å ta hensyn hertil ved anvendelsen av nevnte artikkel». Det betyr ikke at vi ønsker å sløife art. 16. Tvertimot, det betyr at vi ønsker å styrke anvendelsen av alle artikler i paktens som tar sikte på grunnleggelsen av et virkelig mellomfolkelig samfund på rettens grunnlag, således at tvangsmidlene engang kan bli anvendt på en effektiv måte, eller hvad som vilde være langt å foretrekke, — at de blev overflødige. Dette er efter min mening Folkeforbundets program.

Utenriksminister Kohts tale blev påhørt med stor oppmerksomhet, og blev lønnet med livlig bifall. Den var senere også gjenstand for livlige kommentarer i korridorene.

Omtalen av art. 19 (revisjonsparagrafen) vakte meget stor interesse.

Siste billede fra delegertforsamlingens møte i Genève. Haile Selassie sees her på samme benk som den franske delegasjon. Man ser keiseren i forgrunnen, i bakgrunnen skimtes Blum og Delbos.

Arturblad m. 103

4 juli 1936.

Utenriksminister, dr. Halvdan Koht:

Folkeforbundets fremtid

De nøytrale stater og sanksjonene.

HELE verden vet grunnen til at sanksjonene blev anvendt og hvorfor det var nødvendig å gjøre bruk av dem. Fra alle sider — og særlig fra dem som utålmodig ven-

tet på at Folkeforbundet skulde bli et mektig fredsinstrument — blev det forlangt at Folkeforbundet skulde sette hele sin autoritet inn for å forhindre at en større makt drog i krig. Vi har sett at det har lyktes Folkeforbundet å hindre krig mellom små stater. Egentlig en relativt lett oppgave. Folkeforbundet har dog tidligere ikke våget å tvinge en stor stat til å respektere freden. Det var en vanskelig oppgave som måtte løses i den almindelige freds interesse.

Dette forsøk slo feil. Krigen kunde ikke forhindres. Italia gjorde sig til herre over Etiopia.

Jeg legger særlig vekt på å fremheve at sanksjonene må forsterkes for å virke og opfylle sin hensikt. Er dette ikke mulig, må de opheves.

Vil man opprettholde sanksjonene, enten i svakere eller forsterket grad, så må man først spørre sig selv hvilken hensikt de skal opfylle. Vi har ingen interesse av å opprettholde sanksjonene bare for å straffe Italia, eller i håp om derved å opnå gunstigere betingelser for Etiopia under det italienske herredømme. Hvis vi på den annen side vil gjenoprette Etiopias uavhengighet, vil dette efter

Utenriksminister Koht.

alt å dømme bare være mulig ved hjelp av så strenge sanksjoner at det vil være det samme som krig.

Man må nu stille sig følgende spørsmål: Har stormaktene til hensikt å innlate sig på en krig for å hjelpe Etiopia?

Selvfølgelig kan bare stormaktene fatte en slik beslutning, for bare de har midler til å føre krig med Italia. Her må jeg bemerke, at for stormaktene, mer enn for de andre, spiller ikke bare rettsgrunnsetningene og den internasjonale rettferdighet den avgjørende rolle. Jeg tenker her ikke direkte på de lokale interesser som mange av dem har i Øst-Afrika. Jeg tenker først

og fremst på deres almindelige imperialistiske interesser, på deres vennskapelige forbindelser og gjensidige forståelse, og enda mer på den likevekt sig imellem de vil opprette eller bevare. Hele de politiske krefters likevekt i Europa står her på spill.

Til idag har ikke noen stormakt gitt sin tilslutning til sanksjoner med anvendelse av våbenmakt. Tvert imot, regjeringene har kategorisk avslått å anvende slike forholdsregler. Det fremgår klart herav at de foretrekker om mulig å bevare en forståelse med Italia, og de har sikkert grunner nok for dette standpunkt. Det er deres sak. Men det er de små staters sak å avgjøre hvor langt de vil følge dem.

Norge så til å begynne med med en viss mistro på Folkeforbundet, da de fryktet for at det vilde fortsette stormaktspolitikken under en ny form. Først da Sovjet-Samveldet blev medlem av Folkeforbundet, fikk Norge noe mer tiltro til det, og man må medgi at Sovjet-Samveldet allerede flere ganger, så vel før som efter dette tidspunkt, har bidratt til å bevare verdensfreden. Vi må allikevel tilstå at de siste begivenheter har rettferdiggjort vår mistillit. Anvendelsen av sanksjoner mot Italia har ført til et nederlag for Folkeforbundet. Dette nederlag kommer ikke så meget av at sanksjonene ikke har virket, men henger sammen med grunnene til denne virkningsløshet. Det er nemlig hevet over tvil at det var mulig for Folkeforbundet å anvende sanksjoner som vilde gjort en

ende på krigen, og det i løpet av meget kort tid. Men det er en kjensgjerning at Folkeforbundet ikke evnet å sette tilstrekkelige krefter i bevegelse til beskyttelse av den angrepne stat. Hvorfor sviktet det? Fordi stormaktene ikke kunde bli enige om å gripe inn i rett tid og med den nødvendige energi. Hver av disse makter hadde sine egne interesser å vareta. Mange av dem var endog gått så langt at de på forhånd sluttet avtaler med Italia om Etiopia. Av den grunn har de nølet med å gjøre bruk av de muligheter

som Folkeforbundet bød dem til vern for freden. Av den grunn har de bare satt halve sanksjoner ut i livet.

Norge har allikevel erklært sig villig til å delta i det internasjonale arbeid mot krigen, selv med betydelige offer. Og det vil sikkert ikke undslå sig for å være med hvis alle stater går sammen i en felles aksjon mot den skyldige angriper. Men Norge har samtidig høstet erfaringer som vil bli bestemmende for dets holdning i fremtiden. Et gammelt norsk ordsprog sier at av erfaring

Forts. s. 10.

anske regjering, flere ganger har il gjøre alt som å føre Folkefor- virkelig avrust- opas regjeringer en opfatning, at lv er en garanti de ikke lenger tier som betin- avrustning, først grunnet håp om Europa. tikler i pakten, er blitt aktuelle

den senere tid er det ofte talt om at det var på tide å forandre Folkeforbundet, for å gjøre det til en virkelig fredsmakt. Det vil nu være meget vanskelig, for ikke å si umulig, å bygge hele pakten op på ny. Det vilde være en nesten ugjennnem- forlig oppgave å nå til de nødvendige avstemninger, og få den nye tekst undertegnet av de forskjellige regjeringer. Men det er heldigvis ikke absolutt nødvendig. Paktens artikler er tilfredsstillende slik som de er nu. Det gjelder bare å bringe dem i anvendelse. Og det må vi kreve

Stavanger
bli i stand til på en rasjon
å bygge store skib — ska
av stortinget til uken. H
borgerlige representanter
komitéen gått sammen
aken utsatt. Hvis der
realitetsbehandling, vil
at disse garantier på
kioner kroner blir å
av de allerede bevilg
som derved prakt
disponert, hvad som
at over en rekke
som nu er under

besvarelser, som merkes «Vers-
rranse», må være redaksjonen i
senest torsdag middag.
et dikt om de som ikke kommer
det i sommer. Et varmt, godt og
dikt, som kan fortelle oss noe,
n kan gi oss noe å tenke på!

DORIAN RED.

ull i Oslo.
ni måned blev det i Oslo arrestert
ersoner for drukkenskap. I juni
var tallet 693. I mai i år var det

Helsingfors.

et 4. nordiske biblioteksmøte
disse dager.

som man i
samme gjor
godtroende
og arbeider
nene. Det
Den øk
både Musse
har vært b
iske interes
«sosialisme
I tillegg til
istklassen k
delige unde
kåprustning
velse av al
freden i far

De nor
Quisling, ha
samme måt
leder. Som
av en eneste
undtagelsesl
gelsen og så
fremmede k
den sultebl
eningen sat
styrene ha
en del søkte
på en ligner
ingen grunn
skremme m
isme».

Det er v
het at høire
og nazister
for å komme
livs og for å
voldsdiktatur
ninger tilstre
visning til de
lyst det nors
det har hittil
og tydelig be

Folkeforbun- dets fremtid

(Forts. fra side 3)

blir man riktignok klok, men sjelden rik. Vi har sett at betingelsene for en slik fredspolitikk som Folkeforbundet har forsøkt å føre, ennå ikke er til stede. Før man kommer så langt, trenger man noe annet enn en vakker pakt full av energiske bestemmelser. De forskjellige stater må, hver for sig, bygge sin politikk op på et nytt grunnlag, hvis man vil at deres samarbeid for freden skal bli en slik makt at en isolering blir umulig. Man må altså legge om hele militærpolitikken.

Hermed er vi kommet til spørsmålet om Folkeforbundets fremtid.

Folkeforbundspakten inneholder en artikkel — det er artikkel 16 — som forplikter alle medlemmer til å anvende tvangsforholdsregler mot en angriperstat. Vi har sett at Folkeforbundet flere ganger har latt denne artikkel upåaktet, og det endog i tilfelle hvor man skulde ha gjort bruk av den. Og når man kom tilbake til den, som i dette siste tilfelle, blev den bare halvveis tatt i bruk. Gjennomført på denne måte, er ikke sanksjonene lenger noen garanti. Småstatene kan ikke lenger ha noen tillit til dem, for så langt fra å beskytte dem, utsetter en slik ordning dem for nye farer.

Det er derfor ikke forbausende at man nesten overalt stiller spør-

målet: vilde det ikke være bedre å trekke sig tilbake fra Folkeforbundet?

Jeg for min del er av den mening at dette spørsmål må besvares negativt, i hvert fall for øieblikket. Folkeforbundet er på den annen side det eneste internasjonale organ for freden og det vilde være farlig å ødelegge det. Man må først forsøke å gjøre dette organ til et bolverk for freden, som hensikten var.

Vi små land har aldri betraktet sanksjonsklausulen som paktens viktigste klausul. Vi har snarere vært noe redd den; vi fryktet for at den kunde vikle oss inn i en krig, isteden for å beskytte oss mot den. Av denne grunn har vi alltid fremhevet — jeg tenker her først og fremst på de skandinaviske land — at vi slutter oss til økonomiske sanksjoner, uten herved å anse oss som forpliktet til å delta i militære sanksjoner. En del land underrettet siste høst England om at de anså sig forpliktet til å komme England til hjelp med sin armé, hvis det på grunn av sanksjonene blev dratt inn i en krig. Vi er på vår side av den mening at Folkeforbundspakten ikke pålegger oss noen slik forpliktelse; efter paktens ordlyd står det oss fritt å avgjøre hvilken bistand vi kan eller vil yde.

Bortsett fra dette spørsmål, har vi rett og plikt til å fremheve, at sanksjonsartikkelen ikke er noen adskilt paktsklausul, som kan løsrives fra den øvrige pakt. Tvertimot utgjør den en del av et helt juridisk system og går ut fra den forutsetning, at hele paktens står ved makt. Det står fast, at særlig forpliktelsen til å anvende militær makt er hensiktsløs, når de enkelte land og særlig stor-

maktene driver sine rustninger så langt at de med sin militærmakt kan avverge alle tvangsforholdsregler som Folkeforbundet vil anvende mot dem. Man har foreslått å skape en internasjonal hær, men den vilde dog ikke tjene noen hensikt, hvis den ikke var sterk nok til å beseire de enkelte lands arméer. De enkelte lands avrustning er den nødvendige betingelse for å skape en internasjonal armé. Dette er for øvrig helt klart påvist i selve paktens artikkel 8 leser vi følgende:

«Folkeforbundets medlemmer er sig bevisst, at fredens oprettholdelse krever nasjonal avrustning, i den utstrekning det er forenelig med statenes sikkerhet og ikke er til hinder for gjennomførelse av en felles aksjon ifølge internasjonale forpliktelser.»

Før vi oppfyller vår forpliktelse til å delta i sanksjonene, har vi rett til å forlange, at denne artikkel endelig blir gjennomført. Jeg har konstatert med glede, at den mann som står i spissen for den franske regjering, nemlig Léon Blum, flere ganger har fremhevet, at han vil gjøre alt som står i hans makt for å føre Folkeforbundet frem mot en virkelig avrustning. Hvis alle Europas regjeringer kunde nå frem til den opfatning, at avrustningen i sig selv er en garanti for freden og hvis de ikke lenger vilde forlange garantier som betingelse for sitt lands avrustning, først da kunde vi ha begrunnet håp om fredelige tilstande i Europa.

Det er andre artikler i paktens, som riktignok ikke er blitt aktuelle, men hvis anvendelse dog er en betingelse for gjennomførelsen av artikkel 16. I artikkel 11, 2. avsnitt,

heter det: «Dessuten erklæres, at ethvert medlem av Folkeforbundet har rett til, i vennskapelig hensikt å gjøre forsamlingen eller Rådet oppmerksom på enhver omstendighet som kan skade de internasjonale forbindelser, freden eller forståelsen mellom folkene».

Forhåndsforhandlingene om et stridsspørsmål må alltid være det viktigste middel for enhver fredspolitikk, før dette spørsmål utarter til en konflikt. I nær forbindelse med dette avsnitt står også artikkel 19: «Folkeforbundets forsamlingen kan fra tid til annen innby sine medlemmer til å underkaste overenskomster som er blitt ubrukelige, en ny prøve, likeså internasjonale forhold, hvis oprettholdelse kunde bringe verdensfreden i fare».

Alt dette er spørsmål, som hittil bare er blitt altfor meget forsømt, men hvis løsning i virkeligheten må gå foran alle tvangsforholdsregler, «sanksjonene».

I den senere tid er det ofte talt om at det var på tide å forandre Folkeforbundet, for å gjøre det til en virkelig fredsmakt. Det vil nu være meget vanskelig, for ikke å si umulig, å bygge bele paktens op på ny. Det vilde være en nesten ugjennomførlig oppgave å nå til de nødvendige avstemninger, og få den nye tekst undertegnet av de forskjellige regjeringer. Men det er heldigvis ikke absolutt nødvendig. Paktens artikler er tilfredsstillende slik som de er nu. Det gjelder bare å bringe dem i anvendelse. Og det må vi kreve, for bare på denne betingelse kan de små stater fortsette som medlemmer av Folkeforbundet.

9. *Landungsmen*
4 juli 1936.

Koht antyder revisjon av traktater for å forebygge fremtidige konflikter.

Og minner om sir Samuel Hoares uttalelser ifjor om å ta op til overveielse kolonispørsmålet i hele dets bredde.

Men han hevder også at artikkel 16 (sanksjonsartikkelen) må styrkes, så sanksjonsmidlene kan bli anvendt på en effektiv måte.

Genève: I sitt innlegg i delegertforsamlingen igår uttalte utenriksminister Koht bl. a.: Vi innrømmer alle at den aksjon, som Folkeforbundet har satt i gang i denne sak, har ført til et nederlag. Men betyr det at det var urett av oss å gjøre dette forsøk? På ingen måte. Vi har handlet i troskap mot et rettferdighetens ideal og for å føre dette ideal til seier og denne felles aksjon fra et halvt hundre stater var en historisk begivenhet.

Våre bestrebelser har ikke ført til det ønskede resultat. Det er et nederlag for oss alle. Det er ingen skam å erkjenne at man er slått, men det vilde være skam hvis vi samtidig med å erkjenne nederlaget nedverdiget oss med å innrømme at vi hadde tjent et falsk ideal.

Hvis vi i dette nederlagets øieblikk ikke vilde minne rolig og uten hat om de kjensgjerninger, som blev fastslått, og de vedtak, som blev gjort ifjor, vilde det være ensbetydende med å føle et moralsk nederlag til det materiel-

Utenriksministeren kom derefter inn på spørsmålet om **REGIONALE AVTALER,**

som er fremsatt i den senere tid fra forskjellige kanter og i forskjellig form. Jeg må si at jeg deler den tvil som den nederlandske førstedelegerte gir uttrykk for på dette punkt.

Man kan ikke lukke øinene for den trusel, som kan skjule sig i de regionale avtaler: at de kan omdannes til militærallianser.

For oprettholdelsen av freden er det bedre at alle de artikler i pakten, som tar sikte på å hindre krig og skape en almindelig forståelse mellem folkene, blir styrket.

Men jeg vil dessuten gjerne peke på de hittil ubrukte muligheter, som artikkel 19 (om revisjon av traktater) innebærer til forebyggelse av fremtidige konflikter.

Denne artikkel gir Folkeforbundet adgang til å undersøke

se dager har man tatt fatt på en fredelig revisjon av traktaten om Dardanellerne.

Man kunde kanskje ha undgått Tysklands beklagelige traktatkrenkelser, hvis man hadde vært villig til i tide å gå frem overensstemmende med bestemmelsene i den nevnte artikkel. Og ingen kan tvile på at det på mange kanter av verden består forhold mellem statene som innebærer en sterk fare for konflikt, og som krever en upartisk og forsonlig undersøkelse og forliksbehandling i verdensfredens interesse.

Det er ikke min hensikt å foreslå at man straks skal gå i gang med en undersøkelse av de ømtålige spørsmål,

men jeg tillater mig å minne om de viktige uttalelser, som Storbritannias daværende førstedelegerte, sir Samuel Hoare, fremkom med under forsamlingen ifjor høst. Han utviklet tanker om å gjenoppta til over-

Talen har vakt stor opmerksomhet i Berlin.

Berlin: Utenriksminister Kohts tale har vakt stor opmerksomhet her. Tysk telegrambyrås korrespondent i Genève betegner i et telegram talen som betydningsfull og legger til at den har vakt stor interesse i Genève.

*

at man er stult, men det vilde
være skam hvis vi samtidig med
å erkjenne nederlaget nedver-
diget oss med å innrømme at
vi hadde tjent et falsk ideal.

Hvis vi i dette nederlagets øie-
blikk ikke vilde minne rolig og
uten hat om de kjensgjerninger,
som blev fastslått, og de vedtak,
som blev gjort ifjor, vilde det væ-
re ensbetydende med å føle et
moralsk nederlag til det materiel-
le. Det kunde Folkeforbundet ik-
ke overleve. Det blir neste for-
samlings opgave å ta op til grun-
dig drøftelse spørsmålet om en

REFORM AV FORBUNDET

og jeg skal bare tillate mig å
gjøre noen bemerkninger herom.
Artikkel 16 er i virkeligheten ba-
re det avsluttende ledd i Folke-
forbundets bestemmelser. Den le-
der i siste instans til militære for-
holdsregler, men intet er i virke-
ligheten sikrere enn at Folkefor-
bundet ikke er opprettet for å fø-
re krig. Det er derfor av viktighet
å forlange troskap mot alle de
bestemmelser i pakten, som i før-
ste rekke tar sikte på å organisere
verdensfreden. Og hvis vi ser
oss omkring i den politiske ver-
den, tror jeg vi kan være enige
om å erkjenne at den største
krigsfare vi har for tiden er den
kapprustning, som nesten alle
land har kastet sig inn i. Denne
økning av rustningene står i di-
rette strid med paktens artikkel
8. Det gledet mig derfor forleden
dag å få høre den franske første-
delegertes klare erklæring til for-
del for avrustning. Det må til-
føjes at den også er betingelsen
for at de tvangsmidler, som er
foreskrevet i artikkel 16, skal fø-
re frem.

pakten, som tar sikte på å hindre
krig og skape en almindelig for-
ståelse mellem folkene, blir styr-
ket.

Men jeg vil dessuten gjerne
peke på de hittil ubrukte mu-
ligheter, som artikkel 19 (om
revisjon av traktater) innebæ-
rer til forebyggelse av fremtidi-
ge konflikter.

Denne artikkel gir Folkefor-
bundet adgang til å undersøke
alle mellomfolkelige forhold. Jeg
citerer artikkelens egen ordlyd:
Som hvis de skulde vedvare kun-
de bli til en fare for verdensfreden.

Denne artikkel har ofte vært
betraktet med frykt og mistillit,
fordi man i denne har sett grunn-
laget for en radikal utvikling.
Jeg tror tvertimot at man i den-
ne artikkel burde se et sikkerhets-
middel av stor nytte. Nettop i dis-

Det er ikke min hensikt å fo-
reslå at man straks skal gå i gang
med en undersøkelse av de øm-
tålige spørsmål,

men jeg tillater mig å minne
om de viktige uttalelser, som
Storbritannias daværende før-
stedelegerte, sir Samuel Hoare
fremkom med under forsamlin-
gen ifjor høst. Han utviklet
tanken om å gjenopta til over-
veieelse kolonispørsmålet i hele
dets bredde, særlig dets økono-
miske side, og det er en tanke,
som ikke bør glemmes når man
overveier de forholdsregler av
forebyggende natur, som bør tas
mot krigsfare.

I en meddelelse, som nylig
blev sendt ut av visse stater, som
er representert her, heter det un-
der henvisning til artikkel 16, at
så lenge pakten i sin helhet bare
er anvendt på en ufullkommen og
inkonsekvent måte, er vi nødt til
å ta hensyn hertil ved anvendel-
sen av nevnte artikkel. Det betyr
ikke at vi ønsker å sløife artikkel
16, tvertimot.

Det betyr at vi ønsker å styr-
ke anvendelsen av alle artikler
i pakten, som tar sikte på
grunnleggelsen av et virkelig
mellomfolkelig samfund på ret-
tens grunnlag, således at
tvangsmidlene en gang kan bli
anvendt på en effektiv måte.
Eller, hvad som vilde være langt
å foretrekke, at de blev over-
flødige. Dette er efter min me-
ning Folkeforbundets program.

Utenriksminister Kohts tale
blev påhørt med stor opmerksom-
het og blev lønnet med livlig bi-
fall. Den var senere også gjen-
stand for livlige kommentarer i
korridorene.

13 Nov. 1935.

Ernst Sars' verk blev en livsmakt

i selve det norske folk.

Utenriksminister Kohts tale på universitetets minnefest igår

Igår formiddag holdt Universitetet sin litt forsinkede, men allikevel meget vellykkede minnehøitidelighet i anledning hundreårsjubileet for Ernst Sars.

Minnefesten blev holdt i den gamle festsal. Foran talerstolen var opstillet Erik Werenskiolds kjente maleri av Sars, flankert av krysanter og roser i røde og gule farver. En rekke kjente folk, myndigheter og videnskapsmenn var tilstede. Høitideligheten innlededes med Vinjes „No ser eg atter slike fjell og dalar“, spilt av Filharmoniske orkester.

Rektor Sæland ønsket de fremmøtte velkommen og utenriksminister Koht holdt festtalen.

Koht minnet innledningsvis om at da Sars den 11. oktober 1905 fylte 70 år blev han hyldet også av de kolleger som stod på en annen linje enn han — Ludvig Daae, Ebbe Hertzberg og Yngvar Nielsen. Og selve denne syttiårsdagen blev utgangspunktet for en ny nasjonal politikk i Norge.

Ernst Sars hante de historikere som skrev „krøniker“, selv vilde han alltid noe med sin historieskrivning. For ham var det nasjonale det dypeste og viktigste spørsmål av alle og hele hans forskning gikk ut på å klarlegge grunnlaget for norsk nasjonal vekst. Motparten kalte ham „venstrehistoriker“, men hertil er å merke at det norske venstrepartiet ikke hadde ophavet sitt i nasjonale tanker — det var Sars selv som gav venstre dette nasjonale grunnlaget å bygge på. Han var med på å omskape venstrepartiet etter sine egne tanker. Fra først av var de ikke utformet for noen bestemt politikk, men de fikk allikevel stor innflytelse på den nasjonale samling, fordi de irettela grunnlaget for selve den norske selvstendighetsbevegelse.

Han vilde at det norske folk skulde reise et storverk, og han vilde selv være med på det. Av Buckle lærte han at historien måtte settes inn i dagens politiske strid, og gjennom Comte og Spencer kom han inn

Utenriksminister Koht holder minnetalen over Ernst Sars.

i den positive filosofi, bygget på naturvidenskapene. Men han overførte ikke direkte og ukritisk naturens lover på samfunnsutviklingen.

Den løsning Sars arbeidet sig frem til var det personlige resultat av hans eget geni. Hans nasjonale instinkt drev ham bort fra den økonomiske historieskrivning, men hans utpregede sosiale syn åpnet allikevel hans øine for betydningen av økonomisk grunnlag og han innså før de fleste den betydning denne har for historien. Nettopp dette sosiale grunnlaget gjør at han idag er mer moderne enn mange av sine samtidige.

Tocqueville var hans eneste europeiske forgjenger i dette sosiale syn på historien. Og denne sosiale tenkning har satt dypere og dypere spor i all historisk granskning. I tillegg til dette har vi nu fått den moderne historiske psykologi, og det er et stort vidnesbyrd om Sars' rike evner som historiker at vi finner så megen og så ypperlig psykologi hos ham. Ingen norsk historiker har gitt oss så mange glimrende historiske portretter. Hans evne på dette område foregrep i mangt og meget den moderne sjelegranskning.

Sars likte ikke å holde forelesninger, han var ingen dyktig universitetslærer og han dannet ingen ny skole. Men desto større innflytelse fikk han for hele det norske folk. Hans verk blev en livsmakt i selve folket. Og når vi fremdeles har tro på oss selv og på fremtiden skylder vi Ernst Sars stor takk for det.

Foredraget blev mottatt med livlig bifall. Tilslutt gav David Knudsen en ypperlig fremførelse av Bjørnsons vakre dikt til Ernst Sars' syttiårsdag.

"Arbeider Bladet" nr. 192.
9 Aug. 1935.

Koht talte idag

ved åpningen av det
nordiske historikermøte
i Stockholm.

**Hvis et samfund skal holde sig sundt
må det være bevegelse i det.**

STOCKHOLM, 9. august.

Deltagerne i det 6. nordiske historikermøte kom igår til Stockholm, og igår kveld hadde Historiska klubben arrangert kollegialt samvær på Skansen.

I formiddag blev forhandlingene åpnet i Riddarhuset hvor professor Tunberg, rektor ved Stockholms Høgskola, ønsket velkommen. Deretter talte utenriksminister, professor Koht om «Verknaden av den dansk-norske unionen på dei norske bøndene». Foredragsholderen konkluderte med at hvis et samfund skal holde sig sundt, er det nødvendig at det er bevegelse i det. Det må gå en frisk strøm frem og tilbake mellom de forskjellige lag. I Norge hadde forholdet vært det at adelen stadig fikk tilsig fra bondestanden. Det var en sund fornyelse, men så begynte adelen å stenge sig inne og søke forbindelse utenlands. Det var en av grunnene til unionen, og bøndenes opdrift søkte da mot embedsstanden.

Foredraget blev hilst med sterkt bifall. Utenriksminister Kohts fore-

drag og et senere foredrag av professor Heckscher om «hvorledes Sveriges bønder mistet sin jord og hvorledes de vant den igjen», er de eneste som blev holdt i plenumsmøte. Alle de andre blir holdt i de forskjellige seksjoner.

Efter 17. mai.

Det synes som om 17. mai er blitt feiret festligere enn paa mange aar landet rundt. Det henger vel sammen med at det i aar er 30 aar siden 1905, da 17. mai-festen var det store forspill til det som skjedde 7. juni. Men denne jubileumsstemning er ikke nok til forklaring paa hvorfor frihetsdagen i aar fikk sin renessanse. Aarsaken tør ligge dypere, ja at den er aa søke i vaare egne sinn. Saa lenge har vi været ridd og latt oss ri av krisebekymringer og partipolitisk kjævl at det hos tusener og atter tusener av oss er vokset frem en levende trang til møte med noe annet, noe større og rikere enn kommisjonsbetenkinger og statistikk. Og ingen maa tro at denne følelse er aa søke hos noen enkelt klasse. Det er i saa maate betegnende hvad utenriksminister Koht sa i sin 17. mai-tale i Den norske forening i Kjøbenhavn:

Vi kunde vel alle ønske at samlingen i den nasjonale vilje ikke bare var en festdagsstemning, men en samling som satte merker efter sig i vaart arbeide. — Naar jeg taler om samling, saa tenker jeg ikke paa den «samling», som det ofte blir agitert med i politikken, den samling mellem de politiske partier som bare er en samling paa overflaten. Den eneste samling som har varig verdi er den som setter sig til maal aa bygge et nasjonalt samarbeide saa sterkt at det i fremtiden ikke blir plass for innbyrdes redsel og klassestrid. Jeg vet at skal vi naa frem dit, saa er det mange ting som maa bli omskapt av det samfund vi nu lever i, og det er mange egeninteresser, som maa vike for større samfundsinteresser. Men nettop i den stilling jeg nu staar i, ser jeg tydelig hvorledes vi blir drevet inn i nye former for næringsliv og politikk enten vi liker det eller ei. Vi staar under et trykk som tvinger oss til en samling fastere og sterkere enn noen sinne og vi maa bare ønske at trykket maa gjøre oss like saa nasjonalt stortenkte som mennene fra 1814 var. Det nytter ikke lenger aa tenke bare hver paa sig.

Vi gaar ut fra at utenriksministerens ord ogsaa har en mening ut over festdagens lyse stemning. Og en adresse. Det parti som regjeringen med samt dens utenriksminister er utgaatt fra har i alle aar efter 1905 sett det som en opgave aa undergrave nettop det nasjonale samarbeide som utenriksministeren nu saa sterkt slaar til lyd for. 17. mai var det foraktede borgerskaps dag, det raatne kapitalistiske samfunds dag, som ingen klassebevisst arbeider i dette land maatte ha noen befatning med. Det var tonen.

der. —

Skal virkelig utenriksminister Koht bli den Kolbein sterke som knuser gudebilledet, saa har vi ikke forgjeves faatt en arbeiderregjering.

Galimien m. 116.
21 Mai 1935.

Efter 17. mai.

Det synes som om 17. mai er blitt feiret festligere enn paa mange aar landet rundt. Det henger vel sammen med at det i aar er 30 aar siden 1905, da 17. mai-festen var det store forspill til det som skjedde 7. juni. Men denne jubileumsstemning er ikke nok til forklaring paa hvorfor frihetsdagen i aar fikk sin renessanse. Aarsaken tør ligge dypere, ja at den er aa søke i vaare egne sinn. Saa lenge har vi været ridd og latt oss ri av krisebekymringer og partipolitisk kjevl at det hos tusener og atter tusener av oss er vokset frem en levende trang til møte med noe annet, noe større og rikere enn kommisjonsbetenninger og statistikk. Og ingen maa tro at denne følelse er aa søke hos noen enkelt klasse. Det er i saa maate betegnende hvad utenriksminister Koht sa i sin 17. mai-tale i Den norske forening i Kjøbenhavn:

Vi kunde vel alle ønske at samlingen i den nasjonale vilje ikke bare var en festdagsstemning, men en samling som satte merker efter sig i vaart arbeide. — Naar jeg taler om samling, saa tenker jeg ikke paa den «samling», som det ofte blir agitert med i politikken, den samling mellom de politiske partier som bare er en samling paa overflaten. Den eneste samling som har varig verdi er den som setter sig til maal aa bygge et nasjonalt samarbeide saa sterkt at det i fremtiden ikke blir plass for innbyrdes redsel og klassestrid. Jeg vet at skal vi naa frem dit, saa er det mange ting som maa bli omskapt av det samfund vi nu lever i, og det er mange egeninteresser, som maa vike for større samfundsinteresser. Men nettop i den stilling jeg nu staar i, ser jeg tydelig hvorledes vi blir drevet inn i nye former for næringsliv og politikk enten vi liker det eller ei. Vi staar under et trykk som tvinger oss til en samling fastere og sterkere enn noensinne, og vi maa bare gjøre et

Den er blitt spakere efter hvert, inntil altsaa nu en av partiets førere staar frem og bent ut bekjenner sig til den nasjonale samlingstanke som skapte 1814 og 1905 og som vi alle, ikke minst arbeiderne, staar i evig takknemmelighetsgjeld til.

Vi tar utenriksministerens ord som et godt varsel for fremtiden, som et signal til endrektig samarbeide for landet ogsaa fra det parti som i aarevis har dyrket internasjonalismens fremmede guder. —

Skal virkelig utenriksminister Koht bli den Kolbein sterke som knuser gudebilledet, saa har vi ikke forgjeves faatt en arbeiderregjering.

Arbeiderbladet nr. 124.

20 Mai 1935.

Halvdan Koht:

Den nasjonale tanken.

Under Den norske forenings 17. mai-fest i København holdt utenriksminister Koht følgende tale:

Kjære landsmenn!

Når vi samles til 17. mai-fest utafør fedrelande, da får festen vår uvilkaarlig på ymse måtar ein annan tone enn heime. Særlig gjeld det for dem som har fått ein ny heim her ute og berre ein gong ibland, kanskje aldri, ser att det gamle fedrelande sitt. For dem kan det lett kome inn noko sårt i fedrelandstanken. og på den nasjonale festdagen vår kan det bryte op i dem ein saknad, ein langt som gjer elskan til fedrelande meir brennande, meir stormande enn hos dem som dagstøtt ser dette landet kring seg, så det må bli ein vane for ham. Eg kjenner mange døme på det at den som lever utalands blir enda meir brennhuga nasjonal enn den som lever heile live sitt heime. Eg har sjølv levd så mykje i framande land så eg kjenner til noko av dette, og eg veit at 17. mai her ute kan bli ein enda større festdag, fylle sjela enda sterkare enn heime.

Men sjølve dette nasjonale får dessuta lett eit noko anna innhald for nordmannen utalands.

Vi hugsar ikkje allti på, når vi talar om å vera nasjonal, at det er ymse ulike ting som gjømmar seg i dette ordet. Vi kan kvar for oss meine noko anna med det og så blir 17. mai og noko anna.

Iser i den tida da landet vårt enda stridde for det fulle politiske sjølvstende sitt, da var det ein heilt naturleg ting at 17. mai fyrst av alt var sjølvstendedagen, med det same vi mintes dem som i 1814 hadde berga sjølvstende vårt, tenkte vi at enda stod det ymse ting att, før vi hadde sjølvstende fullt og heilt. Og den næraste nasjonale gjerninga måtte da bli å vinne sjølvstende. Eg hugser den 17. mai dagen, da Per Sivle gav oss songen sin om det frie Noreg:

Vi vil oss et land som er frelst og fritt
og ikke sin frihet må borge.
Vi vil oss et land som er mitt og ditt
og dette vårt land heter Norge.
Og har vi ikke det land ennu,
så skal vi vinne det, jeg og du.

Eg hugser korleis desse orda glødde oss op i ungdomen og kor vi kjende sjølvstendekravet brenne i oss.

No, gudskjelov, treng vi ikkje lenger stri for det politiske sjølvstende, enda kan det være andre sjølvsten-

dekrav, som vi må gå i strid for, — økonomisk sjølvstende, åndelig sjølvstende. Men så veit vi at her spør det meir etter den indre kraft og styrka, som vi sjølv kan sette i arbeide. Vi kjenner oss nå som herrar i eige hus, og vi stiller oss der etter som vi sjølv finn best.

Likevel må vel dei nordmennene som har fått heim og næring utalands, meir enn dei som lever der heime, bli nøidde til å sanne med seg sjølv, at sjølvstende aldri kan bli noko absolutt. Vi må alltid og på alle område samarbeide med andre folk. Det gjeld økonomisk, og det gjeld åndelig, og det gjeld jamvel politisk. Vi lever alle ikkje berre i vårt eige land, men vi lever i ei stor verd, der vi alle er medborgarar. I denne store verda strir vi for føda, kvar ein av oss, og i den er det vi lærer av kvar andre frå alle kantar. I all slik strid, i all slik åndelig krysning vil vi gjerne sette inn så mykje som vi kan av det som er vårt, — av det nasjonale, av det norske. Det er beint fram sjølvopphaldingsdrift som fører oss. Men vi lærer her ute at det ikkje er med å vinne på andre at vi vinn fram med vårt. Det er samarbeids-tanken som her ute treng seg fram med serskilt makt. Ein kan bli glad i det nye lande som ein har fått lov å bygge heimen sin i, og ein kan få vyrdnad for det kulturarbeide

som der blir gjort. Om vi heime i Noreg enda slit med å få bort mange mein og merke etter den tida vi hadde dansk overmakt over oss både i styring og næringsliv og åndsliv, — den tida som 17. mai vilde gjera ende på, — så skal nordmennene i Danmark hjelpe til å skape forståing for at dette nasjonale arbeide ingen ting har å gjere med fiendskap mot Danmark eller det danske. Det er berre den indre reisinga i vårt eige folk det spør om.

Her ser vi da korleis tyngda i den nasjonale tanken uvilkaarlig flytter seg bort ifrå den reine striden for sjølvstende, ifrå motsetninga til andre folk, og over i det indre arbeide, i det som lyfter og styrker og samlar heile folke. Nett i dette er det at nordmannen utalands kanskje har ein særlig føremon. Når han tenkjer på det gamle heimlande sitt, da er det kanskje lettare for han å sjå lande sitt vidare, sjå det i heile si vidd. Det blir ikkje Oslo eller Bergen, ikkje Agder eller Finnmark, som får det største rome i tanken hans. Han vil fyrst og fremst tenke på heile lande, heile folke. Den nasjonale tanken hans blir mest av alt eit ynskje om at det norske folk skal stå sterkt og samla på eigen grunn.

Men så vil eg da minne om at 17. mai 1814 ikkje var berre sjølvstendedag, men likså mykje eller kanskje

enda meir noko annat attått. Sjølvstende vårt hadde vi da teke alt føre den 17. mai. Den dagen vart det fest i grunnlova, og det var ein stor ting. Men dagen var da likevel atter fyrst det som han blir kalla i den norske almanakka: grunnlovsdag. Og kva var den norske grunnlova? Ho var den høgtidelige pakten som slo fast at folke, det frie norske folke, skulde styre og rå i Noreg. Det var tanken på heile folke vårt som dreiv mennene som gav grunnlova av 1814.

Historia har ofte hatt vanske med å forklare korleis det kunde ha sig at Eidsvoll-mennene var så stor-tenkte så dei gav makta over til heile folke. Dei som rådde i riksforsamlinga, det var da embedsfolk og store forretningsfolk, og dei kunde godt ha halde makta for seg sjølv. Men den faren dei stod i, gjorde dem stor-tenkte. Dei kjende seg sjølv som ombodsmennene for heile folke. Det var ikkje seg sjølve, det var land og folk dei stridde for. Og den tanken lyfte dem opp over dei små omsyna til eigne interesser og klassebete. Dei tenkte nasjonalt, d. v. s. dei hadde folke-einskapen levande for seg.

Folke den gangen, det var bøndene. Dei var i 1814 ni tiandepartar av alt folke i lande. Å gje makta til folke, det var det same som å gje makta til bøndene. Det har vore sagt at Eidsvoll-mennene levde i falske

draumar om den gjeve norske odelsbonden, og at det var denne draumen som narra dem til å gje makta ifrå seg, — dei visste ikkje sjølve for eit vågsjel dei kasta seg ut i.

Eg trur ikkje dette er rett. Eg trur ikkje det var i blind bondeforguding dei gav bøndene høve til å gjere stor-tinge til eit bondestorting. Eidsvoll-mennene viste godt hvad dei gjorde. Den dagen dei grunnlovsparagrafane var vedtekne som rette fast valrettsreglar og valskipnad med grunnlag i folkestyretanken, den dagen var det ein av disse mennene som skreiv i dagboka si, i oppskrift over det som dei hadde tale om i riksforsamlinga: «Frygt for Bonderegimente.» Og at det var alvor i denne frykten, det ser vi av at dei freista sette vedtak inn i grunnlova som skulde trygge imot altfor sterk overmakt for bøndene. Men det som i den stund var det sterkeste av alt, det var rikstanken, det var samantrengs-tanken. Dei kjente at dei måtte vende sig til heile folke, om det skulde være von til å reise Noregs rike.

Og i den stunda var det ein annan samanhengstanke og som var levande og mektig hos dem. Det var tanken på samanhengen med førtida, med den nasjonale historie. Da dei reiste det nye Noreg, kjentes det med det same for dem som dei atterreiste det

(Forts. side 11, sp. 1)

dem som har forkastet er 37. Av de som har forkastet, er det 35 som har skrevet under nazisten, o.r.sakfører Christies mangfoldigjorte skrivelse.

Det bekrefter sig hvad vi meddelte tidligere, at disse gårdbrukere ikke bare har heftet sig ved et punkt i protokolltilføielsen — men de vil i det hele tatt ikke ha oprettet overenskomst med organisasjonen!

Efter dette var saken grei for arbeidernes organisasjon. Det ble meddelt med

PARIS, 19. mai.

(N. T. B. fra Havas.) Fra Etampes meldes at flyveren Delmotte idag seiret i konkurransen om Deutschpokalen, idet han tilbakela 2000 km. med en gjennemsnittshastighet på 443 km. i timen. Under løpet slo han den gjeldende rekorden for 100 km. ikke mindre enn 35 ganger, og flyveren Arnoux satte ny rekord for denne strekning med en gjennemsnittshastighet på 469.36 km. i timen.

n for et slik
ngen med de
or arbeiderne
ele i sammen-
erfaring at er
ai, selv om der
rgerlig-politisk
enere år er de
ninger det ar-
oner, ikke for
onale og folke-
men nærmest
arbeiderklassens
p. Det var og-
e at det i for-
ogget» ikke blev
et spørsmål. Lå
leilighet nær å
aritet og frihet
av alle kneb-
hikanelover?

Red.

■ Den nasjonale tanken - -

(Forts. fra side 3).

gamle Noreg. Og i dette gamle Noreg såg dei på nytt heile folke, serskilt just bøndene. Det var for dem eit vitnemål om den gamle fridomen, om den gamle norske sjølvstendetida, at i dei dagane hadde bøndene rådd for odelen i lande og møttes på tinge med kongane sine. Skulde lande på nytt bli fritt, så måtte odelsretten få være i hendene på bøndene, og bøndene måtte på nytt få møte til ting, — til storting, til odelsting, til lagting. Det var nasjonalt program, dette og.

De ser korleis den nasjonale tanken på meir eno ein veg førte fram til det som vart den nasjonale gjerninga i 1814, 17. mai-grunnlova.

Men det står ikkje til å nekte at da faren var over, — da grunnlova skulde til å få verknaden sin i det daglige live, i alt statsarbeide, — da vakna ho med full styrke, den redsla som dei berre hadde kvisla om i 1814: «Frygt for Bonderegimente.» Da var det motsetningane innanfor det norske samfunde som kom til å sette merke på den norske politikken. Vi fekk «embedsparti» og vi fekk «bondeparti», og altfor titt hendte det at den nasjonale tanken måtte vika for klassestriden.

Slikt har hendt sia og frem-

igjennom tidene. Vi har hatt stunder da alt det som skilde og kløyvte nordmennene, vart burte, og vi heime tenkte på det som bant oss i hop i eitt folk, — eit folk likeså ukløyvande som lande vårt skal være etter grunnlova. Slike stunder minnes vi alltid med serskilt glede, — minnes dem som store stunder i live vårt. Men til daglig er det dessverre så at striden tek det største rome i politikken, i samfunds- og åndsliv. Det hender jamvel at store flokkar i lande vårt vender seg ifrå nasjonale reisiningskrav, blir redde for dem og gjer motstand imot dem. Vi lyt vedgå at folke vårt enda ikkje har slik nasjonal styrke som vi gjerne ynskte for det. Dei indre motsetningane har enda for djupt eit tak i oss. Og var det i åra nærast etter 1814 «Frygt for Bonderegimente» som fekk overtake i politikken, så veit vi korleis dei aller siste åra i norsk politikk har fått farge av redsla for arbeiderstyre.

Men skulde vi ikkje no snart kome så langt at vi ikkje fyrst og fremst gikk og var redde for dei nye folkelaga som etter kvart stig opp, men at vi var glade for dem og hadde tilitt til dem? Vilde ikkje det vitne om meir ekte nasjonal ånd?

Når den norske foreininga i Kjøpenhamn bar bede meg tale hos seg denne 17. mai, så kan eg vel ta det som eit vitnemål om at nordmennene her i det minste ikkje er redde for ei norsk arbeiderregjering. Og det sy-

nes meg heilt naturleg at de her ute ser større på lande vårt og fyrst og fremst samlar tanken om det fædrelande som vi eig i hop.

Det kan være lettast å samle tanken på fædrelande just på 17. mai. Men vi kunde vel alle ynske at denne samlinga i den nasjonale viljen ikkje berre vart ei festdags-steiming, men sette merke etter seg i alt arbeide vårt og særlig i det arbeide som formar samlive mellom oss. — politisk og sosialt, økonomisk og åndelig.

Når eg her talar om samling, så tenker eg ikkje på den «samlinga» som det ofte blir agitert med i politikken, — den samlinga mellom dei politiske partia som berre er ei samling på overflata for di det ikkje i sanning er eit samlingsprogram som bind dem i hop. Den einaste samlinga som har varig verd, det er den som set seg til mål å bygge eit nasjonalt samarbeid så sterkt at det i framtida ikkje blir rom for innbyrdes redsel og klassestrid.

Eg veit at skal vi nå fram dit, så er det mange ting som må bli omlaga i det samfunde vi no lever i, og det er mange einskilte interesser som må vika for større samfundskrav. Men nett i den gjerninga som eg no står i, ser eg tydelig korr vi blir drivne inn i nye former for næringsliv og politikk, anten vi likar det eller ikkje. Vi står under eit trykk som tvinger oss til eit samhold fastare og strengare enn nokosinne. Og

vi må berre ynske at dette trykke må gjere oss likså nasjonalt stortenkte som mennene i 1814 var. Det nyttar ikkje lenger å tenke berre kvar på seg. Tvert imot — det vilde være vegen til den visse undergang. Sterkt nasjonalt samarbeid er det einaste som kan berge oss.

Eg veit godt at ein kan tenke seg dette samarbeide på ymse måtar. Og eg veit at denne nasjonale tanken har kunna bli nytta til å kue ned some lag i folkesamfunde. For meg står det såleis at det sanne nasjonale er at heile folke er med i full fridom, — såleis at det ikkje lenger kan bli tale om overklasse og underklasse, men berre om ein nasjon. Det er det som er det rette framhalde på fridoms- og samlingsgjerninga frå 1814.

Når eg talar om dette her, så veit de at eg ikkje talar til veljarar som eg vil vinna for ein serskilt politikk heime. Eg talar til nordmenn som står utanfor partistriden i fedrelande, og som difor kan sjå meir romslig på striden der heime. Eg vender meg til den nasjonale ånda, den samlings-ånda som har skapt denne norske foreininga, og som nett i dag, på 17. mai, fyller sjelene våre varmare enn ellers, det er i samklang med den nasjonale ånda som brann på Eidsvoll den 17. mai 1814, at eg no bed dere alle være med på eit tri ganger tri hurra — hurra for den 17. mai!